

Begroting 2025

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	3
Welkom	5
Aanbiedingsbrief.....	5
Bestuur en portefeuillevverdeling.....	6
Pijler 1 Bestuur en Samen doen	9
Pijler 2 Samen Leven	17
Pijler 3 Duurzaamheid en Economie	28
Pijler 4 Voorzieningen, leefbaarheid en wonen	37
Pijler 5 Middelen en ondersteuning	46
Hoofdpijnen	50
Ontwikkelingen en financiële uitgangspunten.....	50
VAR	51
Gemeentelijke lastendruk	52
Financiële ontwikkelingen	52
Optionele ombuigingen.....	53
Voorstellen begroting 2025.....	55
Vaststelling begroting 2025	56
Meerjarenbegroting 2025 - 2028	56
Ambities structureel	57
Ambities incidenteel	62
Ombuigingen.....	67
Prijsontwikkeling structureel.....	68
Gemeentefonds structureel en incidenteel	69
Overige mutaties structureel	71
Mutatie reserves.....	73

Bij 1e begrotingswijziging 2025 beschikbaar te stellen budgetten.....	73
Paragrafen.....	74
Lokale heffingen	74
Weerstandsvermogen en risicobeheersing	79
Onderhoud kapitaalgoederen.....	84
Financiering.....	91
Bedrijfsvoering.....	94
Verbonden partijen	95
Grondbeleid.....	100
Financiële begroting	104
Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	104
Overhead en vennootschapsbelasting	105
Stand en verloop van de reserves en voorzieningen	106
Balans en EMU overzicht	109
Investerings 2025.....	111
Jaarlijks terugkerende arbeidskosten	112
Lasten en baten per pijler	112
Toelichting op de baten en lasten per pijler.....	115
Totaaloverzicht beleidsindicatoren.....	122

Welkom

Aanbiedingsbrief

Geachte leden van de raad,

Hierbij presenteren we uw raad de begroting voor 2025. Deze begroting sluit met een bescheiden positief resultaat. Hoewel dit goed nieuws is, moeten we ook eerlijk zijn: het was een flinke worsteling om dit te bereiken. Bovendien zijn we er nog niet; in de komende jaren zijn ingrijpende keuzes nodig om ook in de toekomst sluitende begrotingen te kunnen blijven aanbieden. We nemen u graag mee in de afwegingen die we gemaakt hebben bij de tot standkoming van deze begroting.

Financiële positie

Bij het vaststellen van de sturingsmonitor 2024 heeft uw raad wensen en kaders meegegeven voor de begroting 2025. Destijds informeerden we u ook over de financiële vooruitzichten die wij als college zagen, met een verwacht tekort van € 2,3 miljoen in 2026. In dat kader bespraken we drie scenario's om tot een oplossing te komen en kozen we voor scenario 2 (waarbij het Rijk ongeveer de helft van het tekort aanvult). Dit zou resulteren in een verwacht tekort van € 1,1 miljoen.

Sindsdien is de situatie gewijzigd. Met de komst van een nieuw kabinet, het vervroegd invoeren van de veranderende financieringssysteem van de Algemene Uitkering en diverse gemeentelijke besluiten met financiële impact (o.a. besloten bij de bestuursrapportage), zagen we bij de eerste opstelling van de begroting 2025 een structureel nadeel van circa € 4,0 miljoen in 2028 ontstaan.

Omdat ook het jaar 2025 geen positief saldo liet zien, waren we genoodzaakt om direct keuzes te maken. We hebben ambities bijgesteld en een aantal ombuigingen doorgevoerd. Hierdoor is de begroting voor 2025 nu structureel en reëel sluitend. Bij deze keuzes hebben we eerst gekeken naar het schrappen van ambities en het beperken van reguliere uitgaven, maar uiteindelijk hebben we ook een extra verhoging van de OZB moeten accepteren.

Hoewel scherpe keuzes noodzakelijk zijn, merken we op dat onze reservepositie voldoende is om een resterend tekort incidenteel op te kunnen vangen.

Ambities

Naast het schrappen van bepaalde ambities en het doorvoeren van ombuigingen, kunnen we ook melden dat er toch ruimte is om te investeren. Zo willen we structureel middelen vrijmaken voor het versterken van het armoedebeleid en willen we investeren in het uitvoeringsprogramma van het mobiliteitsplan en maatregelen op het gebied van klimaat en duurzaamheid. Incidenteel investeren we in de dorpen, met extra middelen voor onder andere de gemeenteraadsverkiezingen, economie en bedrijventerreinen en wordt er extra ingezet op de voortzetting van het woningbouwprogramma.

Slotwoord

We blijven elke dag bouwen aan een mooier Aa en Hunze; dat staat als een paal boven water. Dit gaat echter gepaard met groeiende financiële uitdagingen. Om deze uitdagingen het hoofd te bieden, hebben we uw raad hard nodig om samen met ons de koers te bepalen en kritisch te kijken naar onze uitgaven. Voor de jaren 2026-2028 rest ons nog een tekort van bijna € 1,8 miljoen dat opgelost moet worden. We willen uw raad betrekken bij diverse onderzoeksrichtingen voor ombuigingen.

In de begroting 2025 hebben we ook het hoofdstuk Optionele ombuigingen opgenomen. Hierin wordt een opsomming van richtingen gegeven waarvan we willen onderzoeken of deze perspectief bieden voor ombuigingen.

Onze vraag aan uw raad is: Kunt u zich vinden in de gekozen richtingen? Op welke gebieden ziet u nog andere mogelijkheden voor ombuigingen of aanpassingen?

We horen graag uw visie en concrete suggesties tijdens het begrotingsdebat, zodat we samen richtinggevende keuzes kunnen maken die verder uitgewerkt zullen worden in de Sturingsmonitor 2025.

We vertrouwen erop dat we samen met uw raad de juiste keuzes zullen maken, die recht doen aan de belangen van onze gemeente en haar inwoners. Want ook in financieel onzekere tijden willen we blijven bouwen aan een mooier Aa en Hunze.

Hoogachtend,
het college van de gemeente Aa en Hunze,

de heer R.L.H. Schoonderbeek
secretaris

de heer A.W. Hiemstra
burgemeester

Bestuur en portefeuillevdeling

Bestuur en portefeuillevindeling

Burgemeester
A.W. Hiemstra

- Bestuurlijke coördinatie
- Algemeen bestuur
- Communicatie
- Samenwerking Drentsche Aa (Bedrijfsvoering)
- Veiligheidsregio (Brandweer/ GHOR)
- Vergunningen openbare orde en veiligheid incl. evenementen
- Dienstverlening
- Personeel en Organisatie
- Informatisering en automatisering
- Integrale handhaving
- Informatieveiligheid en privacy
- Vereniging van Nederlandse gemeenten
- Vereniging van Drentse gemeenten
- Westerbork

Projectportefeuille

- Van Strategische Toekomstvisie 2025 naar Omgevingsvisie
- Implementatie Omgevingswet
- Mijnbouwactiviteiten en schadeafhandeling
- P10
- Gebiedsontwikkeling Nationaal Park Drentsche Aa

Wethouder
I. Berghuis
Gemeentebelangen

- Ruimtelijke ontwikkeling
- Volkshuisvesting, woningbouw
- Omgevingsvergunningen
- Kern- en buurtgericht werken
- Beheer openbare ruimte (onder andere wegen, groen, fietspaden)
- Accommodatiebeleid over dorpshuizen
- Plattelands- en natuurontwikkeling
- Landbouwbeleid met betrekking tot versterken landelijk gebied
- Begraven en begraafplaatsen
- Cultuurhistorie, cultureel erfgoed
- RUD Drenthe (Regionale Uitvoeringsdienst Drenthe)
- Eerste loco-burgemeester

Projectportefeuille

- Inwonersparticipatie / veranderende rol overheid
- Leader Zuidoost Drenthe
- Agenda voor de Veenkoloniën
- Stuurgroep Hunze
- Regio Deal voor het onderdeel wonen en coördinator
- Cultuur podium Gieten
- Uitvoeringsagenda woningbouw

Wethouder
R.J. Heling
VVD

- Grondbeleid, grondzaken en gemeentelijk vastgoed
- Economische Zaken en werkgelegenheidsbeleid
- Inkoop, w.o. aanbestedingsbeleid
- Recreatie en toerisme
- Recreatieschap Drenthe Diever
- Onderwijs, inclusief onderwijshuisvesting en kindcentra
- Volwasseneneducatie
- Laaggeletterdheid
- Water, waterbeheer en riolering
- Afval
- Sportbeleid, inclusief sportaccommodaties
- Leerplicht
- Internationale betrekkingen, w.o. EDR
- Mobiliteit
- Duurzaamheid en duurzame energie

Projectportefeuille

- N34 ontwikkelingen
- Ontwikkeling Gasselterveld
- Toekomst vakantieparken
- Regiodeal voor het onderdeel werk
- Uitvoeringsagenda duurzaamheid

Wethouder
K. ten Brink
PvdA

- Financiën, en verzekeringen
- Grondbedrijf
- Participatie, jeugd en WMO
- Belastingen
- Stichting Attenta
- Arbeidsmarktbeleid en sociale werkvoorziening
- Welzijns- en gezondheidsbeleid
- Sociale Zaken & armoedebeleid
- Global Goals en Fairtrade
- Schuldhelpverlening
- Cultuurbeleid
- Inburgering, vluchtelingen
- Leerlingenvervoer
- Volksgezondheid
- GGD
- Gemeenschappelijke regeling Werkplein Drentse Aa (WPDA)
- Gemeenschappelijke regeling Publiek vervoer Groningen- Drenthe

Projectportefeuille

- RegioDeal voor het onderdeel welzijn
- Kans voor de Veenkoloniën

Gemeentesecretaris
R.L.H. Schoonderbeek
Algemeen directeur

- Portefeuilles
- Adviseur van het college
- Algemeen directeur van de ambtelijke organisatie

Pijler 1 Bestuur en Samen doen

Korte omschrijving

Deze pijler gaat onder andere over het functioneren van de gemeenteraad en het college en het betrekken van inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties daarbij. Ook openbare orde en veiligheid, publiekszaken en verkiezingen zijn in deze pijler te vinden.

Ambities

De ambitie binnen deze pijler is dat Aa en Hunze sterk, vitaal en veilig is. Samen met de inwoners zorgen we ervoor dat dit zo blijft en dat Aa en Hunze zo mogelijk nog sterker, vitaler en veiliger wordt.

Een betrouwbare overheid die haar verantwoordelijkheid neemt

In het komende jaar zullen we onze verantwoordelijkheid blijven nemen voor de opvang van asielzoekers in de Tijdelijke Gemeentelijke Opvang (TGO) in Gieten en voor de Oekraïense vluchtelingen in Papenvoort. De TGO wordt uitgebreid naar 87 bedden, terwijl de opvang in Papenvoort al over 430 bedden beschikt. Burgers uit Oekraïne ontvluchten nog steeds hun land en we verwachten een stijging in het aantal Oekraïners dat naar Nederland komt, waarvan sommigen waarschijnlijk zullen blijven. We blijven ons inzetten om humane opvang te bieden aan deze mensen.

De betrokkenheid en bijdragen van onze inwoners zijn zeer waardevol voor ons. Daarom betrekken we hen actief bij ons werk, bijvoorbeeld via dorpscontactpersonen, de jongerenraad en het gebruik van de Spiekeriek. De inzet van de Spiekeriek is beoordeeld en de resultaten worden toegepast. Bovendien onderzoekt de raadscommissie voor bestuurlijke vernieuwing of vergaderen op locatie heeft bijgedragen aan meer betrokkenheid van de inwoners en waar verbeteringen mogelijk zijn.

In de loop van het volgende jaar starten we met het voorbereiden van de volgende gemeenteraadsverkiezingen in 2026 en worden verschillende activiteiten georganiseerd om de opkomst tijdens de verkiezingsdag te vergroten.

Een open en transparante overheid is belangrijk voor het vertrouwen van de inwoners in de gemeente. In lijn met de Wet open overheid (Woo) publiceren we actief een groeiend aantal documentcategorieën, zoals wetgeving, Woo-besluiten, Woo-verzoeken, organisatie- en contactinformatie. Binnenkort zullen ook jaarplannen, jaarverslagen en vergaderdocumenten van lokale overheden gepubliceerd worden. Dit zorgt ervoor dat we ten minste voldoen aan de minimale wettelijke vereisten van de overheid. Verder zijn we bezig met de voorbereidingen voor het actief publiceren van subsidiebesluiten en verwerken we Woo-verzoeken zoals vereist.

Vanuit het oogpunt van onze inwoners blijven we kritisch toezien op de ontwikkelingen rond mijnbouwactiviteiten en de afhandeling van schademeldingen door de Commissie Mijnbouwschade. We zetten ons voortdurend in voor een milde, makkelijke en menselijke benadering van schadeafhandeling als gevolg van mijnbouw, ongeacht de aard en de locatie van de activiteiten. Daarnaast houden we voor onze inwoners in de gaten of het wettelijke bewijsvermoeden en de schadevergoedingen binnen het effectgebied daadwerkelijk worden toegekend en uitgekeerd.

Samen met Tynaarlo en Noordenveld nemen we deel aan en werken we samen met Groningen, inwoners en partners aan het compensatieplan Nij Begun. Met een programmatische benadering vanuit deze drie Drentse gemeenten zorgen we ervoor dat de sociale en economische agenda's adequaat worden ingevuld en dat de belangen van Noord-Drenthe gewaarborgd worden bij de uitwerking van de verschillende agenda's.

Optimale gemeentelijke dienstverlening

De gemeente Aa en Hunze streeft naar het verlenen van optimale dienstverlening aan haar inwoners, bedrijven en instellingen. Om dit te realiseren, is het van belang om te investeren in de verbetering en optimalisatie van onze dienstverlening.

Onze ambitie is een persoonlijke, betrouwbare, professionele, duidelijke, adequate en praktische dienstverlening die in lijn is met wat inwoners van ons verwachten en/of nodig hebben. Dit alles

waarbij de uitvoering van onze dienstverlening betaalbaar en uitvoerbaar blijft. De komende jaren richten we het servicecentrum - in samenwerking met de teams - verder in volgens de dienstverleningsvisie. Verder vernieuwen we specifieke dienstverleningsprocessen, zoals de aanvraag van subsidies, het leerlingenvervoer en die in het sociaal domein.

Om een breder beeld te krijgen en de dienstverlening zo optimaal mogelijk af te stemmen op de wensen en behoefte van onze inwoners breiden we het ophalen van feedback en ervaring van inwoners uit met meerdere kanalen naast de Meldingen Openbare Ruimte (MOR). Daarbij is het van belang dat we het beheer en de doorontwikkeling van digitale kanalen, zoals de website en sociale media, borgen in de organisatie. Om in de toekomst te kunnen blijven voldoen aan de wensen van de inwoner en wet- en regelgeving is het noodzakelijk om online-diensten en digitaliseringstrajecten te blijven ontwikkelen en te implementeren.

Een veilig Aa en Hunze

Inwoners beschouwen de gemeente Aa en Hunze als een fijne en veilige plek om te leven. Met de focuspunten uit de Kadernota Integrale Veiligheid streven we ernaar dit te behouden. Dit bereiken we door enerzijds beleid te vormen en bij te werken, zoals het beleid omtrent de Wet bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur (Bibob). Anderzijds richten we ons op het aanpakken van ondermijning en het handhaven van de regels tegen het permanent bewonen van recreatiewoningen. Verder zullen we verkeersveiligheid nadrukkelijker en effectiever onder de aandacht brengen bij de inwoners, bijvoorbeeld door actieve communicatie met de politie over de uitkomsten van verkeerscontroles. Verkeersveiligheid is tevens een onderdeel van het Mobiliteitsplan, waarbij de nadruk ligt op de technische staat van de wegen en het gedrag van de weggebruikers.

Ambities Bestuur en Samen doen

Beleidsvoornemens Bestuur en participatie structureel (s) en incidenteel (i)

omschrijving beleidsvoornemen	i/s	2025	2026	2027	2028
Uitbreiding formatie Griffie	s	x			
Tijdelijke uitbreiding griffie	i	-20.000	-20.000		
Budget initiatieven 80 jaar vrijheid	i	-30.000			
Gemeenteraadsverkiezingen	i	-20.000			
Dienstverlening	i	-90.000	-60.000		
Nij Begun	i	x			
Totaal		-160.000	-80.000		

De inhoudelijke onderbouwing van de beleidsvoornemens treft u aan bij het onderdeel Hoofdlijnen – meerjarenbegroting 2025 – 2028. (ambities structureel en incidenteel)

Effecten in de samenleving

1.10 We zijn een betrouwbare overheid die haar verantwoordelijkheid neemt.

1.20 Inwoners zijn tevreden over onze dienstverlening.

1.30 Aa en Hunze is een veilige gemeente.

Wat willen we bereiken (doelen)

1.10.1 De samenleving is betrokken bij gemeentelijke vraagstukken en het zelf organiserend vermogen is toegenomen.

Wat gaan we daarvoor doen (activiteiten)

1.10.1.03 Verantwoordelijkheid nemen in de opvang van vluchtelingen.

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

Sinds maart 2022 biedt de gemeente Aa en Hunze opvang aan Oekraïense vluchtelingen. Momenteel verblijven er nog enkele Oekraïners bij particulieren binnen de gemeente, terwijl de meerderheid gehuisvest is in de opvanglocatie in Papenvoort, die 430 bedden heeft. Aangezien het einde van de oorlog in Oekraïne nog niet in zicht is, blijven mensen het land verlaten. Het is te verwachten dat het aantal Oekraïners in Nederland toeneemt en dat sommigen van hen niet zullen terugkeren naar Oekraïne. We zullen de opvang voortzetten zolang dit nodig is.

Daarnaast blijven we de Tijdelijke Gemeentelijke Opvanglocatie De Biester in Gieten gebruiken, waar het aantal bedden wordt uitgebreid van 77 naar 87.

1.10.1.04 Vergroten betrokkenheid van inwoners bij het gemeentelijke beleid door de raad.

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

In 2025 zal de commissie bestuurlijke vernieuwing het vergaderen op locatie evalueren. Onderzocht zal worden of deze wijze van vergaderen van de raad leidt tot meer betrokkenheid van inwoners en hoe dit eventueel verbeterd kan worden. Ook de uitkomsten van de evaluatie van de Spiekeriek zullen worden geïmplementeerd.

Verder zal de Jongerenraad gevraagd en ongevraagd adviseren aan de gemeenteraad en het college over zaken die jongeren aangaan. Dit gebeurt conform de afspraken vastgelegd in de Verordening op de Jongerenraad.

1.10.1.05 Voorbereiden gemeenteraadsverkiezingen 2026

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

Op 18 maart 2026 worden de gemeenteraadsverkiezingen gehouden. Net als bij de voorgaande gemeenteraadsverkiezingen zal er in het jaar voorafgaand aan de verkiezingen een raadswerkgroep worden ingesteld die zich bezig gaat houden met het organiseren van activiteiten om de opkomst te bevorderen. Het programma bevat meestal een vast aantal onderdelen, zoals het laten maken van een Stemwijzer, het organiseren van een cursus Politiek actief en het ontwerpen van een verkiezingslogo en spandoeken.

Wat willen we bereiken (doelen)

1.10.2 Een transparante overheid die laat zien wat ze doet en hoe ze werkt.

Wat gaan we daarvoor doen (activiteiten)

1.10.2.01 Uitvoering geven aan de Wet Open Overheid (WOO), de wet elektronische publicaties en de wet modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer.

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

We werken verder aan de voorbereiding voor actieve publicatie van verschillende documentcategorieën. Hierbij zorgen we dat we voldoen aan de wettelijke eisen en volgen we de planning van het rijk. Op basis van de huidige indicaties vanuit het rijk zal in de eerste helft van 2025 de verplichte actieve openbaarmaking van de categorieën jaarplannen en jaarverslagen en vergaderstukken decentrale overhedengaan gelden. Op basis van de planning van het rijk stellen we de mijlpalen voor 2025 vast. Hierover informeren we de raad in de reguliere P&C cyclus.

Daarnaast publiceren we de documentcategorieën waarvoor actieve openbaarmaking al geldt of waar we in 2024 de voorbereidingen al voor hebben getroffen. Dit gaat dan onder andere om de categorieën wet en regelgeving, Woo - besluiten en Woo verzoeken, organisatie en werkwijze en de bereikbaarheidsgegevens. Daarnaast werken we verder aan voorbereiding van de actieve publicatie van subsidiebeschikkingen en handelen we Woo verzoeken af.

Wat willen we bereiken (doelen)

1.10.3 De samenwerking met partners draagt bij aan het realiseren van onze gemeentelijke doelen op regionaal, provinciaal en landelijk niveau.

Wat gaan we daarvoor doen (activiteiten)

1.10.3.03 Inhoud en uitvoering geven aan Nij Begun/compensatie gaswinning

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

Als gemeente Aa en Hunze participeren we in en werken we samen met Groningen, inwoners en samenwerkingspartners, zowel bestuurlijk en operationeel aan Nij Begun. Dit doen we samen met Tynaarlo en Noordenveld (Noord-Drenthe) door middel van een programmatische-/procesmatige aanpak. Hiervoor hebben we als drie gemeenten gezamenlijk een programmamanager aangesteld. In nauwe samenwerking met een programmateam, colleges, raden en inwoners zorgt de programmanager voor de coördinatie en afstemming. Zodat de sociale en economische agenda goed wordt geladen en de belangen van Noord-Drenthe worden gewaarborgd in de uitwerking van de verschillende agenda's. Binnen het programma werken we met een structuur van vertegenwoordiging en sluiten we aan bij en organiseren we verschillende bijeenkomsten met raadsleden, bestuurders en ambtenaren.

1.10.3.04 Actief volgen van proces van schade-afhandeling effectgebied Groningen

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

In Aa en Hunze ondervinden inwoners schade en negatieve gevolgen als gevolg van mijnbouwactiviteiten. We volgen vanuit het perspectief van onze inwoners, wonende binnen het effectgebied van Groningenveld, kritisch of uitvoering wordt gegeven aan de maatregelen uit Nij Begun. En of voor onze inwoners ook daadwerkelijk het wettelijk bewijsvermoeden en de schade binnen het effectgebied worden toegekend en uitgekeerd. We werken mee aan (informatie-)bijeenkomsten en communiceren hierover actief.

1.10.3.05 Actief volgen het proces van schade afhandeling kleine gasvelden en zoutwinning

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

In Aa en Hunze ondervinden inwoners schade en negatieve gevolgen als gevolg van gaswinning kleine velden en/of zoutwinning. We volgen vanuit het perspectief van onze inwoners de ontwikkelingen ten aanzien van deze activiteiten en de afhandeling van schademeldingen door de Commissie Mijnbouwschade kritisch. Samen met de regio zetten we ons in en blijven bij de betrokken staatssecretaris aandringen op een milde, makkelijke en menselijke afhandeling van schade als gevolg mijnbouwactiviteiten voor onze inwoners ongeacht de aard en locatie van de mijnbouwactiviteiten. We faciliteren (informatie-)bijeenkomsten voor inwoners en communiceren hierover actief. We maken waar mogelijk gebruik van het adviesrecht en van de mogelijkheid een zienswijze of beroep in te dienen.

Wat willen we bereiken (doelen)

1.20.1 We behalen in 80% van de gevallen onze servicenormen.

Wat gaan we daarvoor doen (activiteiten)

1.20.1.01 Actief monitoren prestatiedoelen met betrekking tot dienstverlening.

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

De gemeente Aa en Hunze hecht waarde aan transparantie en effectief beleid. Daarom is het essentieel om onze dienstverlening actief te monitoren en de prestatiedoelen op het gebied van dienstverlening nauwlettend te volgen. Door een gedegen monitoring op te zetten, kunnen we inzicht krijgen in de voortgang en resultaten van onze dienstverleningsdoelen. Hierdoor kunnen we tijdig bijsturen en waar nodig maatregelen treffen om de kwaliteit van onze dienstverlening te waarborgen en te verbeteren.

Het monitoren van prestatiedoelen in dienstverlening stelt ons in staat om:

- Inzicht te verkrijgen in de effectiviteit en efficiëntie van onze dienstverlening.
- Te identificeren waar eventuele knelpunten of verbeterpunten liggen.
- De tevredenheid van burgers en bedrijven te meten en te verbeteren.
- De financiële haalbaarheid van onze dienstverleningsdoelen te bewaken.

In 2024 is het eerste experiment met het ophalen van feedback en ervaringen van inwoners met onze dienstverlening vanuit de meldingen openbare ruimte afgerond. In 2025 gaan we deze uitbreiden met meerdere kanalen van onze dienstverlening om een breder beeld te krijgen, en onze dienstverlening nog beter af te kunnen stemmen op de wensen en behoefte van onze inwoners.

Door deze actieve monitoring kunnen we als gemeente proactief inspelen op veranderingen en de dienstverlening afstemmen op de behoeften van onze inwoners en ondernemers. Zo werken we gezamenlijk aan een transparante, efficiënte en klantgerichte gemeentelijke dienstverlening.

Wat willen we bereiken (doelen)

1.20.2 Onze inwoners ervaren onze dienstverlening als persoonlijk, toegankelijk en duidelijk.

Wat gaan we daarvoor doen (activiteiten)

1.20.2.01 Uitvoering geven aan de dienstverleningsvisie.

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

We richten het servicecentrum en de samenwerking met de teams verder in conform de dienstverleningsvisie. We vernieuwen onze dienstverlening op basis van de logica van onze inwoners. Uitgangspunt blijft dat de inwoner haar eigen kanaal kiest, wij zijn zowel fysiek als digitaal bereikbaar.

Hierbij is het wel noodzakelijk dat we het beheer en de doorontwikkeling van digitale kanalen, zoals de website en sociale media, borgen in de organisatie. Om in de toekomst te kunnen blijven voldoen aan de wensen van de inwoner en wet- en regelgeving is het noodzakelijk om online-diensten en digitaliseringstrajecten te blijven ontwikkelen en te implementeren.

Naast de inrichting van het servicecentrum vernieuwen we specifieke dienstverleningsprocessen. De kapstok is de dienstverleningsvisie. Vanuit deze visie bekijken we alle kanalen met als doel om de gebruikerservaring te verbeteren en de contactmomenten met onze inwoners en ondernemers verder te verbeteren (balie, telefoon, web, mail en socials). In 2024 hebben we de Gehandicapten parkeerkaart en de Omgevingsvergunning uitgevoerd. In 2025 worden er nieuwe producten gekozen (subsidiës, leerlingenvervoer, sociaal domein). We investeren in 2025 verder op trainingen gastvrijheid in de uitvoering. Ook zetten we in op het gebruik van begrijpelijke taal in onze dienstverlening. Wettelijke verplichtingen zoals toegankelijkheid (website), en wet modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer (WMBEV) zijn onderdeel van het programma en worden gezamenlijk uitgevoerd met het IBP.

Wat willen we bereiken (doelen)

1.30.1 De gemeente Aa en Hunze staat in 2026 in de top 20 van de ranglijst van veilige gemeenten.

Wat gaan we daarvoor doen (activiteiten)

1.30.1.01 In de aanpak van ondermijning ligt de focus op zorgfraude, drugs, veilig buitengebied en mensenhandel.

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

De aanpak van ondermijning is onderdeel van het Integraal Veiligheidsbeleid 2024-2027. Hierin is opgenomen dat wordt voldaan aan de *Drentse aanpak ondermijning* die in 2024 is vastgesteld en een looptijd kent van 2 jaar. Deze aanpak heeft 5 pijlers: verhoging van de bewustwording, een goede informatiepositie en informatiehuishouding, beleid en handhaving, integrale en veilige werkomgeving en communicatie.

Binnen de pijler *beleid en handhaving* zal het Bibob-beleid worden vastgesteld dat ook zijn beslag zal krijgen in een aantal relevante werkprocessen.

[1.30.1.02 Handhaving permanente bewoning op recreatieverblijven op vakantieparken.](#)

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

In de aanpak van permanente bewoning handhaven we gefaseerd op meerdere parken tegelijk. Hierbij houden we de menselijke maat in acht. Hierin werken we samen met andere (externe) ketenpartners.

[1.30.1.03 Ontwikkelen beleid dat bijdraagt aan een veilig Aa en Hunze.](#)

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

Het beleid met betrekking tot de Wet bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur wordt in 2024 vastgesteld. De implementatie van dit beleid wordt in 2025 binnen de organisatie uitgevoerd.

[1.30.1.06 Verbeteren verkeersveiligheid in Aa en Hunze](#)

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

Verkeersveiligheid is onderdeel van het Integraal Veiligheidsbeleid 2024-2027. Daarbij is de link gelegd met het Mobiliteitsplan Verkeer. In dat plan wordt een aantal onderdelen benoemd, zoals de technische staat van de weg(inrichting), het gedrag van weggebruikers en ook de handhaving .

Om de verkeersveiligheid meer onder de aandacht van inwoners te brengen worden in overleg met de politie controles op relevante wegen uitgevoerd. Daarbij gaan zowel de politie als de gemeente actief communiceren over de resultaten van deze controles.

Beleidsindicatoren

Totaaloverzicht beleidsindicatoren

Zie hiervoor de tabel achter in het boekwerk. Dit zijn verplichte indicatoren.

Verbonden partijen

Verbonden partijen

- Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG)
- Vereniging Drentse Gemeenten (VDG)
- Gemeenschappelijke regeling Eems Dollard Regio (GR EDR)
- Veiligheidsregio Drenthe Assen (VRD)
- Omgevingsdienst Drenthe

Wat mag het kosten?

De cijfers in de kolom begroting 2025 zijn exclusief de ramingen voor de incidentele en structurele beleidsvoornemens en ontwikkelingen uit het begrotingsvoorstel 2025. De effecten van deze voorstellen worden meegenomen bij de eerste begrotingswijziging 2025. In het onderstaande overzicht wordt het totaal van de lasten en baten van de pijler weergegeven. Een uitgebreid overzicht met toelichting is opgenomen in de financiële begroting bij het onderdeel toelichting op de baten en lasten per pijler.

NB: Het grote verschil in lasten en baten in deze pijler tussen 2024 en 2025 heeft voor het grootste deel te maken met de incidentele lasten en baten voor de opvang van ontheemden uit de Oekraïne en voor de Tijdelijke Gemeentelijke Opvang.

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Rekening 2023	Begroting 2024 incl. wijz.	Primitieve begroting 2025
Lasten	12.902	16.088	6.080
Baten	9.849	11.113	1.298
Onttrekkingen	2.355	157	18
Stortingen	3.063	0	0
Gerealiseerd resultaat	-3.760	-4.817	-4.764

Pijler 2 Samen Leven

Korte omschrijving

Deze pijler gaat over hoe onze inwoners zo lang mogelijk op eigen kracht en naar tevredenheid deelnemen aan de samenleving. Zoals verwoord in onze visie op het sociaal domein “Samen maak je de route” zijn onze inwoners in eerste instantie zelf verantwoordelijk. Als dit niet lukt zorgen wij voor ondersteuning, zoals hulp bij opvoeding van kinderen en jeugd, het vinden van werk, verstrekken van inkomensondersteuning en schuldhulpverlening, vrijwilligerswerk en preventie in gezondheid zoals Jongeren op gezond gewicht.

Onze strategie is vooral te investeren in de samenredzaamheid van inwoners en lichte ondersteuning te bieden daar waar nodig. We kiezen voor deze strategie om duurdere vormen van zorg te beperken.

Ambities

Hervormingsagenda Jeugd

Er zal de komende jaren een grotere verschuiving plaatsvinden van jeugdzorg naar het voorliggende veld. We willen in 2025 gaan investeren in laagdrempelige en vrij toegankelijke ondersteuning. Vanuit de Hervormingsagenda Jeugd hebben we bovendien de taak stevige lokale teams te formeren waar ook lichte ondersteuning geboden kan worden. Samen met Impuls, Attenta en andere partijen werken we stapsgewijs toe naar een goede ondersteuningsstructuur voor zowel jeugd als volwassenen. Dit jaar zal ook duidelijk worden hoe de Drentse gemeenten gaan samenwerken bij de inkoop van jeugdzorg en welke samenwerkingsvorm daarbij past.

Uitvoering armoedebeleid

We gaan aan de slag met de uitvoering van het armoedebeleid, onder andere met de inrichting van een laagdrempelige toegang voor geldvragen. Ook willen we meer inwoners bereiken die nu geen gebruik maken van regelingen om armoede tegen te gaan, maar daar wel voor in aanmerking komen.

Een volwaardige bibliotheek in de buurt

De Wet stelsel openbare bibliotheek (Wsob) gaat in. Daarmee krijgen gemeenten de wettelijke taak om ervoor te zorgen dat inwoners binnen een redelijke afstand toegang hebben tot een volwaardige bibliotheek. Een bibliotheek draagt bij aan het verminderen en voorkomen van laaggeletterdheid, laat mensen kennis maken met kunst en cultuur en stelt kennis en informatie beschikbaar, waaronder het informatiepunt digitale overheid.

Het bevorderen van de gezondheid en welbevinden van onze inwoners

Gezondheid is met de komst van het Gezond en Actief Leven Akkoord nog belangrijker geworden. Als gemeente zetten we vooral in op preventie door het stimuleren van bewegen en een gezonde leefstijl, zowel bij kinderen als volwassenen. Daarnaast werken we door middel van de vijf preventieketens gericht aan het bevorderen van de gezondheid en welzijn van onze inwoners, zoals Kansrijke start, valpreventie voor inwoners ouder dan 65 jaar, het verminderen van overgewicht bij kinderen en volwassenen en Welzijn op Recept.

Ambities Samen Leven

Beleidsvoornemens Zorg structureel (s) en incidenteel (i)

omschrijving beleidsvoornemen	i/s	2025	2026	2027	2028
Bijdrage Centrum Seksueel Geweld	s	-3.250			
Toekomstscenario Kind- en Gezinsbescherming	s	pm			
Armoedebeleid; preventie, informatiecampagne en samenwerking	s	-137.000	-17.000	-17.000	-17.000
Beleidsadviseur armoede, schuldhulpverlening en arbeidsparticipatie	s	-50.000			
Inkoop jeugdzorg	s		pm		
Volwassenfonds	s	-50.000			
Uitvoering wet inburgering	s	pm			
Onafhankelijke cliëntondersteuning	i	-25.000			
Hervormingsagenda jeugd	i	-300.000			
Armoedebeleid; preventie, informatiecampagne en samenwerking	i	-25.000	-25.000		
Faciliteren informele ondersteuning in dorpen	i	-100.000	-100.000		
Totaal		-690.000	-142.000	-17.000	-17.000

De inhoudelijke onderbouwing van de beleidsvoornemens treft u aan bij het onderdeel Hoofdlijnen – meerjarenbegroting 2025 – 2028. (ambities structureel en incidenteel)

Effect in de samenleving

2.10 Inwoners nemen zo lang mogelijk op eigen kracht en naar tevredenheid deel aan de samenleving.

Wat willen we bereiken (doelen)

2.10.1 Alle inwoners kunnen zo lang mogelijk zelfstandig wonen.

Wat gaan we daarvoor doen (activiteiten)

2.10.1.01 Ontwikkelen plan van aanpak om de ondersteuning van mantelzorgers te versterken.

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

Om de ondersteuning van mantelzorgers in onze gemeente te versterken volgen we de ontwikkelingen/onderzoeken van de inzet van domotica en ICT om mantelzorgers te ontlasten. Daarnaast onderzoeken we de mogelijkheden voor verbetering van respijtzorg en logeerszorg.

2.10.1.02 Uitrol laagdrempelige ondersteuning dorpen.

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

Uit de evaluatie over de extra dorpsondersteuning is gebleken dat deze succesvol is. Op basis van gesprekken met Impuls en inwoners (inwonersinitiatieven) gaan we de dorpsondersteuner gericht en in meer dorpen inzetten.

[2.10.1.04 Voorbereiden op de oude dag en stimuleren vitaal ouder worden](#)

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

De voorlichtingscarroussel Vitaal Aa en Hunze is er op gericht senioren voor te lichten over thema's als veilig wonen, gezondheid, bewegen, zingeving, het levenseinde en omgaan met rouw en verlies. Na Annen zal de carroussel voortgezet worden in Rolde, Gasselternijveen en Gieten.

[2.10.1.05 Voorbereiding inkoop Wmo](#)

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

De huidige contracten lopen 31 december 2025 af. De inkooptrajecten zijn in 2024 gestart met een analyse, in 2025 worden de verschillende inkooptraject gefaseerd gepubliceerd en doorlopen.

[2.10.1.06 Decentralisatie beschermd wonen](#)

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

Vanaf 1 januari 2026 treedt het woonplaatsbeginsel Beschermd wonen in werking en het daarbij behorende financieel verdeelmodel. Inmiddels zijn de toegangstaken al gefaseerd overgebracht naar de lokale toegangen. In 2025 worden de laatste stappen gezet ten aanzien van de decentralisatie zoals het formaliseren van de samenwerking binnen de regio.

[2.10.1.07 Coalitie Eén tegen eenzaamheid](#)

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

We bouwen voort op voorgaande jaren: Gezamenlijke ontmoeting en activiteiten aanbieden om meedoen mogelijk te maken. Dit doen we in samenwerking met welzijn-, sport-, cultuur- en zorgorganisaties. Eenzaamheid is een van de thema's binnen het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) en het is een onderwerp dat verweven is met alle andere thema's binnen GALA en met de gebiedsgerichte aanpak GALA (zie 2.10.5.02).

[2.10.1.10 Welzijn op recept](#)

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

Welzijn op Recept is een van de vijf preventieketens binnen het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) en het Integraal Zorgakkoord (IZA) die wij als gemeente invoeren. De aanleiding voor Welzijn op Recept is dat er veel patiënten op het spreekuur van de huisarts komen met psychosociale problematiek. In plaats van dat de patiënt een medische behandeling krijgt, gaat een welzijnscoach in gesprek en schrijft bijvoorbeeld een 'recept' uit voor activiteiten op het gebied van ontmoeting, sport of cultuur. De bedoeling is het concept Welzijn op Recept in alle huisartsenpraktijken door te voeren.

2.10.1.11 Valpreventie keten ontwikkelen en uitvoeren

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

We breiden de activiteiten om valpreventie tot een succes te maken verder uit door:

- Meer voorlichting te geven over dit onderwerp.
- Het beschikbaar stellen van valrisicotesten en preventiecurssussen in verschillende dorpen.
- Voortzetten van onze bijdrage, samen met andere gemeenten, voor het tv Drenthe programma 'Drenthe beweegt samen' op RTV Drenthe. Dit programma omvat verschillende thema's zoals valpreventie, eenzaamheid en tips om fit ouder te worden.

Wat willen we bereiken (doelen)

2.10.2 Elk kind groeit gezond en veilig op en kan zich optimaal ontwikkelen tot zelfstandige volwassene.

Wat gaan we daarvoor doen (activiteiten)

2.10.2.01 Hervormingsagenda Jeugd uitvoeren

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

Er zal de komende jaren een verschuiving plaatsvinden van jeugdzorg naar het voorliggende veld. We willen in 2025 gaan investeren in laagdrempelige en vrij toegankelijke ondersteuning. Er wordt onderzocht wat daar de meest geschikte invulling voor is voor Aa en Hunze. Opties zijn: uitbreiding gezinscoach, kansencoach/brugfunctionaris, jongeren-/maatschappelijk werk, inzet van een praktijkondersteuner jeugd bij huisartsen.

Het verwachte wetsvoorstel 'Wet verbetering beschikbaarheid jeugdzorg' verplicht ons om jeugdzorg provinciaal in te gaan kopen, naar waarschijnlijkheid in een gemeenschappelijke regeling. In 2025 zal er een voorstel komen voor een Drentse samenwerkingsvorm voor de organisatie van (in ieder geval) inkoop van jeugdzorg. Zie ook 2.10.2.08.

2.10.2.03 Vergroten kansengelijkheid

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

In 2024 is het Schakelteam Opgroeien gestart. In het Schakelteam komen signalen over de jeugd in Aa en Hunze samen vanuit verschillende samenwerkingspartners, als bijvoorbeeld onderwijs, jeugdprofessionals en kinderopvang. Op basis van deze signalen worden adviezen voor starten met / doorontwikkeling van activiteiten gegeven. Een van de activiteiten is de start van het opvoed- en scheidingsloket bij Impuls.

[2.10.2.07 Toekomstscenario Kind- en Gezinsbescherming uitvoeren](#)

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

We zijn in afwachting van de richting die het Rijk gaat kiezen wat betreft wetgeving in de Kind- en Gezinsbeschermingsketen. Zodra daar meer duidelijk over is, zullen we daarop acteren. In de tussentijd zoeken we actief verbinding met de hervormingsagenda jeugd.

[2.10.2.08 Voorbereiding Inkoop Jeugdzorg](#)

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

Eind 2025 lopen de huidige contracten met zorgaanbieders voor jeugdhulp af. Op 1 januari 2026 moeten er nieuwe contracten zijn afgesloten met jeugdhulpaanbieders. In de periode van 2023-25 volgen verschillende aanbestedingsrondes.

In 2023 is door de Drentse gemeenten besloten om al voor te sorteren op de ontwikkelingen uit de Hervormingsagenda door gezamenlijk de inkoop van specialistische jeugdzorg op te pakken, binnen de huidige structuren.

Parallel daaraan loopt een proces om in 2025 met een voorstel te komen voor een Drentse samenwerkingsvorm voor de inkoop van jeugdzorg, naar waarschijnlijkheid een vorm van een gemeenschappelijke regeling. Dit is in lijn met het verwachte wetsvoorstel 'Wet verbetering beschikbaarheid zorg voor jeugdigen'.

[2.10.2.09 Preventieketen ontwikkelen en uitvoeren aanpak overgewicht en obesitas bij kinderen](#)

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

In 2025 gaan we het inrichten van de preventieketen 'aanpak overgewicht en obesitas bij kinderen' verder uitbouwen. De samenwerking met partners zetten we op en we leggen hierbij ook de verbinding met de gebiedsgerichte leefstijlaanpak die in 2024 gestart is en met Kansrijke Start: per gebied (kern, dorp, wijk) samen met het netwerk rondom kinderen bepalen wat nodig is.

[2.10.2.10 Preventieketen Kansrijke Start ontwikkelen en uitvoeren](#)

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

In 2025 gaan we aan de slag met de uitwerking van de werkgroepen binnen de lokale coalitie Kansrijke Start. Hierbij ligt de nadruk op samenwerking en verbinding tussen professionals om de meest kwetsbare (aanstaande) gezinnen in beeld te krijgen en te ondersteunen, evenals op preventie bij kinderen en jongeren.

2.10.2.11 Bevorderen van een goede gezondheid en een gezonde leefomgeving voor onze jeugd.

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

We gaan verder op de ingeslagen weg. We werken hierin samen via het Drentse programma: Drenthe Samen Gezond in Beweging. In 2024 zijn we gestart met het thema mentale gezondheid voor jongeren, dit zetten we in 2025 voort. Hetzelfde geldt voor ondersteuning aan clubs voor een sociaal-veilige sportomgeving.

In ons netwerk Jongeren op Gezond Gewicht (JOGG) willen we vrijetijdslocaties e.d. betrekken die mee willen werken aan het bevorderen van gezonde keuzes.

Op basis van de wijkprofielen en signalen uit de dorpen gaan we, samen met onze netwerkpartners, gerichte acties uitvoeren om het middelengebruik onder jongeren te verminderen. We sluiten hierbij ook aan bij de gebiedsgericht leefstijlaanpak in het kader van GALA

2.10.2.13 Actief onze belangen inbrengen in de Sociale Agenda Nij Begun

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

Een van de maatregelen binnen Nij Begun is het opstellen en uitvoeren van een Sociale agenda. Voor de sociale agenda is een kwartiermaker aangesteld die samen met de regio (Groningen en Noord-Drenthe) een agenda opstelt gericht op het verbeteren (mentale) gezondheid, leefbaarheid en cohesie, kansen voor kinderen en jongeren en de volgende generatie, arbeidsparticipatie en armoedebestrijding voor een periode van 30 jaar.

We zorgen ervoor dat de belangen van Aa en Hunze worden meegenomen in de sociale agenda. Daarvoor sluiten we aan bij en organiseren we bijeenkomsten met raadsleden, bestuurders en ambtenaren. De sociale agenda wordt eind 2024 vastgesteld.

Wat willen we bereiken (doelen)

2.10.3 Elke inwoner is zoveel mogelijk financieel redzaam.

Wat gaan we daarvoor doen (activiteiten)

2.10.3.02 Uitvoering schuldhulpverlening.

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

We zetten extra in op vroegsignalering van schulden, door middel van (het vergroten van de capaciteit van) het Samen Doen Team. Ook werken we samen met Impuls en de GKB aan het bevorderen van gezond financieel gedrag.

Met het opheffen van de Gemeenschappelijke Regeling van de GKB, hebben wij de intentie om aan te sluiten bij de verzelfstandigde stichting GKB Drenthe en de (schuldhulpverlenings) diensten van de GKB af te blijven nemen.

2.10.3.03 Inwoners met een smalle beurs kunnen deelnemen aan sport- en culturele activiteiten.

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

Door het Volwassenenfonds kunnen meer mensen deelnemen aan sport- en culturele activiteiten. Het Volwassenenfonds is ervoor bedoeld om minima (onder de inkomensgrens van 130% minimuminkomen) de kans te bieden hier aan deel te nemen. Op dit moment is het Volwassenenfonds een pilot en deze willen we per 2025 structureel borgen, omdat we zien dat het fonds in een grote behoefte voorziet.

2.10.3.04 Uitvoering nota armoedebeleid 2024-2028

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

De gemeente richt zich op verschillende thema's om armoede en financiële problemen aan te pakken. Er wordt ingezet op preventie door het voorkomen van terugval en het bevorderen van financiële redzaamheid via cursussen en voorlichting. Het Samen Doen Team (SDT) vergroot het contact met inwoners en er is extra aandacht voor financiële educatie. Het doel is om voorzieningen toegankelijker te maken, onder andere door een centraal loket voor geldvragen op te zetten. Daarnaast wordt kinderarmoede aangepakt en de samenwerking tussen professionals en vrijwilligersorganisaties versterkt, met als doel om in 2028 een aanzienlijk groter bereik te realiseren.

Wat willen we bereiken (doelen)

2.10.4 Alle inwoners kunnen zo zelfstandig mogelijk meedoen aan de samenleving.

Wat gaan we daarvoor doen (activiteiten)

2.10.4.01 Samenwerking versterken WPDA en lokale ondernemers Aa en Hunze inclusief rol van het werkgeversservicepunt van de arbeidsmarktregio "Werk in Zicht".

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

We zetten in op het versterken van de samenwerking tussen de WPDA en de lokale ondernemers. Dit gaat ook over de rol van het werkgeversservicepunt van de arbeidsmarktregio "Werk in Zicht". We

willen zoveel mogelijk mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt leiden naar werk. Dit vergt van werkgevers extra inzet. Om hen hierin tegemoet te komen, investeren wij in samenwerking en bieden wij ondernemers in onze gemeente diverse instrumenten, zoals o.a. jobcoaching, werkplekaanpassing en loonkostensubsidie.

We willen het aantal sociale ontwikkelpartners uitbreiden. De samenwerking richt zich op werkgevers in kansrijke branches voor de doelgroepen van de Participatiewet. Zie ook activiteit 3.10.1.01

2.10.4.02 Cultuur inzetten als middel om aan de slag te gaan met maatschappelijke thema's.

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

We experimenteren in de periode 2022-2025 met culturele projecten die gericht zijn op maatschappelijke thema's en/of projecten die als doel hebben om via deze weg nieuwe (kwetsbare) doelgroepen te bereiken. Een van de projecten is 'Jongerenateliers in het Veen'. Deze is officieel gestart in maart 2024 en loopt door tot juni 2025. Dit project heeft als doel om jongeren in 3 veendorpen meer met cultuur in aanraking te laten komen.

2.10.4.03 Toegankelijkheid gemeente

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

De leden van de Toegankelijkheidsraad hebben een beperking, zijn mantelzorger of vertegenwoordiger van een bepaalde doelgroep en wonen in de gemeente Aa en Hunze. De raad vormt een redelijke afspiegeling in de diversiteit van mensen met een beperking.

Speerpunten zijn:

1. Toegankelijkheid gemeentelijke gebouwen
2. Toegankelijkheid openbare ruimte;
3. Laaggeletterdheid;
4. Dienstverlening van de gemeente;
5. Toilet inclusie;
6. GALA (Gezond actief leven Akkoord)
7. VNG en Ieder(in)

2.10.4.04 Uitvoering Wet Inburgering 2021.

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

De gemeentelijke regievoerders hebben een essentiële taak in het toezicht houden op de inburgeringsplicht van de statushouders. Hierbij vindt nauwe samenwerking plaats met de ketenpartners zoals Impuls, WPDA en de onderwijsaanbieders. In 2025 zullen de eerste nieuwe inwoners het inburgeringstraject afronden. Pas hierna kan het (effect van het) beleid verder geëvalueerd worden.

Omdat de wet relatief nieuw is, zijn nog niet alle activiteiten vormgegeven. Er wordt verkend wat de toegevoegde waarde en behoefte is van bijvoorbeeld het organiseren van fietslessen, het opzetten van sociaal-culturele/psychologische hulp voor statushouders en het organiseren van juridische ondersteuning.

2.10.4.05 Bevorderen van een goede gezondheid van volwassenen

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

Een goede gezondheid is van groot belang voor het welzijn en het functioneren van inwoners. Een gezonde leefstijl met voldoende beweging draagt hiertoe bij. Het bevorderen van een goede gezondheid doen we in samenwerking met diverse organisaties zoals sportverenigingen, GGD, huisartsen enz.

Activiteiten voor 2025 zijn onder andere:

- Het blijven ondersteunen van sportverenigingen in de vorm van subsidies voor het organiseren van toernooien/activiteiten, het bevorderen van samenwerking met andere sportverenigingen/organisaties, scholing en advisering en het stimuleren van een positief sportklimaat. De werving van vrijwilligers blijft een aandachtspunt en actueel is ondersteuning aan clubs voor een sociaal-veilige sportomgeving.
- We vergroten de bewustwording over gezonde voeding en we geven als gemeente het goede voorbeeld.
- Extra aandacht voor doortrappen (veilig blijven doorfietsen) en blijven bewegen voor ouderen om valletsel te voorkomen.
- Het verstrekken van subsidie voor aanschaf en onderhoud AED's en reanimatietrainingen.

Naar verwachting treedt in 2025 ook de wet integrale suïcidepreventie in werking, waarbij gemeenten een grotere rol krijgen in het voorkomen van zelfdoding.

2.10.4.07 Bibliotheekwerk doorontwikkelen zodat deze voldoet aan de eisen die gesteld worden bij de stelselwijziging die per 2026 ingaat

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

Per 2026 gaat de wetwijziging van de Wet stelsel openbare bibliotheek (Wsob) in. Dan krijgen gemeenten de wettelijke taak om ervoor te zorgen dat inwoners toegang hebben tot een volwaardige bibliotheek die binnen een redelijke afstand is (zorgplicht). Om ervoor te zorgen dat gemeenten aan hun zorgplicht kunnen voldoen heeft het kabinet incidenteel middelen beschikbaar gesteld via een SPUK regeling en ontvangen gemeenten vanaf 2025 structureel extra middelen voor het bibliotheekwerk. In 2025 - 2026 via een decentralisatie uitkering en vanaf 2027 via het gemeentefonds.

Ook in 2025 gaan we verder met de doorontwikkeling van de bibliotheek ter voorbereiding op de wetwijziging in 2026. De SPUK middelen die we voor 2024 - 2025 hebben ontvangen worden ingezet voor urenitbreiding en uitbreiding van de collectie. Samen met Biblionet Drenthe wordt een uitwerkingsplan voor de komende jaren opgesteld.

Wat willen we bereiken (doelen)

2.10.5 Het verkleinen van gezondheidsachterstanden van volwassenen

Wat gaan we daarvoor doen (activiteiten)

2.10.5.01 Preventieketen Gecombineerde Leefstijlinterventies, ontwikkelen en uitvoeren

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

In 2025 gaan we het inrichten van de preventieketen 'aanpak overgewicht en obesitas bij volwassenen' verder uitbouwen in samenwerking met huisartsen, diëtisten, Impuls enz.

2.10.5.03 Voorlichting en advies over roken, alcohol en middelengebruik

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

Binnen onze gemeente vindt voorlichting plaats over roken/vapen, alcohol en middelengebruik en we stimuleren het aanwijzen van rookvrije plekken. Hiermee gaan we in 2025 verder. Voor dit thema werken we samen in het programma Drenthe Samen Gezond in Beweging en we benutten de campagnemix van de GGD. De focus blijft liggen op roken en vapen en rookvrije locaties. Daarnaast zetten we de bestaande voorlichting over alcohol en drugs voort.

2.10.5.02 Gebiedsgerichte aanpak GALA ontwikkelen

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

In 2024 is in Gasselternijveen gestart met een gebiedsgerichte leefstijlaanpak waarbij we per dorp of wijk samen met inwoners bepalen wat zij nodig hebben voor hun welbevinden. Uitgangspunt hierbij is het gedachtegoed van positieve gezondheid, waarbij gezondheid een breed begrip is (fysiek, mentaal, sociaal welbevinden en mee kunnen doen). De komende jaren bouwen we dit stapsgewijs uit naar een aantal andere dorpen.

Beleidsindicatoren

Totaaloverzicht beleidsindicatoren

Zie hiervoor de tabel achter in het boekwerk. Dit zijn verplichte indicatoren.

Verbonden partijen

Verbonden partijen

- Gemeenschappelijke regeling Werkplein Drentse Aa (WPDA)
- Gemeenschappelijke regeling Gemeentelijke Gezondheidsdienst Drenthe (GGD)

- Gemeenschappelijke regeling Publiek Vervoer Groningen –Drenthe

Wat mag het kosten?

De cijfers in de kolom begroting 2025 zijn exclusief de ramingen voor de incidentele en structurele beleidsvoornemens en ontwikkelingen uit het begrotingsvoorstel 2025. De effecten van deze voorstellen worden meegenomen bij de eerste begrotingswijziging 2025. In het onderstaande overzicht wordt het totaal van de lasten en baten van de pijler weergegeven. Een uitgebreid overzicht met toelichting is opgenomen in de financiële begroting bij het onderdeel toelichting op de baten en lasten per pijler.

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Rekening 2023	Begroting 2024 incl. wijz.	Primitieve begroting 2025
Lasten	33.646	34.582	32.442
Baten	8.744	7.308	6.376
Onttrekkingen	444	972	34
Stortingen	385	19	19
Gerealiseerd resultaat	-24.843	-26.320	-26.050

Pijler 3 Duurzaamheid en Economie

Korte beschrijving

Deze pijler gaat over zijn van een duurzame gemeente en het versterken van de economische structuur en daarmee de aantrekkelijkheid van Aa en Hunze voor inwoners en bezoekers.

Ambities

We zijn een aantrekkelijke gemeente om te werken en te ondernemen

Er zijn goede en toekomstbestendige werklocaties nodig om bedrijvigheid en werkgelegenheid te behouden. Dit doen we door onze bedrijventerreinen verder te ontwikkelen, met aandacht voor de energietransitie, klimaatadaptie en versterking van de economische structuur. De focus ligt het aankomende jaar op bedrijventerrein Bloemakkers en Gasselternijveen. Wij zijn in gesprek met ondernemers (bedrijfsbezoeken en structureel overleg), waardoor we hun belangen effectief kunnen ophalen en informatievoorziening daarop af kunnen stemmen.

Om te werken aan een betere aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt, werken we samen met het Werkplein Drentse Aa en de Arbeidsmarktregio Groningen. De landelijke opgave om voor elke arbeidsmarktregio een Regionaal Werkcentrum op te zetten, valt hieronder. Ook dragen we bij aan gezamenlijke evenementen.

Innovatie in sectoren zoals landbouw, toerisme, horeca en MKB wordt gestimuleerd. Dit doen we door verbinding te leggen tussen ondernemers, kennisinstellingen, 'Ik ben Drents Ondernemer' en andere overheden. We zetten geslaagde ideeën op een podium ter inspiratie voor andere bedrijven.

Tenslotte dragen we bij aan de Economische agenda van 'Nij Begun' en een (aanvraag) Regio Deal voor Noord-Drenthe die zorgen voor economische structuurversterking en verbetering van de ruimtelijke kwaliteit en leefbaarheid.

We zijn een gemeente waar inwoners en toeristen graag mogen recreëren en verblijven

Afgelopen jaren hebben we actief samengewerkt met stakeholders en ondernemers om het aanbod aan recreatievoorzieningen in onze gemeente te versterken. Inwoners en toeristen profiteren van dit aanbod. We willen ons blijven onderscheiden van andere toeristische hotspots en zetten in op nieuwe recreatieve ontwikkelingen. De komende periode wordt onderzocht of en zo ja hoe we de ambities uit de ontwikkelvisie Gasselternveld kunnen realiseren.

Er wordt ook gekeken naar het aanleggen van een natuurbeleefpad voor kinderen in samenwerking met lokale ondernemers. UNESCO Geopark de Hondsrug is geïnteresseerd in een samenwerking voor de beleving van het gebied.

Het programma Vitale Vakantieparken Drenthe heeft ons veel kennis en inzicht gebracht over het versterken, excelleren of transformeren van vakantieparken. De evaluatie van dit programma is gaande.

We dragen bij aan de duurzaamheidstransitie en ondersteunen inwoners en bedrijven die willen verduurzamen

De visie op Duurzaamheid die is vastgesteld in 2024, wordt vertaald naar een uitvoeringsagenda met concrete acties, doorlooptijd en financiële onderbouwing. Zo kunnen we bewust kiezen op welke manier we bijdragen aan de duurzaamheidstransitie.

Lokale energie- en duurzaamheidsinitiatieven worden gestimuleerd door netwerkbijeenkomsten te organiseren en subsidies te verstrekken aan energie-initiatieven die inwoners ondersteunen bij energiebesparing. Samen met Gasteren en Balloo wordt in 2025 een dorpsuitvoeringsplan opgesteld. We onderzoeken de mogelijkheden naar samenwerking met andere dorpen. Hiermee dragen we bij om de resterende RES ambities zon op land en zon op dak te behalen.

Via bestaande samenwerking met de woningcorporaties en huurdersverenigingen wordt gewerkt aan de sociale energieaanpak. We gaan de komende periode **weer inzetten op fixteam-initiatieven**. De energiecoaches ondersteunen woningeigenaren bij verduurzamingsvraagstukken.

We zijn gestart met een onderzoek naar een pilot voor een energiemanagementsysteem. Hierbij wordt opgewekte energie binnen wijken gedeeld om netcongestie en energiearmoede te verminderen. Als de pilot haalbaar is, start de uitvoering in 2025.

Als gemeentelijke organisatie dragen we bij aan de duurzaamheidsopgave

We zijn gestart met het verduurzamen van onze eigen gemeentelijke gebouwen. Daarnaast willen we het thema Duurzaamheid integreren in de processen zoals inkoop en beleid.

Verder verduurzamen we het wagenpark door, waar mogelijk, over te stappen op elektrische voertuigen en voertuigen met de biologische brandstof HVO100. Eigen tankinstallaties worden overwogen om kosten te besparen.

Ambities Duurzaamheid en Economie

Beleidsvoornemens Economie, werk en recreatie structureel (s) en incidenteel (i)

omschrijving beleidsvoornemen	i/s	2025	2026	2027	2028
Energiemanagement systeem in de wijk	i	pm			
Toekomstbestendige bedrijventerreinen	i	-40.000	-40.000	-40.000	
Nieuwe koersnota economie en vrijetijdseconomie	i	-80.000			
Totaal		-120.000	-40.000	-40.000	

De inhoudelijke onderbouwing van de beleidsvoornemens treft u aan bij het onderdeel Hoofdlijnen – meerjarenbegroting 2025 – 2028. (ambities structureel en incidenteel)

Effect in de samenleving

3.10 In de gemeente Aa en Hunze is het aantrekkelijk werken, ondernemen, recreëren en verblijven.

3.20 De gemeente Aa en Hunze is een duurzame gemeente.

Wat willen we bereiken (doelen)

3.10.1 De lokale economie is toekomstbestendig en er is voldoende werkgelegenheid.

Wat gaan we daarvoor doen (activiteiten)

3.10.1.01 Uitvoering geven aan actielijn Werken en Onderwijs uit de Economische Koersnota.

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

In de Economische Koersnota 2022-2025 is opgenomen dat we actief contact hebben met bedrijven en ondernemersverenigingen. We leggen bedrijfsbezoeken af bij zowel bestaande en nieuwe bedrijven. Daarnaast komt het Ondernemersplatform ongeveer 1 x per zes weken samen. Het doel van zowel bedrijfsbezoeken als het ondernemersplatform is om elkaar actief te informeren en kennis uit te wisselen.

Het verbeteren van de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt pakken we op met Werkplein Drentse Aa en de Arbeidsmarktregio (zie ook 2.10.4.01). We dragen bij aan gezamenlijke evenementen zoals Regio on Stage en Startfest.

[3.10.1.02 Uitvoering geven aan actielijn Vestigingsbeleid en Infrastructuur uit de Economische Koersnota.](#)

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

We willen ervoor zorgen dat Aa en Hunze ook de komende jaren aantrekkelijk is voor de reeds gevestigde bedrijven en instellingen en nieuwkomers die iets toevoegen aan de economie. De rol als gemeente is om partijen te informeren, stimuleren en faciliteren om te werken aan de toekomstbestendige werklocaties. Samen met de Provincie Drenthe werken we aan de opgave "Toekomstbestendige bedrijventerreinen" (zie activiteit 3.10.1.06).

[3.10.1.03 Uitvoering geven aan actielijn Innovatie, Kennis en Duurzaamheid uit de Economische Koersnota.](#)

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

Vanuit de transities en maatschappelijke opgaven, ontstaan ook nieuwe economische kansen. Wij willen de sectoren die voor ons belangrijk zijn - Landbouw, Toerisme en Horeca en MKB - in staat stellen om te komen tot innovaties. We doen dit samen met de Provincie, kennispartners zoals Ik Ben Drents Ondernemer en LTO en andere bedrijven. Onze rol is het leggen van verbindingen tussen partijen, uitbouwen en verdiepen van bestaande samenwerkingen en inspireren voor innovatie op de verschillende opgaven.

[3.10.1.04 Uitvoering geven aan actielijn Vrijtijdseconomie uit de Economische Koersnota.](#)

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

2025 is het laatste jaar dat de huidige economische koersnota loopt. Daarom zullen wij komend jaar op basis van een actief participatietraject aan de slag gaan om de huidige nota te herijken. Op basis hiervan zullen we nieuwe lijnen uitzetten om de recreatieve sector vitaal te houden en waar mogelijk verder te ontwikkelen.

Naast de reguliere doorlopende activiteiten ter ondersteuning van de recreatieve sector, zullen wij in 2025 extra inzetten op de volgende punten:

- Wij gaan actief in gesprek met ondernemers om het recreatief fietsvoorzieningen niveau te verhogen door het uitbreiden van het aantal fietshubs.
- Wij zetten actief in op promotie van het lange afstandswandelen en fietsen en gaan met ondernemers kijken naar de mogelijkheid om arrangementen in te voeren. Qua wandelen is dit met name langs het Drenthepad/Pieterpad en fietsen langs het Rondje Hondsrug (van Coevorden tot aan Groningen).

- In 2025 gaan we de Escape Tours die in ontwikkeling zijn in samenwerking met Recreatieschap Drenthe samen met vrijetijd ondernemers actief in de markt zetten om het toeristisch aanbod verder te versterken en ons hiermee te onderscheiden van andere toeristische hotspots.
- Samen met het Recreatieschap Drenthe gaan we actief inzetten op het door ontwikkelen van een golfbaan als belangrijke dag attractie en het promoten van Drenthe als golfprovincie. Arrangementen en samenwerkingen met ondernemers zullen worden gestimuleerd.
- In samenwerking met Hondsrug Drenthe en Recreatieschap Drenthe zal worden ingezet op toegankelijke/wielvriendelijke routes over het bestaande knooppuntennetwerk.
- In samenwerking met de gemeente Borger-Odoorn, Stadskanaal, Veendam en Pekela ontwikkelen we een beleefkaart voor de Veenkolonie en ontwikkelen een gezamenlijke promotie strategie.
- Na de fietsroute 'Langs de Hunze en door het Veen' in omgeving Gasselternijveen/Gieterveen en de wielvriendelijke route rondom Eexterveenschekanaal blijven we komend jaar inzetten op recreatieve ontwikkelingen in het Veenkoloniale deel van de gemeente.

3.10.1.06 Toekomstbestendigheid Bedrijventerreinen

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

Toekomstbestendige bedrijventerreinen dragen bij aan de economische aantrekkelijkheid van de gemeente. Ze vervullen een belangrijke rol in de energietransitie, circulaire economie en zijn natuurinclusief en klimaatadaptief. In 2024 is een fysiek ruimtelijk plan opgesteld (als vervolg op het "Uitvoeringsplan Toekomstbestendig Bloemakkers"). Met dit plan is inzichtelijk gemaakt hoe we kunnen bijdragen aan natuurinclusiviteit en klimaatadaptatie. Ook veiligheid en ruimtelijke invulling voor het parkeren is in beeld. Op het bedrijventerrein Gasselternijveen is de verkenning afgerond en maken we het komend jaar een plan van aanpak.

Voor de komende jaren (2025/2026 en 2027) willen we met de terreinen aan de slag. We doen dit samen met ondernemers en andere stakeholders, waaronder de Provincie (vanuit het integraal programma Toekomstbestendige bedrijventerrein).

3.10.1.07 Bijdragen aan de Economische Agenda Nij Begun

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

Een van de maatregelen binnen Nij Begun is het opstellen en uitvoeren van een Economische agenda. Er is een kwartiermaker aangesteld die samen met de regio (Groningen en Noord-Drenthe) de economische agenda opstelt, die zich richt op economische structuurversterking voor de komende 30 jaar. We zorgen ervoor dat de belangen van Aa en Hunze worden meegenomen in de economische agenda. We zetten daarbij actief in op het behoud en versterken van de vrijetijdseconomie, het midden- en klein bedrijf (MKB) en de Landbouw. Daarnaast zetten we binnen

de economische agenda ook in op het verstevigen van onze positie op het gebied van infrastructuur en de energietransitie. De economische agenda wordt eind 2024/begin 2025 vastgesteld.

3.10.1.08 Meedoen aan een Regiodeal Noord-Drenthe/Nij Begun

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

Binnen de maatregel Economische Agenda van Nij Begun wordt geld beschikbaar gesteld voor een Regio Deal. Samen met de gemeente Tynaarlo en Noordenveld zetten we daarom in op een (aanvraag) Regio Deal voor Noord-Drenthe, gericht op een masterplan regiocentra voor Noord Drenthe. Met als doel de ruimtelijke kwaliteit en leefbaarheid te verbeteren zoals behoud van lokale voorzieningen. De Economische Agenda raakt daarmee ook de Sociale Agenda.

Wat willen we bereiken (doelen)

3.10.2 De vitaliteit van de recreatieve sector versterken.

Wat gaan we daarvoor doen (activiteiten)

3.10.2.01 Op planmatige wijze gezonde en toekomstbestendige vakantieparken stimuleren in samenhang met het provinciale beleid.

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

Het programma Vitale Vakantieparken Drenthe is gestart in 2019. Het is tussentijds verlengd tot en met 2024. In de loop van 2024 ligt het voorstel aan alle convenantpartners om het programma tot en met 2027 te verlengen. Aa en Hunze is een van de convenantpartners als een gemeente met veel vakantieparken. In de afgelopen jaren hebben we actief samengewerkt aan verschillende trajecten om onze vakantieparken te versterken, te laten excelleren of te transformeren. Ook voor de komende jaren willen we de inzet behouden en gebruik maken van de kennis en ervaring binnen de taskforce Vitale Vakantieparken Drenthe. Er zal jaarlijks een uitvoeringsagenda gemaakt worden. Daar staan de nog lopende trajecten op en nog te verwachten opgaven.

3.10.2.02 Ontwikkeling Gasselternveld

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

In 2024 is de aanleg van het fiets-/wandelpad langs de Bosweg, en daarmee het laatste onderdeel van het project Versnelling Gasselternveld 2021-2022 afgerond. Door de recente ontwikkelingen met betrekking tot het Nije Hemelriek, wordt de komende tijd door de betrokken partijen onderzocht of en welke mogelijkheden er zijn voor het verder realiseren van de doelstellingen en ambities uit de ontwikkelvisie Gasselternveld. Met als doel de beheerkosten te dekken, een veilige en schone openbare recreatiemogelijkheid voor de inwoners uit de regio te bieden en de regionale en lokale economie te stimuleren.

3.10.2.03 Natuurspeelplaats met beleefpad

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

De faciliteiten voor jongere kinderen kunnen nog verrijkt worden. Een natuurbeleefpad is een prachtige manier om mensen, vooral kinderen, op een speelse en educatieve manier kennis te laten maken met de natuur. We gaan onderzoeken of we een geschikte locatie hebben en welke elementen het pad moet hebben. Om het pad tot stand te brengen werken we samen met stakeholders en lokale ondernemers. Door middel van deze samenwerkingen houden we ook de kosten voor de gemeente laag. UNESCO Geopark de Hondsrug heeft aangegeven interesse te hebben in een samenwerking met betrekking tot beleving in het gebied.

Wat willen we bereiken (doelen)

3.20.1 De duurzaamheidsopgave maakt integraal onderdeel uit van het beleid, processen en organisatie.

Wat gaan we daarvoor doen (activiteiten)

3.20.1.05 Uitvoeringsprogramma Duurzaamheidsvisie

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

Het opstellen van de uitvoeringsagenda is een vervolg op de Duurzaamheidsvisie, welke is vastgesteld in april 2024. Het doel van de agenda is om de duurzaamheidsvisie te vertalen naar concrete acties en/of plannen. Dit wordt integraal opgepakt met de vakdisciplines binnen de verschillende teams (Beheer, Samenleving, Ruimtelijk Beleid).

3.20.1.06 Duurzaam inkopen en handelen in eigen organisatie

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

In 2025 maken we beleid voor het duurzaam inkopen en kunnen handelen in de eigen gemeentelijke organisatie.

3.20.1.07 Verduurzaming wagenpark HVO brandstof

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

Het is ons streven om het wagenpark van de buitendienst te verduurzamen. We onderzoeken de overstap van dieselbrandstof naar de biologische brandstof HVO100. HVO is volledig gemaakt van hernieuwbare grondstoffen. Hierdoor kan de CO2 uitstoot tot maximaal 90% worden gereduceerd. Omdat de nabijgelegen tankstations waar HVO100 getankt kan worden, beperkt is wordt ook

onderzocht of het installeren en onderhouden van een eigen tankinstallatie en het zelf inkopen van HVO100 een alternatief biedt.

Wat willen we bereiken (doelen)

3.20.2 Inwoners en bedrijven zijn betrokken bij de realisatie van de duurzaamheidsopgave.

Wat gaan we daarvoor doen (activiteiten)

3.20.2.01 Dorpsgerichte aanpak Warmtetransitie

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

Dit is Actielijn 3 van het uitvoeringsplan Transitievisie warmte.

In 2025 wordt in samenwerking met de projectgroep Dorpsuitvoeringsplan Gasteren en Balloerveld en de andere inwoners van deze dorpen gewerkt aan de totstandkoming van het Dorpsuitvoeringsplan voor de warmtetransitie. Daarnaast is de ambitie om in 1 a 2 dorpen (of meerdere dorpen als het een samenwerking betreft) nieuwe processen op te starten voor een Dorpsuitvoeringsplan.

3.20.2.02 Uitvoering geven aan de Regionale Energie transitie

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

Hiermee dragen we er aan bij om de resterende RES ambities zon op land en zon op dak te behalen. In Q4 2024 werken we een plan uit hoe we de resterende ambities kunnen behalen.

We werken samen met adviseurs vanuit andere organisaties waaronder LTO voor de agrarische sector en Ik ben Drents Ondernemer voor MKB ondernemers. Verder faciliteren en ondersteunen we dorpsinitiatieven en stimuleren we lokaal eigendom bij zon projecten.

3.20.2.07 Sociale energie aanpak

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

We organiseren in het eerste kwartaal van 2025 minimaal één fixteam actie, waarbij klussers kleine energiebesparende maatregelen installeren bij inwoners.

Via de ondersteuningsaanpak van de isolatieaanpak Nij Begun (zie apart benoemde activiteit) proberen we zo goed mogelijk de energiearmoede groep te bereiken en te ondersteunen bij het isoleren van woningen. Inwoners met een inkomen tot 140% van het wettelijk minimum loon krijgen 100% van de isolatiemaatregelen Nij Begun vergoed. In 2025 en 2026 zetten we er specifiek op in om deze groep te bereiken.

De energiecoaches zijn ook een cruciaal onderdeel van onze sociale energieaanpak. Zij adviseren en ondersteunen woningeigenaren bij verduurzamingsvraagstukken.

We zetten de bestaande samenwerking met de woningcorporaties en huurdersverenigingen door via het huurders- en energieoverleg. Gezamenlijk voeren we acties uit om huurders te ondersteunen bij het besparen van energie.

We maken gebruik van de ondersteuning vanuit het Drents Energie Loket door bijvoorbeeld de inzet van het loket op wielen of de inzet van de adviseurs van het loket op bijeenkomsten of energiemarkten.

3.20.2.09 Uitvoering geven aan een pilot energiemangement systeem in de wijk

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

Samen met Stichting Oranje Advies starten we in Q2 2024 een vooronderzoek naar de haalbaarheid van een pilot voor een energiemangement systeem in de wijk. Onderdeel van het vooronderzoek is in welke wijk we de pilot zouden kunnen uitrollen en of het financieel haalbaar is.

Het energiemangement systeem kan bijdragen aan een oplossing voor netcongestie, energiearmoede tegengaan en zorgt daarnaast voor meer sociale cohesie in de wijk. Zelf, in de wijk opgewekte energie wordt namelijk onderling uitgewisseld, waarbij overtollige stroom wordt verkocht aan een ANBI stichting. De verkoop van de overtollige stroom levert geld op in de stichting, wat eens per jaar wordt uitgekeerd aan de wijk. De wijk mag gezamenlijk bepalen wat ze met dit geld willen doen. Dit kan de sociale cohesie in de wijk vergroten.

Wanneer de pilot zowel organisatorisch als financieel haalbaar lijkt, starten we in 2025 met de uitvoering van de pilot. De gemeente zal de pilot dan financieren.

3.20.2.10 Uitvoering geven aan isolatieaanpak Nij Begun

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

We geven uitvoering aan de isolatieaanpak Nij Begun in het kader van de compensatie gaswinning. Alle huiseigenaren in Aa en Hunze maken aanspraak op een isolatiesubsidie waarmee ze hun huis tot de isolatiestandaard kunnen isoleren. De subsidie gaat in het eerste kwartaal van 2025 van start. Daarnaast richten we een ondersteuningsaanpak in waarmee we eigenaren die dat nodig hebben ondersteunen in het maken van een plan om te komen tot de standaard voor isolatie. Ook kunnen we eigenaren met de ondersteuningsaanpak helpen met het aanvragen van de subsidie. Het streven is deze aanpak werkende te hebben op het moment dat de subsidieregeling open gaat, in het eerste kwartaal van 2025.

3.20.2.11 Faciliteren en stimuleren van kansrijke maatschappelijke initiatieven m.b.t. duurzaamheid

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

Deze activiteit wordt nu ingevuld door actielijn 2 Het faciliteren, stimuleren en versterken van lokale energie-initiatieven, uit het uitvoeringsplan van de Transitievisie warmte.

Zoals afgesproken met de energie-initiatieven, organiseren we in 2025 minimaal 3 keer een netwerkbijeenkomst voor bestaande energie-initiatieven en dorpsbelangen organisaties gericht op

onderlinge kennisuitwisseling. We verzorgen ook een aantal keren per jaar een nieuwsbrief. Daarnaast kunnen energie-initiatieven in 2025 subsidie aanvragen zodat zij ondersteund worden in de uitvoering van activiteiten die inwoners helpen bij energiebesparing. Daarnaast willen we in 2025 in beeld krijgen welke brede duurzaamheidsinitiatieven er zijn op andere thema's of welke ondersteuning nodig is om duurzaamheidsinitiatieven van de grond te krijgen.

Beleidsindicatoren

Totaaloverzicht beleidsindicatoren

Zie hiervoor de tabel achter in het boekwerk. Dit zijn verplichte indicatoren

Verbonden partijen

Verbonden partijen

- Gemeenschappelijke regeling Recreatieschap Drenthe

Wat mag het kosten?

De cijfers in de kolom begroting 2025 zijn exclusief de ramingen voor de incidentele en structurele beleidsvoornemens en ontwikkelingen uit het begrotingsvoorstel 2025. De effecten van deze voorstellen worden meegenomen bij de eerste begrotingswijziging 2025. In het onderstaande overzicht wordt het totaal van de lasten en baten van de pijler weergegeven. Een uitgebreid overzicht met toelichting is opgenomen in de financiële begroting bij het onderdeel toelichting op de baten en lasten per pijler.

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Rekening 2023	Begroting 2024 incl. wijz.	Primitieve begroting 2025
Lasten	1.723	5.426	1.818
Baten	2.581	5.260	3.175
Onttrekkingen	1.048	1.469	0
Stortingen	532	0	0
Gerealiseerd resultaat	1.374	1.302	1.356

Pijler 4 Voorzieningen, leefbaarheid en wonen

Korte beschrijving

Deze pijler gaat over de kwaliteit van de fysieke leefomgeving en het wonen in onze dorpen en buitengebied.

Ambities

De ambitie in de komende periode is dat we een duurzame gemeente willen zijn waarin het aantrekkelijk wonen en werken is met goede voorzieningen en behoud van leefbaarheid.

Leefbaarheid

We nemen (via cofinanciering) ook in 2025 deel aan het LEADER-subsidieprogramma 2023-2027. Met dit Europees subsidieprogramma worden onder andere projecten op het gebied van leefbaarheid, duurzaamheid en lokale economie gestimuleerd. Daarnaast gaan we in 2025 door met het stimuleren, faciliteren en initiëren van initiatieven van inwoners die bijdragen aan het vergroten van de leefbaarheid (onder andere via het Leefbaarheidsfonds).

Met het Nationaal Programma Landelijk gebied (NPLG) heeft het Rijk de afgelopen 2 jaar ingezet op integraal herstel en verbetering van natuur, bodem, water en klimaat. Het NPLG is op provinciaal niveau in overleg met gemeenten en andere stakeholders in 2023 doorvertaald in een voorlopig Drents Programma Landelijk Gebied (DPLG). Begin september werd bekend dat het nieuwe kabinet stopt met het NPLG. In 2025 zal met inachtneming van het nieuwe regeerprogramma worden gewerkt aan de alternatieve plannen van het kabinet voor de aanpak van de grote opgaven in het landelijk gebied.

De komende jaren komen er veel nieuwe ontwikkelingen en grote opgaven op de gemeente af met een ruimtelijke impact. Dit vraagt om integrale strategische afwegingen en het maken van keuzes (hoe willen we onze fysieke leefomgeving inrichten, benutten en beschermen). Dit maakt het opstellen van een omgevingsvisie noodzakelijk. In 2025 wordt verder uitvoering gegeven aan de totstandkoming van de omgevingsvisie.

Voorzieningen

We geven in 2025 uitvoering aan het nieuwe Mobiliteitsplan Aa en Hunze en gaan allereerst de Asserstraat in Rolde herinrichten om de verkeersveiligheid te verbeteren. Daarnaast ronden we in 2025 de actualisatie van de wegenlegger af (registratie van alle openbare wegen buiten de bebouwde kom, inclusief de kunstwerken zoals bruggen, viaducten e.d.). Ook in 2025 zetten we weer in op het realiseren van diverse fietspaden (de tracés Ekehaar-Nijlande en Grolloo-Papenvoort).

Ter uitvoering van de Lokale Adaptatie Strategie (LAS) gaan we op locaties die zijn benoemd in de LAS inrichtingsmaatregelen uitvoeren die gericht zijn op het aanpakken van hittestress, droogte en wateroverlast.

In 2025 wordt nieuw maatschappelijk vastgoedbeleid ter vaststelling aan de raad voorgelegd. Doelstelling van het nieuwe beleid is handhaving van het bestaande niveau van het maatschappelijk vastgoed tegen aanvaardbare kosten.

We starten in 2025 met het ontwerpproces voor een nieuwe Onderwijs- en Cultuuraccommodatie Gieten op de huidige locatie van Dr Nassau College. Verder kiezen we in 2025 uit verschillende scenario's een voorkeursvariant voor de toekomstige huisvestingssituatie van OBS De Dobbe in combinatie met de ontwikkeling van Dorpshuis De Trefkoel in Gasselte. Na besluitvorming wordt de voorkeursvariant verder uitgewerkt. Daarnaast faciliteren we de verbouw en revitalisering van het dorpshuis in Ekehaar via een incidentele financiële bijdrage.

In 2025 wordt het Integraal Huisvestingsplan Onderwijs (IHP) geëvalueerd en zo nodig aangepast aan veranderende omstandigheden. Thema's hierbij zijn onder andere de aangescherpte duurzaamheidseisen en de ontwikkeling van integrale kindcentra (IKC's). Ter uitvoering van het IHP

beginnen we in het tweede kwartaal van 2025 met de bouw van de nieuwe basisschool Prins Willem Alexander (PWA) in Eext.

We blijven ons in 2025 inzetten voor een betere scheiding van afval. Het steekproefsgewijs controleren van de PMD-minicontainers wordt voortgezet. Daarnaast zetten we extra in op communicatie richting onze inwoners.

In 2025 zal het gemeentelijk flora- en faunabeleid op onderdelen verder worden uitgewerkt en geïmplementeerd. Om voor ons groenonderhoud en beheer te kunnen voldoen aan de Gedragscode Soortenbescherming wordt een natuurwaardenkaart voor beschermde soorten opgesteld. Daarnaast worden schadelijke invasieve en uitheemse soorten beheersbaar gehouden en waar mogelijk bestreden.

Wonen

In 2025 gaan we verder aan de slag met het Programma Woningbouw 2024-2025. Aan de hand van de gestelde doelen wordt vanuit 4 sporen (Kaders & uitgangspunten, Verkenningen, Realisatie en Monitoring & Communicatie) gewerkt aan het realiseren van de woningbouwopgave (de realisatie van 835 woningen voor 2032). Hierbij is extra aandacht voor de doelgroepen jongeren/starters en senioren en de realisatie van woningen in de sociale huur en goedkope koop.

We geven in 2025 verder uitvoering aan de woningbouwontwikkelingen 'Raatakkers fase 2' in Anloo en het 'Evenemententerrein' in Gieterveen en de verdere realisatie van de woonwijk Nooitgedacht. Vanwege de urgente woningbouwopgave en de versnelling die nodig is, voeren we daarnaast actief grondbeleid (door zelf gronden te verwerven) ten behoeve van het in ontwikkeling nemen van een aantal nieuwe (uitleg)locaties voor woningbouw. Verder hebben we in 2025 een faciliterende rol bij een groot aantal woningbouwplannen van derden in verschillende kernen.

De gemeente heeft de verantwoordelijkheid om statushouders een plaats te bieden en hen op een goede manier te laten integreren in de samenleving. Flexwoningen kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan het huisvesten van mensen die met spoed een woning nodig hebben, waaronder deze statushouders. In 2025 realiseren we 35 flexwoningen op een daarvoor bestemde locatie.

Afhankelijk van de duur en uitkomst van de behandeling van het wetsvoorstel Wet Versterking Regie op de Volkshuisvesting (Wvrv), implementeren we de gevolgen van de Wvrv in gemeentelijk beleid (o.a. via een huisvestingsverordening).

Ambities Voorzieningen, leefbaarheid en wonen

Beleidsvoornemens Voorzieningen leefbaarheid en wonen structureel (s) en incidenteel (i)

omschrijving beleidsvoornemen	i/s	2025	2026	2027	2028
Startersleningen	s	-5.400			
Nieuwbouw school en dorps huis Gasselte	s		pm		
Beheer MFC de Spil	s	-25.000			
Bestrijden schadelijke flora en fauna	s	pm			
Uitvoeringsprogramma mobiliteitsplan verkeer en vervoer	s	-30.000	-30.000	-30.000	-30.000
Klimaatadaptieve inrichtingsplannen	s	-16.560	-16.560	-16.560	
Verbetering afvalscheiding	s	x			
Verkenning nieuwbouw school/dorps huis Gasselte en cultuuraccommodatie Gieten	i	-100.000	-100.000		
Bijdrage verbouw dorps huis Ekehaar	i	-500.000			
Uitvoering programmaplan woningbouw 2024-2025	i	x	x		
Opstellen Natuurwaardenkaart voor beschermde soorten	i	-100.000			
Realisatie tijdelijke flexwoningen	i	pm			
Werkbudget uitvoering gebiedsprogramma's	i	pm			
Opstellen omgevingsvisie	i	-75.000			
Aanbrengen graskeien	i	pm	pm	pm	
Budget uitvoering Cultuurnota	i	-50.000			
Aanvullende financiën project DAF (ICO cultuureducatie)	i	-5.500			
Totaal		-907.000	-147.000	-47.000	-30.000

De inhoudelijke onderbouwing van de beleidsvoornemens treft u aan bij het onderdeel Hoofdpijnen – meerjarenbegroting 2025 – 2028. (ambities structureel en incidenteel)

Effecten in de samenleving

4.10 De gemeente Aa en Hunze is een aantrekkelijke woongemeente.

Wat willen we bereiken (doelen)

4.10.1 De leefbaarheid in de gemeente blijft in stand en is waar mogelijk verbeterd.

Wat gaan we daarvoor doen (activiteiten)

4.10.1.04 Actief aanhaken bij het Drents Programma Landelijk Gebied (DPLG)

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

Met het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) heeft het Rijk de afgelopen twee jaar ingezet op integraal herstel en verbetering van natuur, bodem, water en klimaat. De aanpak voor stikstofvermindering is hier een integraal onderdeel van. Om de verschillende opgaven te realiseren heeft het NPLG samen met provincies, waterschappen, gemeenten, maatschappelijke partners, grondeigenaren en grondgebruikers gezocht naar oplossingen per gebied. Het NPLG wordt op provinciaal niveau doorvertaald in een Drents Programma Landelijk Gebied (DPLG); ook wel aangeduid als 'Gebiedsprogramma'. De gemeente Aa en Hunze neemt deel aan twee deelprogrammagedieden: Drentsche Aa en Hunze/De Monden.

De provincie Drenthe heeft een eerste en voorlopige versie van het Drents Programma Landelijk Gebied (DPLG-versie 0.5) op 1 juli 2023 aangeleverd bij het Rijk. Als vervolg hierop heeft de provincie een voorlopig (globaal) maatregelenpakket uitgewerkt op basis waarvan financiële middelen zijn

aangevraagd bij het Rijk. Dit maatregelpakket bevat vooral maatregelen voor een versnelde uitvoering van de bestaande opgaven/doelen/maatregelen in het kader van het Programma Natuurlijk Platteland, voor de realisering van het Natuurnetwerk Nederland en de Kaderrichtlijn Water.

Begin september werd bekend dat het nieuwe kabinet stopt met NPLG. Wat ervoor in de plaats komt is op dit moment nog onduidelijk. Eind september moet er een uitgewerkt regeerprogramma liggen met naar verwachting de alternatieve plannen van het kabinet voor de aanpak van de grote opgaven in het landelijk gebied.

4.10.1.05 Het opstellen van een Omgevingsvisie

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

De komende jaren komen er veel nieuwe ontwikkelingen en opgaven op de gemeente af die een beslag zullen leggen op de beschikbare ruimte. Dit vraagt om integrale strategische afwegingen en het maken van keuzes. Met name over hoe we onze gemeente willen inrichten en hoe we onze fysieke leefomgeving willen benutten en beschermen. Dit maakt het opstellen van een omgevingsvisie voor het hele grondgebied van Aa en Hunze noodzakelijk. En met de inwerkingtreding van de Omgevingswet op 1 januari 2024 is de gemeente verplicht een omgevingsvisie op te stellen.

In 2025 wordt verder uitvoering gegeven aan de totstandkoming van een Omgevingsvisie Aa en Hunze. Een extern bureau helpt ons om de participatie vorm te geven en uit te voeren, de juiste informatie op te halen en af te stemmen én om de omgevingsvisie op te stellen.

Wat willen we bereiken (doelen)

4.10.2 De voorzieningen sluiten aan bij behoefte van onze inwoners.

Wat gaan we daarvoor doen (activiteiten)

4.10.2.01 Het realiseren van een kwaliteitsimpuls fietspaden

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

We onderschrijven de wens van de provincie Drenthe om de fietsprovincie van Nederland te worden. We zorgen voor veilige, voldoende en voor iedereen toegankelijke fietspaden. In 2025 geven we vervolg aan de aanleg van nieuwe fietspaden voor de tracés:

1. Fietspad Ekehaar-Nijlande: Gesprekken worden nog gevoerd met één grondeigenaar tbv de grondverwerving. Zodra deze zijn afgerond volgt het definitieve tracébesluit en kan de uitvoering worden opgepakt.
2. Fietspad Grolloo-Papenvoort (langs het Oostereind): Er lopen oriënterende gesprekken met grondeigenaren. Indien er draagvlak is onder de grondeigenaren volgt het definitieve tracé ter instemming.

Door het niet kunnen verkrijgen van de benodigde gronden voor het fietspad Spijkerboor-Eexterveen is besloten het vrijliggende fietspad vooralsnog niet aan te leggen en ons te richten op een tracé nabij de Hunze. De gesprekken hierover met het waterschap Hunze en Aa's en de projectgroep Hunze vinden plaats.

4.10.2.02 Actief volgen van het onderzoek naar de partiele verdubbeling van de N34 met als primair onderdeel de aanpassing van het verkeersknooppunt Gieten.

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

Begin 2025 zal door de provincie een projectbesluit procedure worden gestart waarin het ruimtelijk kader voor het voorkeursalternatief wordt vastgelegd. Tegen het ontwerp-besluit kunnen zienswijzen worden ingediend.

Door middel van de ambtelijke en bestuurlijke begeleidingsgroep zijn we betrokken bij de uitvoering van de m.e.r. Ook worden de inwoners van onder andere Gieten en Eext via een ingerichte focusgroep hierbij betrokken. De focusgroep is gevraagd om hun specifieke lokale kennis in te brengen over de milieueffecten, het ontwerpproces en eventuele koppelkansen. Daarnaast zijn er door de provincie inloopbijeenkomsten georganiseerd die voor iedereen toegankelijk zijn.

4.10.2.03 Huisvesting verenigingen Gieten

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

Vanwege de huisvestingsvragen van (culturele) verenigingen in Gieten heeft de gemeenteraad in 2024 ingestemd met de bouw van Onderwijs- en Cultuuraccommodatie Gieten op de huidige locatie van Dr Nassau College aan de Stokleggingslaan. In vervolg op dit besluit vindt in 2024 verder overleg plaats met onder andere omwonenden, onderwijs en culturele verenigingen met betrekking tot de realisatie. Na het opstellen van een Programma van Eisen zal in 2025 worden gestart met het ontwerptraject. Daaropvolgend kan worden gestart met de feitelijke bouw van de accommodatie. De verwachting is dat in 2026 kan worden gestart met de bouw en dat vervolgens in 2027 de oplevering plaatsvindt.

4.10.2.05 Gemeentelijk beleid formuleren om beschermde/waardevolle flora en fauna beschermen.

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

In 2025 wordt het gemeentelijk flora en fauna beleid op onderdelen verder uitgewerkt en geïmplementeerd. Hierbij gaat het bijvoorbeeld over het uitvoeren van het beleid voor groenonderhoud conform de Gedragscode Soortenbescherming en de uitvoering van het in 2024 vastgestelde beleid ten aanzien van ecologisch bermbeheer.

4.10.2.06 Plagen en schadelijke uitheemse soorten bestrijden.

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

In 2025 gaan we aan de slag met het bestrijden van schadelijke invasieve exoten.

De eikenprocessierups (EPR) gaan we bestrijden door de natuurlijke vijanden meer leefruimte te bieden in combinatie met ecologisch bermbeheer. Daarnaast worden de EPR nesten op risicolocaties verwijderd. De reuzenberenklauw wordt bestreden door regelmatig maaien en begrazing. Japanse Duizendknoop gaan we systematisch bestrijden met de inzet van een daarin gespecialiseerde aannemer.

4.10.2.07 Herijking verkeers- en vervoersbeleid

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

Na vaststelling van het Mobiliteitsplan Aa en Hunze, Gemeentelijk verkeer- en vervoersplan 2024-2028 gaan we in 2025 aan de slag met de uitvoering van dit plan. Het uitvoeringsprogramma van het Mobiliteitsplan omvat concrete maatregelen om de gestelde mobiliteitsdoelen op zowel korte als lange termijn te realiseren. Wanneer de raad instemt met het mobiliteitsplan pakken we allereerst de Asserstraat in Rolde aan. Dit omvat een tiental maatregelen om de verkeersveiligheid te verbeteren en beslaat ongeveer het gebied vanaf de kruising bij voormalig café De Aanleg tot aan de Stationsstraat. Indien mogelijk worden ook wat kleinere locaties aangepakt. In 2026 en verder worden andere locaties uit het uitvoeringsprogramma opgepakt. Welke dat worden is nog niet vastgesteld.

4.10.2.09 Herijking beleid maatschappelijk vastgoed

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

Uit een onderzoek van de Rekenkamercommissie naar het maatschappelijk vastgoed in de gemeente Aa en Hunze is gebleken dat het huidige vastgoedbeleid van de gemeente is verouderd. Naar aanleiding van dit onderzoek is in 2024 gestart met het opstellen van een startnotitie om te komen tot nieuw maatschappelijk vastgoedbeleid. Doelstelling van het nieuwe beleid is dat de gemeente het bestaande niveau van haar maatschappelijk vastgoed wil behouden tegen aanvaardbare kosten. De planning is dat de beleidsnota binnen 1 jaar na het vaststellen van de startnotitie in 2025 ter vaststelling aan de raad wordt voorgelegd.

4.10.2.10 Nieuwbouw school Eext

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

Ter uitvoering van het integraal huisvestingsplan onderwijs (IHP) wordt in Eext een nieuwe openbare basisschool Prins Willem Alexander (PWA) gerealiseerd. Vanwege deze nieuwbouw zal in het eerste kwartaal van 2025 tijdelijke huisvesting worden geplaatst en in gebruik worden genomen. Ook zal een aanvang worden gemaakt met de sloop van de bestaande school. De start van de bouw van de nieuwe school staat gepland vanaf het tweede kwartaal 2025. Naar verwachting zal de oplevering van de school in het eerste kwartaal van 2026 zijn.

4.10.2.15 Actualisatie wegenlegger

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

De wegenlegger is een registratie van alle openbare wegen buiten de bebouwde kom met bijbehorende onderhoudsplicht, inclusief de kunstwerken (bruggen, viaducten, duikers e.d.) die in, onder of boven de betreffende weg liggen. Een wegenlegger is van belang voor het bepalen of wegen openbaar zijn en wie onderhoudsplichtig is.

De vier afzonderlijke gemeenten waaruit Aa en Hunze is ontstaan beschikken elk over een wegenlegger. De jongste legger dateert uit 1997, de oudste uit 1925. Op grond van de Wegenwet en de Omgevingswet is het hebben van een actuele wegenlegger een verplichting.

De voorbereidingen om te komen tot actualisatie van de wegenlegger zijn in 2024 gestart, waarbij de opdracht is verleend aan V&S-advies. De actualisatie van de wegenlegger wordt in 2025 afgerond.

[4.10.2.16 Verbouw dorps huis Gasselte](#)

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

De toekomstige huisvestingssituatie van OBS De Dobbe wordt in 2024 integraal gezien in combinatie met de toekomstplannen van het bestuur van Dorps huis De Trefkoel. In de loop van 2024 worden scenario's opgesteld en uitgewerkt. Bij het bepalen van de voorkeursvariant worden dorps huisbestuur, schoolbestuur, kinderopvang en Plaatselijk Belang nauw betrokken. Wij verwachten dat de uitkomsten van deze planontwikkeling doorlopen tot in 2025. Vooruitlopend op de uitkomsten daarvan is het tekort aan onderwijshuisvesting voor de school eerst tijdelijk opgelost met de plaatsing van tijdelijke units.

[4.10.2.17 Verbouw dorps huis Ekehaar](#)

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

In Ekehaar is op initiatief van het dorps huisbestuur een projectplan opgesteld voor het dorps huis gericht op de verbouw en revitalisering van het dorps huis als ontmoetings-, activiteiten- en sportcentrum van de Broekstreek. Met de verbouwing van het dorps huis worden verschillende maatschappelijke doelen gediend. Zo wil het dorps huisbestuur een huiskamer maken, een multifunctionele plek realiseren en de activiteiten- en sportzaal verbeteren. Ook wordt het dorps huis energiezuinig, onderhoudsarm en toegankelijk en daarmee geschikt voor alle doelgroepen van jong tot oud. Voor de financiering wordt in 2025 een bijdrage van de gemeente gevraagd. De rol van de gemeente bij dit project is faciliterend.

[4.10.2.18 Evaluatie en mogelijke herijking Integraal Huisvestingsplan Onderwijs \(IHP\)](#)

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

In het Integraal Huisvestingsplan Onderwijs (IHP) is opgenomen dat het IHP elke 4 jaar wordt geëvalueerd en zo nodig wordt aangepast aan veranderende omstandigheden, zoals veranderingen in leerlingstromen, (demografische) ontwikkelingen, landelijk beleid of wetgeving.

In 2025 wordt het Integraal Huisvestingsplan Onderwijs (IHP) geëvalueerd en mogelijk geactualiseerd. Hierbij worden een aantal thema's aan de orde gesteld. Zo zijn sinds de vaststelling van het IHP in

2019 de duurzaamheidseisen verder aangescherpt. Wij zullen de consequenties daarvan inventariseren en afstemmen welke rol de gemeente en de schoolbesturen hierbij hebben. In veel gemeenten worden integrale kindcentra (IKC's) ontwikkeld. Een IKC is een voorziening voor kinderen van 0 tot 13 jaar, waar zij komen om te leren, spelen en te ontwikkelen. Wij zullen een uitspraak doen over welke rol wij hierbij willen spelen.

Wat willen we bereiken (doelen)

4.10.3 In 2026 zijn 200 extra woningen gerealiseerd of planologisch mogelijk gemaakt.

Wat gaan we daarvoor doen (activiteiten)

4.10.3.02 Gebiedsgerichte woningbouwprogrammering.

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

In de vastgestelde Woonvisie Aa en Hunze 2020+ 'Buitengewoon wonen in Aa en Hunze' staat het gemeentelijk volkshuisvestings- en woonbeleid voor de komende jaren. Hierin staan drie ambities centraal: vitale dorpen en een krachtig buitengebied, betaalbaar wonen voor verschillende doelgroepen en wonen met zorg. Met een gebiedsgericht woningbouwprogramma moeten nieuwbouw-, transformatie- en herstructureringsplannen bijdragen aan de vitaliteit van de dorpen en de kracht van het buitengebied. Aan deze ambities is de afspraak verbonden om jaarlijks het woningbouwprogramma te actualiseren.

In 2025 gaan we aan de slag met de verdere uitwerking van het Programma Woningbouw 2024-2025. Aan de hand van de gestelde doelen wordt vanuit 4 sporen (Kaders & uitgangspunten, Verkenningen, Realisatie en Monitoring & Communicatie) gewerkt aan het realiseren van de woningbouwopgave: "Het realiseren van 835 woningen voor 2032 en hiervoor 1040 woningen programmeren vanuit een breed leefbaarheids perspectief". Hierbij is extra aandacht voor jongeren/starters en senioren.

4.10.3.04 Realisatie tijdelijke flexwoningen

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

De gemeente heeft de taak statushouders een plek te bieden en op een goede manier te laten integreren in de samenleving. De taakstelling wordt per half jaar bekend gemaakt. Het is onze intentie om elk jaar de taakstelling te halen.

Het huidige woningtekort vraagt om het verkennen van creatieve oplossingen om voldoende geschikte huisvesting te vinden. Flexwoningen leveren een belangrijke bijdrage aan het halen van de taakstelling huisvesting statushouders. De doelgroep voor flexwoningen is echter breder: spoedzoekers op de woningmarkt in Aa en Hunze. Door de woningvoorraad te vergroten met flexwoningen is op de langere termijn de ruimte op de huurmarkt groter en is het eenvoudiger de taakstelling huisvesting statushouders te halen.

In 2025 realiseren we 35 flexwoningen op een daarvoor bestemde locatie.

4.10.3.05 Doorvertaling regiewet in gemeentelijk beleid

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

Het op 7 maart 2024 bij de Tweede Kamer ingediende wetsvoorstel Wet Versterking Regie op de Volkshuisvesting (Wvrv) geeft het Rijk, de provincies en gemeenten de wettelijke instrumenten om samen en met regionale afstemming regie te voeren op de volkshuisvesting. Zodat de overheden meer grip hebben op hoeveel, waar en voor wie er wordt gebouwd, dat er betaalbare woningen zijn, dat er sneller gebouwd kan worden en dat kwetsbare mensen een gelijke kans op een woning krijgen.

Afhankelijk van de duur van de behandeling van dit wetsvoorstel gaan we in 2025 de gevolgen van de Wvrv verder uitwerken.

Beleidsindicatoren

Totaaloverzicht beleidsindicatoren

Zie hiervoor de tabel achter in het boekwerk. Dit zijn verplichte indicatoren.

Verbonden partijen

Verbonden partijen

- Omgevingsdienst Drenthe

Wat mag het kosten?

De cijfers in de kolom begroting 2025 zijn exclusief de ramingen voor de incidentele en structurele beleidsvoornemens en ontwikkelingen uit het begrotingsvoorstel 2025. De effecten van deze voorstellen worden meegenomen bij de eerste begrotingswijziging 2025. In het onderstaande overzicht wordt het totaal van de lasten en baten van de pijler weergegeven. Een uitgebreid overzicht met toelichting is opgenomen in de financiële begroting bij het onderdeel toelichting op de baten en lasten per pijler.

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Rekening 2023	Begroting 2024 incl. wijz.	Primitieve begroting 2025
Lasten	22.618	28.161	24.227
Baten	10.894	11.015	10.036
Onttrekkingen	3.617	1.667	101
Storting	3.101	0	0
Gerealiseerd resultaat	-11.208	-15.479	-14.090

Pijler 5 Middelen en ondersteuning

Korte beschrijving

Deze pijler gaat over de organisatie, de financiering en de informatieveiligheid van de gemeentelijke huishouding. Het is het fundament onder de 4 inhoudelijke pijlers.

Ambities

Deze pijler gaat over de organisatie, de financiering en de informatieveiligheid van de gemeentelijke huishouding. Het is het fundament onder de vier inhoudelijke pijlers.

Toekomstbestendige organisatie en personeelsbeleid

We leven in een tijd van snelle maatschappelijke ontwikkelingen, een complexe omgeving en grote opgaven. Dat vraagt om een organisatie die mee kan bewegen: een toekomstbestendige organisatie. Die aan opgaven kan voldoen, inwoners en ondernemers goede dienstverlening biedt en constructief samenwerkt met onze omgeving. Daarnaast is er (nog steeds) sprake van krapte op de arbeidsmarkt en zijn onderscheidende manieren nodig om vacatures te kunnen invullen en om flexibeler om te gaan met de inzet van personeel. Bovendien is het belangrijk zittende medewerkers te behouden door ruimte te bieden voor ontwikkeling en waardevol werk te bieden dat aansluit bij talenten. Extra inspanningen in duurzame inzetbaarheid, gezondheid en veiligheid helpen daarbij.

Dienstverlening

Om de dienstverlening op een adequate manier vorm en inhoud te kunnen blijven geven is een nieuwe visie op dienstverlening vastgesteld. De uitvoering van de dienstverleningsvisie wordt op programmatische wijze opgepakt. In 2025 gaan we hiermee verder op basis van de in het uitvoeringsplan vastgestelde speerpunten.

Huisvesting

Er is aandacht voor de huisvesting van de buitendienst. Het gaat dan om de locaties Gieten en Rolde. Voor de (inmiddels te kleine) locatie Gieten resulteert dit in de ver/nieuwbouw en uitbreiding van de huidige locatie. We verwachten de bouw in 2025 af te ronden. Voor het kernteam Rolde is het streven dat zij vanaf 1 januari 2025 over geschikte huisvesting kunnen beschikken. Mogelijk wordt het besluit over de lange termijn huisvesting van het kernteam in samenhang genomen met de herhuisvesting van de brandweer.

Informatievoorziening en -veiligheid

We beschikken over een actueel strategisch Informatiebeleidsplan. Activiteiten hieruit worden uitgevoerd in de vorm van projecten. De projecten dragen bij aan recente ontwikkelingen zoals dienstverlening, een open overheid, datagedreven werken, bedrijfsvoering en veiligheid. Het aansluiten bij de ontwikkelingen in de organisatie staat voorop. Daarnaast blijven we inzetten op bewustwording en het continu verbeteren van informatiebeveiliging. Dat doen we onder andere door het uitvoeren van jaarlijkse toetsen op onze systemen. Ook hebben we aandacht voor het gebruik van kunstmatige intelligentie binnen de organisatie.

Solide en gezonde financiële positie

We streven naar een solide financiële positie van de gemeente. Voor de beoordeling hiervan maken we gebruik maken van (financiële) kengetallen en de daarbij door uw raad vastgestelde normering. We worden echter geconfronteerd met een afnemend financieel perspectief. Er zijn ombuigingen noodzakelijk om de begroting 2025 sluitend te krijgen. Ook de jaren daarna laten nog een negatief begrotingssaldo zien. Om hier het hoofd aan te bieden zijn we gestart met het opstellen van ombuigingsrichtingen en het opnemen van al meer concrete voorstellen tot bezuiniging. (zie hiervoor het FMP 2025 - 2028)

Het college is verplicht vanaf de jaarrekening over 2023 een financiële rechtmatigheidsverantwoording af te geven. Voorheen deed de accountant dit. Concreet betekent dit dat de gemeente aantoont dat de financiële beheersing op orde én controleerbaar is. De focus ligt op het bevorderen van rechtmatig handelen vanaf het begin. We hebben hierin al de nodige stappen gezet maar het is een groeimodel waarbij ook aandacht nodig is voor het borgen van de processen in de organisatie.

Ambities Middelen en ondersteuning

Beleidsvoornemens Middelen en ondersteuning structureel (s) en incidenteel (i)

omschrijving beleidsvoornemen	i/s	2025	2026	2027	2028
IT-audit op DigiD-aansluitingen	s	-8.000			
Verduurzamen wagenpark	s	-15.000			
Huisvesting kernteams en brandweer Rolde	s	pm			
Informatiebeleidsplan	s	-60.000	-83.000		
Informatiebeleidsplan	i	-100.000	-55.000		
Restauratie werkzaamheden archief	i	-40.000			
Inventariseren semi-statisch archief	i	-100.000			
Totaal		-323.000	-138.000		

De inhoudelijke onderbouwing van de beleidsvoornemens treft u aan bij het onderdeel Hoofddijnen – meerjarenbegroting 2025 – 2028. (ambities structureel en incidenteel)

Effect in de samenleving

5.10 De gemeente is een flexibele, efficiënte en effectieve organisatie die inspelt op ontwikkelingen.

Wat willen we bereiken (doelen)

5.10.1. De bedrijfsprocessen zijn op passende wijze vormgegeven.

Wat gaan we daarvoor doen (activiteiten)

5.10.1.01 Nieuwbouw buitendienst Oelenboom

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

Naar verwachting is de nieuwbouw van de buitendienst Oelenboom eind 2024 van start gegaan. Met een bouwperiode van elf kalendermaanden is de prognose dat de oplevering tegen het einde van 2025 zal zijn.

5.10.1.04 Planvorming huisvesting brandweer/kernteams Rolde

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

In 2025 wordt de huisvestingsvraag van het kernteam en de brandweer afzonderlijk benaderd. Er wordt een keuze gemaakt tussen nieuwbouw en renovatie van de bestaande brandweerkazerne, gebaseerd op de resultaten van een kostenonderzoek. Na de besluitvorming wordt een vervolgtraject gestart, dat kan leiden tot verdere uitwerking van nieuwbouwplannen of tot pogingen om overeenstemming te bereiken met de verhuurder van de huidige kazerne.

Voor het kernteam is het streven om vanaf 1 januari 2025 over geschikte huisvesting te beschikken.

Mogelijk wordt het besluit over de lange termijn huisvesting van het kernteam in samenhang genomen met de herhuisvesting van de brandweer.

Wat willen we bereiken (doelen)

5.10.2 De financiële positie van de gemeente is solide.

Wat gaan we daarvoor doen (activiteiten)

5.10.2.01 Rechtmatigheidsverantwoording

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

Met ingang van 2023 legt het college in de jaarrekening rechtmatigheidsverantwoording af. In de financiële verordening is hiertoe de verantwoordingsgrens voor de rechtmatigheid vastgesteld op 3% en de rapportagegrens op € 100.000. In 2025 werken we verder aan de risicoanalyse vanuit de processen.

5.10.2.02 Vernieuwing controle protocol en normenkader.

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

In 2023 is een intern controleplan opgesteld inclusief een visie, die moet helpen om vanuit samenhang naar de sturing van de organisatie te kijken. Die visie bouwt voort op uitgangspunten die al eerder over sturing zijn geformuleerd. Dat is per definitie breder dan sec rechtmatigheid alleen: dat gaat om processen, het verdelen van informatie en het organiseren van de verschillende werkzaamheden. In 2025 en de jaren daarna gaan we aan de slag met het verbeteren van de interne controlesystematiek op basis van de risicoanalyse vanuit de processen. We bouwen die uit in de richting van de visie die we hebben op control. Die is (op termijn) breder dan rechtmatigheid en financiën.

5.10.2.07 Aanpassen Financiële Verordening

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

Onze financiële verordening is vastgesteld op 6 april 2023. Na deze datum zijn er allerlei ontwikkelingen rondom het onderwerp rechtmatigheid geweest. Waaronder de publicatie van de Kadernota Rechtmatigheid door de commissie BBV (Besluit Begroting en Verantwoording). Vanwege deze ontwikkelingen is het van belang de financiële verordening hierop aan te passen.

Wat willen we bereiken (doelen)

5.10.3 De gemeente is een aantrekkelijke werkgever met voldoende personeel dat toegerust is om de werkzaamheden uit te voeren.

Wat gaan we daarvoor doen (activiteiten)

5.10.3.01 Actief personeelsbeleid voeren.

Omschrijving

Doorkijk 2025 e.v.

We investeren in talentontwikkeling en duurzame inzetbaarheid zodat medewerkers gefaciliteerd worden in hun veranderende rol, zodanig dat het onze organisatieontwikkeling ondersteunt. We vragen de komende jaren persoonlijke groei van zowel leidinggevendenden als medewerkers, om zo meer eigenaarschap te tonen. We maken hierbij onder andere gebruik van ontwikkelgesprekken en talentanalyses.

Beleidsindicatoren

Totaaloverzicht beleidsindicatoren

Zie hiervoor de tabel achter in het boekwerk. Dit zijn verplichte indicatoren.

Verbonden partijen

Verbonden partijen

In de paragraaf Verbonden partijen vindt u een totaalijst met partijen waarmee Aa en Hunze banden is aangegaan ter behartiging van bepaalde publieke belangen. Er zijn geen verbonden partijen die bijdragen aan de pijler Middelen en Ondersteuning.

Wat mag het kosten?

De cijfers in de kolom begroting 2025 zijn exclusief de ramingen voor de incidentele en structurele beleidsvoornemens en ontwikkelingen uit het begrotingsvoorstel 2025. De effecten van deze voorstellen worden meegenomen bij de eerste begrotingswijziging 2025. In het onderstaande overzicht wordt het totaal van de lasten en baten van de pijler weergegeven. Een uitgebreid overzicht met toelichting is opgenomen in de financiële begroting bij het onderdeel toelichting op de baten en lasten per pijler.

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Rekening 2023	Begroting 2024 incl. wijz.	Primitieve begroting 2025
Lasten	16.066	15.350	13.960
Baten	56.692	57.530	57.501
Onttrekkingen	4.751	3.387	6
Stortingen	6.939	254	0
Gerealiseerd resultaat	38.438	45.314	43.547

Hoofdlijnen

Ontwikkelingen en financiële uitgangspunten

Ontwikkelingen en financiële uitgangspunten

In dit onderdeel gaan we in op het begrotingsresultaat, de actuele financiële positie 2025-2028 (op hoofdlijnen), de Vrije Algemene Reserve (VAR), gemeentelijke lastendruk, enkele belangrijke financiële ontwikkelingen, de financiële uitgangspunten en de optionele ombuigingen. Hierna volgen de raadsvoorstellen en vaststelling van de begroting 2025. En tot slot de meerjarenbegroting 2025-2028. Op basis van deze hoofdlijnen kunt u zich een goed beeld vormen van de beleidsmatige en financiële ontwikkelingen.

In het onderdeel 'Ambities' heeft u onze ambities en beleidsvoornemens per pijler kunnen zien. In dat onderdeel treft u de inhoudelijke onderbouwing aan van de verschillende beleidsvoornemens. In dit onderdeel vindt u de samenvatting van de financiële positie van onze gemeente, met daarbij inbegrepen de financiële vertaling van de verschillende beleidsvoornemens.

Begrotingsresultaat

De begroting 2025 is structureel sluitend maar wel na het doorvoeren van een aantal ombuigingen. Dat lijkt positief maar de jaren 2026, 2027 en 2028 sluiten met een negatief saldo dus aanvullende ombuigingen voor de jaren na 2025 zijn wel noodzakelijk. De gevolgen van het ravijnjaar worden nu zichtbaar.

We blijven de ontwikkelingen binnen het gemeentefonds nauwlettend volgen. De beleidsvoornemens van het (nieuwe) kabinet kunnen leiden tot aanpassingen in de samenstelling van het gemeentefonds. Te denken valt hierbij o.a. aan het voornemen om alle specifieke uitkeringen af te schaffen en de middelen toe te voegen aan het gemeentefonds. Daarnaast zijn ook de Hervormingsagenda Jeugd en de nieuwe systematiek van de berekening van de accessen in de Algemene Uitkering van invloed op onze financiële positie.

Actuele financiële positie 2025-2028

Hieronder is het resultaat van de actuele meerjarenbegroting weergegeven. Het overzicht geeft inzicht in het structurele verloop van de begroting en de incidentele mutaties. Voor een toelichting op de verschillende onderdelen verwijzen wij naar: 'Meerjarenbegroting 2025-2028'. Het totaal van de incidentele ambities wordt onttrokken aan de VAR.

Meerjarenbegroting 2025 - 2028

	2025	2026	2027	2028
STRUCTURELE MUTATIES				
Saldo begroting voorafgaand jaar	-58.000	92.000	-1.440.000	-1.445.000
<i>Mutaties t.o.v. saldo:</i>				
Nieuwe ambities	-340.000	-64.000	-64.000	-47.000
Ambities uit fmp begroting 2024	-60.000	-83.000	-	-
Prijsonwikkeling	-1.724.000	-1.620.000	-1.999.000	-1.811.000
Gemeentefonds	2.214.000	-1.817.000	1.609.000	1.507.000
Overige mutaties	-705.000	1.011.000	184.000	44.000
Ombuigingen	765.000	1.041.000	265.000	-
Actueel begrotingsresultaat	92.000	-1.440.000	-1.445.000	-1.752.000

	2025	2026	2027	2028
INCIDENTELE MUTATIES				
Nieuwe ambities	-1.250.000	-245.000	-40.000	-
Ambities uit fmp begroting 2024	-551.000	-155.000	-	-
Gemeentefonds	-	-	-	-
Totaal incidentele mutaties	-1.801.000	-400.000	-40.000	-

VAR

VAR

Incidenteel nieuw beleid

De voorstellen zoals in deze begroting 2025 en meerjarenbegroting 2026-2028 zijn opgenomen leiden tot een onttrekking aan de VAR van afgerond € 2,2 miljoen. Dit is de optelling van het totaal van alle incidentele mutaties voor de jaren 2025 t/m 2028.

We komen uit op een verwachte stand van de VAR op 31 december 2028 van rond de € 4,7 miljoen. Deze schatting houdt rekening met de cumulatieve incidentele mutaties en niet met de structurele begrotingsresultaten. Hiermee blijven we boven het overeengekomen minimum van € 3,0 miljoen, zoals vastgelegd in het coalitieakkoord.

VAR in relatie tot de WAR

In de meest recente actuele nota weerstandsvermogen en risicobeheersing, vastgesteld in het 1e kwartaal 2023, is het doel en vereiste van de algemene reserve (WAR) in relatie tot de weerstandscapaciteit inzichtelijk gemaakt. De verwachte stand van de WAR is per eind 2025 € 5,7 miljoen conform de vastgestelde financiële uitgangspunten.

Hieronder is de prognose van het verloop van de VAR weergegeven:

Verloop Vrije Algemene Reserve (VAR)

Omschrijving	2025	2026	2027	2028
(bedragen x € 1.000)				
geprognosticeerde stand per 1 januari	6.907	5.106	4.706	4.666
storting	0	0	0	0
onttrekking	1.801	400	40	0
geprognosticeerde stand per 31 december	5.106	4.706	4.666	4.666

Gemeentelijke lastendruk

Gemeentelijke lastendruk

We streven er al jaren naar om de gemeentelijke lasten voor inwoners binnen de perken te houden. We corrigeren voor de jaren 2025-2028 de onroerendezaakbelasting (OZB) met het inflatiepercentage. De inflatiecorrectie is bedoeld om de inkomsten en uitgaven op hetzelfde niveau te houden. Voor 2025 is dit 2,2%. Daarnaast stellen we voor om de OZB extra met 2% te verhogen. Dit is één van de voorgestelde ombuigingsmaatregelen om in 2025 tot een sluitende begroting te komen. Hierbij hebben we in onze overwegingen meegenomen dat onze belastingcapaciteit niet voldoet aan de in onze nota financiële beleidskaders gestelde norm.

De kosten voor investeringen en onderhoud aan het riool stijgen in 2025 met 6%. Omdat we uitgaan van 100% kostendekkendheid, stijgt de opbrengst van de rioolheffing ook met 6%. Door gebruik te maken van de voorziening riolering blijft de lastenstijging voor de inwoner hier relatief beperkt. De afvalstoffenheffing blijft op hetzelfde niveau als in 2024. Dit komt door de voordelige aanbesteding van de inzameling van het huisvuil. De daling van deze kosten weegt op tegen de hogere lasten binnen de overige kosten. Ook bij de afvalstoffenheffing gaan we uit van 100% kostendekkendheid.

Lokale lastendruk

jaar	inwoners	afval	riool	ozb	totaal	per inwoner
2022	25.565	2.456.000	2.071.000	4.697.000	9.224.000	361
2023	25.737	2.648.000	2.148.000	4.851.000	9.647.000	375
2024	25.853	2.733.000	2.219.000	4.990.000	9.942.000	385
2025	25.975	2.739.000	2.352.000	5.250.000	10.341.000	398

Jaar	Soort huishouding/ woning	Afval	Riool	OZB	Totaal
2022	Huurwoning, eenpersoonshuishouding	182	0	0	182
	Woning, gemiddelde WOZ-waarde € 259.000	242	163	273	678
	Villa, WOZ waarde € 1,2 miljoen	242	420	1.267	1.929
2023	Huurwoning, eenpersoonshuishouding	188	0	0	188
	Woning, gemiddelde WOZ-waarde € 298.000	250	161	276	687
	Villa, WOZ waarde € 1,38 miljoen	250	414	1.278	1.942
2024	Huurwoning, eenpersoonshuishouding	199	0	0	199
	Woning, gemiddelde WOZ-waarde € 298.000	265	165	278	708
	Villa, WOZ waarde € 1,38 miljoen	265	424	1.288	1.977
2025	Huurwoning, eenpersoonshuishouding	199	0	0	199
	Woning, gemiddelde WOZ-waarde € 310.000	265	170	287	722
	Villa, WOZ waarde € 1,43 miljoen	265	437	1.325	2.027

Financiële ontwikkelingen

Financiële ontwikkelingen

Hieronder zijn de belangrijkste ontwikkelingen weergegeven die (mogelijk) een grote impact hebben op de financiële positie van onze gemeente.

Ontwikkelingen Gemeentefonds

De raming voor de algemene uitkering volgt de meicirculaire 2024. Het algemene beeld is iets positieve dan een jaar geleden maar de accessen zijn (nog steeds) niet voldoende om de prijsontwikkeling en onze nieuwe ambities uit te kunnen voeren. Ombuigingen zijn daarmee noodzakelijk.

Prijsonwikkeling

Voor de doorberekening van de prijsontwikkeling zijn de inflatiepercentages uit de meicirculaire 2024 gebruikt conform onze financiële uitgangspunten. Voor 2025 is dat 4,4 % voor de salarissen en 2,2 % voor de overige onderdelen.

Financiële uitgangspunten.

Hieronder treft u de (geactualiseerde) financiële uitgangspunten op basis waarvan de begroting is vastgesteld:

1. We streven naar een structureel sluitende begroting voor 2025 dan wel een structureel sluitende meerjarenbegroting 2026 - 2028. Hierbij worden structurele lasten structureel geraamd.
2. We baseren de begroting op de laatst gepubliceerde meicirculaire en zorgen voor een realistische raming van de algemene uitkering waarbij structurele ruimte wordt gecreëerd voor het opvangen van onverwachte gebeurtenissen. Het weerstandsvermogen moet voldoende zijn om de onzekerheden en risico's op te vangen.
3. Het Weerstandsdeel Algemene Reserve (WAR) behoudt een ondergrens van € 5,7 mln. De Vrije Algemene Reserve (VAR) behoudt een ondergrens van € 3,0 mln.
4. We willen Rijksregelingen uitvoeren met rijksmiddelen, zonder 'plus'.
5. Tijdens het proces van het opstellen van de begroting komen we tot een integrale afweging of een aanvullende bezuinigingstaakstelling noodzakelijk is.
6. De (eventuele) taakstellende bezuinigingen in het eerstvolgende begrotingsjaar worden concreet ingevuld.
7. Bij het niet (kunnen) realiseren van een bezuinigingstaakstelling op een taakveld binnen een pijler dient bij voorkeur primair binnen dezelfde pijler een alternatief te worden gevonden. Indien dit niet mogelijk is dan dient een alternatief te worden gevonden door integrale afweging binnen alle pijlers (procesafpraak).
8. Bij het opvoeren van nieuw beleid / nieuwe wensen dient dekking te worden aangegeven voor hetzelfde begrotingsjaar. Of aangegeven dient te worden welk oud beleid plaats maakt voor het nieuwe.
9. De toevoegingen in de algemene uitkering uit het gemeentefonds die we van de rijksoverheid ontvangen voor specifieke beleidsvelden / intensiveringen (de zogenaamde taakmutaties) worden in principe niet omgezet in 'stelposten' voor de bedoelde beleidsterreinen/intensiveringen.
10. Inkomstenontwikkeling: er wordt uitgegaan van een verhoging van de tarieven (niet zijnde belastingen) met het geldende prijsindexcijfer voor overheidsconsumptie, netto materieel (inflatiecorrectie) uit de meest recente circulaire. Uitzonderingen hierop zijn de tariefsverhogingen die onderdeel zijn van het bezuinigingstraject. Voor de kostenontwikkeling wordt uitgegaan van datzelfde prijsindexcijfer met uitzondering van de loonontwikkeling. Daarvoor wordt het prijsindexcijfer voor loonvoet sector overheid gebruikt zoals dat bekend is op het moment van opstellen van de (werk)begroting.
11. De onroerende zaakbelastingen, de forensenbelasting, de toeristenbelasting, het rioolrecht en de afvalstoffenheffing volgen niet de systematiek onder punt 10 genoemd. Waarbij voor rioolrecht en afvalstoffenheffing een kostendekkend tarief wordt gehanteerd en het college voor de belastingen een afzonderlijk voorstel doet.

Optionele ombuigingen

Optionele ombuigingen

Inleiding

De begroting 2025 sluit met een klein positief resultaat. Om dit mogelijk te maken zijn keuzes gemaakt. Deze uiten zich in het schappen van ambities en het doorvoeren van een aantal ombuigingen.

Voor de jaren 2026-2028 hebben we echter nog een tekort van bijna € 1,8 op te lossen. We willen uw raad meenemen in een aantal onderzoeksrichtingen om te bezuinigen en waarbinnen financiële voordelen te behalen zouden kunnen zijn. Hierbij merken we op dat we in het financieel meerjarenplan(FMP) 2025 - 2028 al een aantal ombuigingsvoorstellen hebben verwerkt. Dat betekent dat de keuzes die we voor de jaren daarna moeten maken minder makkelijk zullen zijn en gevolgen kunnen hebben voor ons ambitieniveau. Bij de behandeling van de sturingsmonitor 2025 willen we hier samen met uw raad keuzes in maken.

Bezuinigingsvoorstellen vanaf 2026

Hieronder treft u een opsomming aan van de richtingen waarvan we willen onderzoeken of deze

perspectief kunnen bieden binnen onze bezuinigingstaakstelling.

Aanboren en inzetten andere middelen

Nij Begun

De uitvoering van dit project zal vorm en inhoud krijgen, wat zowel financiële als personele consequenties met zich meebrengt. Op dit moment is nog niet bekend wat de toekomstige bijdragen voor Nij Begun zullen zijn en hoe de geldstromen precies zullen verlopen. Ook is nog niet bekend hoe deze middelen moeten worden ingezet. Mogen alleen nieuwe activiteiten worden gefinancierd of kan het ook worden ingezet ter vervanging van bestaande activiteiten? Bij nieuw voor oud kan dit een besparing opleveren.

Middelen opvang

De afgelopen jaren waren de baten voor de opvang van asielzoekers en ontheemden hoger dan de lasten. De resterende middelen zijn in een bestemmingreserve geplaatst. Mocht dit ook de komende jaren het geval zijn dan zal de reserve verder oplopen. We onderzoeken wat de komende jaren aan middelen nodig is en hoe zich dat verhoudt tot de verwachte inkomsten. Daarnaast maken we een inschatting van de financiële risico's bij sluiting van één of beide locaties. De daarvoor bestemde reserve moet daarvoor toereikend zijn. Op een later moment komen we hier bij uw raad op terug. Wellicht vallen hier incidentele middelen vrij.

Omgevingswet

Bij de invoering van de omgevingswet en de Wet Kwaliteitsborging Bouw(WKB) is de geraamde opbrengst van de leges verlaagd in verband met de andere wijze van vergunningverlening. Door Corona zien we juist weer een toename van het aantal vergunningaanvragen. Daarnaast hebben we een ambitieus woningbouwprogramma dat ook (op termijn) een bron is van meer vergunningaanvragen en daarmee van een hogere legesopbrengst. We onderzoeken de mogelijkheid hier structureel extra inkomsten voor te ramen.

Sport en sportaccommodaties

We willen kijken naar de tarieven voor gebruik en verhuur van onze sportaccommodaties. In hoeverre zijn deze marktconform en wat zijn de effecten van verhoging van tarieven. Te denken valt bijvoorbeeld aan de kaartjes voor de zwembaden of de huur van de sporthal door sportverenigingen. We hebben daarbij ook oog voor eventuele neveneffecten. Wat betekenen hogere kosten voor de eindgebruiker, wordt er daardoor minder deelgenomen aan sportactiviteiten?

Verder onderzoeken we de mogelijkheid om sportvelden over te dragen aan sportverenigingen zodat deze zelf het onderhoud hiervan kunnen doen. Punt van aandacht is hierbij wel de kwaliteit van de velden en de vraag of hier bij verenigingen wel belangstelling voor is gezien het teruglopend aantal vrijwilligers.

Ook de vraag of we alle (sport)accommodaties in stand willen houden komt hier naar voren.

Bedrijfsvoering

In de organisatie vragen we aandacht voor kostenbewust handelen. We zijn kritisch op onze inzet zowel in tijd als in geld. In dit kader kan worden gedacht aan het screenen van applicaties, licenties, abonnementen en lidmaatschappen. Ook het screenen van de individuele budgetten past hieronder. Kostenbewust handelen ten aanzien van de factor tijd heeft invloed op de toerekening van uren aan kostendekkende tarieven maar kritisch omgaan met inzet van uren kan ook betekenen dat er meer tijd kan worden besteed aan inzet op onze ambities. Daarnaast betekent het ook kritisch omgaan met de inzet van participatie. Is participatie noodzakelijk voor het desbetreffende onderwerp en zo ja dan moet in samenspraak met de portefeuillehouder voor een passende vorm gekozen worden.

Onderhoudsniveaus

We kijken kritisch naar mogelijkheden tot verlaging van onderhoudsniveaus van groen en gebouwen. Wegen laten we hierbij voorlopig buiten beschouwing. Een lager onderhoudsniveau hier, geeft (veel) hogere kosten in de toekomst.

Bij groen zitten we al op het basisniveau maar wellicht is differentiëren per gebied een optie. Dit kan betekenen dat op langere termijn inhaalslagen moeten worden gemaakt en dat de hoeveelheid klachten zal toenemen.

Voor een eventuele besparing op gebouwen willen we eerst het nieuwe MJOP afwachten en ook hier betekent een besparing nu, hogere kosten in de toekomst.

Subsidies en sponsorbijdragen

We verlagen alle subsidie- en sponsorbijdragen met een nog nader te bepalen percentage maar voor

dat we dat doen willen we eerst de mogelijke effecten inventariseren. Ook kijken we naar de mogelijkheid om bepaalde categorieën subsidies geheel af te schaffen, rekening houdend met het doel waarvoor ze beschikbaar zijn gesteld.

Sociaal domein

Ook binnen het sociaal domein zijn keuzes mogelijk die van invloed zijn op de hoogte van onze uitgaven. Binnen ons gemeentelijk beleid zijn hierin nog mogelijkheden zoals bijvoorbeeld het terugbrengen van de 130% norm in het armoedebeleid.

Inkomstenverhogingen

In de concrete ombuigingsvoorstellen wordt aan uw raad instemming gevraagd voor een boventrendmatige verhoging van de OZB en voor een extra verhoging van de toeristenbelasting. Voor het vervolg van de ombuigingsvoorstellen wordt gekeken naar een voortzetting van deze extra belastingverhogingen voor de komende jaren. We zien hier ook een directe relatie met het in stand houden van onze voorzieningen voor inwoners en gasten.

Voor diverse producten en diensten die we als gemeente aan onze inwoners leveren vragen we een tarief. We willen onderzoeken of deze tarieven wel kostendekkend zijn en gaan daarbij kijken naar de tijdsinspanning die met deze producten en diensten zijn gemoeid. Worden al deze uren wel doorgerekend in het tarief zodat dit voldoet aan het uitgangspunt van 100% kostendekkendheid. In het bijzonder kijken we naar de leges voor de nieuwe omgevingswet omdat dit een andere werkwijze vraagt en andere regels kent dan eerder het geval was.

Tot slot

Bij de behandeling van de sturingsmonitor 2025 willen we met uw raad over de hierboven genoemde onderzoeksrichtingen doorpraten en keuzes maken. Binnen het afwegingskader hierin willen we nadrukkelijk kijken naar de relatie tussen het financiële effect en het maatschappelijk effect. Verder vragen wij uw raad om aanvullende suggesties te doen. Ook deze nemen we op in de sturingsmonitor.

Voorstellen begroting 2025

Voorstellen begroting 2025

Aan uw raad wordt voorgesteld:

1. De inhoud van de onderdelen 'Actuele financiële positie 2025-2028', 'VAR', 'Gemeentelijke lastendruk' uit 'Ontwikkelingen en financiële uitgangspunten' en het onderdeel optionele ombuigingen voor kennisgeving aan te nemen.
2. De beleidsbegroting 2025 vast te stellen.
3. Van de financiële begroting en de meerjarenbegroting 2025-2028 de jaarschijf 2025 vast stellen en de overige jaarschijven voor kennisgeving aan te nemen.
4. De 'Bij 1e begrotingswijziging 2025 beschikbaar te stellen budgetten' vast te stellen.
5. In te stemmen met de voorgestelde resultaatbestemming. Het betreft een onttrekking van per saldo in totaal € 138.000 aan de diverse reserves ten gunste van de exploitatie (zie van de Financiële begroting het onderdeel 'Lasten en baten per pijler').

13 november 2024

College van burgemeester en wethouders gemeente Aa en Hunze

de secretaris,

de heer R.L.H. Schoonderbeek

de burgemeester,

de heer A.W. Hiemstra

Vaststelling begroting 2025

Vaststelling begroting 2025

Aldus vastgesteld door de raad van de gemeente Aa en Hunze in de openbare vergadering van 13 november 2024.

de griffier,

de voorzitter,

mevrouw mr. E.P. van Corbach

de heer A.W. Hiemstra

Meerjarenbegroting 2025 - 2028

Meerjarenbegroting 2025-2028

De begroting 2025 en de meerjarenbegroting 2025-2028 zijn opgesteld aan de hand van de herijkte toekomstvisie 2015-2025, het coalitieakkoord 2022-2026 en de sturingsmonitor 2024.

Begroting 2025

De begroting 2025 sluit structureel. Voor het jaar 2025 is er een overschot van afgerond € 92.000,-

We onttrekken in 2025 een bedrag aan de VAR van afgerond € 1,8 miljoen ter dekking van de incidentele ambities.

Meerjarig

De meerjarenbegroting heeft in 2028 een structureel saldo van €1.752.000 negatief. Incidenteel wordt in de jaren 2026 t/m 2028 in totaal een beslag op de VAR gelegd van per saldo € 440.000,-.

Meerjarenbegroting 2025 - 2028

	2025	2026	2027	2028
STRUCTURELE MUTATIES				
Saldo begroting voorafgaand jaar	-58.000	92.000	-1.440.000	-1.445.000
<i>Mutaties t.o.v. saldo:</i>				
Nieuwe ambities	-340.000	-64.000	-64.000	-47.000
Ambities uit fmp begroting 2024	-60.000	-83.000	-	-
Prijsontwikkeling	-1.724.000	-1.620.000	-1.999.000	-1.811.000
Gemeentefonds	2.214.000	-1.817.000	1.609.000	1.507.000
Overige mutaties	-705.000	1.011.000	184.000	44.000
Ombuigingen	765.000	1.041.000	265.000	-
Actueel begrotingsresultaat	92.000	-1.440.000	-1.445.000	-1.752.000

	2025	2026	2027	2028
INCIDENTELE MUTATIES				
Nieuwe ambities	-1.250.000	-245.000	-40.000	-
Ambities uit fmp begroting 2024	-551.000	-155.000	-	-
Gemeentefonds	-	-	-	-
Totaal incidentele mutaties	-1.801.000	-400.000	-40.000	-

Ambities structureel

Ambities structureel

Bij dit onderdeel zijn de structurele lasten van de nieuwe ambities opgenomen die voortvloeien uit de herijkte strategische toekomstvisie, het coalitieakkoord 2022-2026 en de actuele ontwikkelingen.

**Ambities
structureel**

Nr.	Pijler	Omschrijving beleidsvoornemen	2025	2026	2027	2028
nieuwe ambities						
1	1	Uitbreiding formatie Griffie	x			
2	2	Bijdrage Centrum Seksueel Geweld	-3.250			
3	2	Toekomstscenario Kind- en Gezinsbescherming	pm			
4	2	Armoedebeleid; preventie, informatiecampagne en samenwerking	-	-17.000	-	-
			137.000		17.000	17.000
5	2	Beleidsadviseur armoede, schuldhulpverlening en arbeidsparticipatie	-50.000			
6	2	Inkoop jeugdzorg		pm		
7	2	Volwassenfonds	-50.000			
8	2	Uitvoering wet inburgering	pm			
9	4	Startersleningen	-5.400			
10	4	Nieuwbouw school en dorps huis Gasselte		pm		
11	4	Beheer MFC de Spil	-25.000			
12	4	Bestrijden schadelijke flora en fauna	pm			
13	4	Uitvoeringsprogramma mobiliteitsplan verkeer en vervoer	-30.000	-30.000	-	-
					30.000	30.000
14	4	Klimaatadaptieve inrichtingsplannen	-16.560	-16.560	-	-
					16.560	
15	4	Verbetering afvalscheiding	x			
16	5	IT-audit op DigiD-aansluitingen	-8.000			
17	5	Verduurzamen wagenpark	-15.000			
			-	-64.000	-	-
			340.000		64.000	47.000
Ambities uit fmp begroting 2024						
18	5	Huisvesting kernteams en brandweer Rolde	pm			
19	5	Informatiebeleidsplan	-60.000	-83.000		
			-60.000	-83.000		
Totaal			400.000	147.000	64.000	47.000

Toelichting ambities structureel

Ad 1. Uitbreiding Griffie

De formatie van de griffie wordt structureel met 2 uur per week uitgebreid in verband met de ondersteuning van de Klankbordgroepen Noord Drenthe in het kader van Nij begun. Aa en Hunze levert de coördinerend griffier. De loonkosten voor uitbreiding zijn structureel € 5.000 en worden gedekt uit de rijksmiddelen Nij Begun.

Ad 2. Centrum Seksueel geweld

Het Centrum Seksueel Geweld werd eerder uitgevoerd door Veilig Thuis Groningen. Nu wordt de casuïstiek uit Drenthe overgenomen door Veilig Thuis Drenthe. Om kwaliteit te waarborgen en belangrijke programma's zoals 'No Need to Hide' voort te zetten, is er structureel meer financiering nodig. Dit betreft een jaarlijks bedrag van € 3.250.

Ad 3 . Toekomstscenario Kind- en Gezinsbescherming

Er wordt gewerkt aan een nieuwe werkwijze in de kind- en gezinsbeschermingsketen in

samenwerking met het Rijk en regio Drenthe. Het toekomstscenario biedt een slimmere, effectievere jeugdbeschermingsketen met samenhangende hulp en steun voor het hele gezin. Proeftuinen en pilots leveren waardevolle input. Veilig Thuis Drenthe transformeert om meer samen te werken met lokale teams, die zelf de casuïstiek blijven beheren. Deze ontwikkelingen vragen om nieuw beleid, waarvan de details en financiële consequenties nog onduidelijk zijn. Door de verschuiving van casuïstiek naar het lokale veld, met VTD als partner, verwachten we hogere kosten voor casusregie. Vooralsnog wordt een p.m. raming opgenomen.

Ad 4. Armoedebeleid; preventie, informatiecampagne en samenwerking

In het 'Armoedebeleid 2024-2028' is één van de doelen: 'In 2028 bereiken we significant meer inwoners dan in 2021 met onze voorzieningen'. Op dit moment maken inwoners niet altijd gebruik van mogelijke regelingen. Dit heeft verschillende redenen; onder andere door schaamte, wantrouwen en (on)bekendheid van het aanbod. Dit doel brengt een evenredig percentage kostenstijging met zich mee. Om over 4 jaar een significante groei te realiseren, zal het bereik elk jaar (enigszins) moeten stijgen. Structureel is hiervoor in 2025 € 117.000 nodig ten behoeve van extra inzet Impuls, het 'samen doen team' en vrijwilligers. De jaren daarna (2026, 2027 en 2028) is er € 17.000 per jaar extra nodig ten opzichte van het vorige jaar

Om (grotere) geldzorgen te herkennen/tegen te gaan en om ondersteuning/regelingen gemakkelijk te kunnen vinden, dienen we in te zetten op betere bekendheid/vindbaarheid van regelingen en ondersteuningsmogelijkheden. Om inwoners hierover beter te informeren geven we voorlichting, tips, verbeteren we de vindbaarheid van onze regelingen en ondersteuning(spartners) en maken we het aanvragen van regelingen gemakkelijker. We zetten in op preventie en netwerksamenwerking. Structureel € 20.000

Ad 5. Beleidsadviseur armoede, schuldhulpverlening en arbeidsparticipatie

In de raad van 13 juni 2024 heeft de raad ingestemd met de herijking van het armoedebeleid. In dit beleid staan verschillende nieuwe activiteiten opgenomen, denk daarbij aan het geldloket, uitbreiding van preventieve activiteiten en een communicatiecampagne. Daarnaast heeft de raad verschillende moties ingebracht waardoor nog aanvullende nieuwe activiteiten onderzocht zullen worden.

Momenteel wordt de rol van beleidsadviseur Armoede met incidentele middelen ingevuld. Voorstel is om de rol van beleidsadviseur Armoede structureel in te vullen en hierin ook de thema's schuldhulpverlening en participatiewet onder te brengen. Om de rol van beleidsadviseur Armoede structureel in te kunnen vullen is 0,5 fte nodig. Structureel € 50.000.

Ad 6. Inkoop Jeugdzorg

Eind 2025 lopen de huidige contracten met zorgaanbieders voor Jeugdzorg af. Op 1 januari 2026 moeten er nieuwe contracten zijn afgesloten met jeugdhulpaanbieders. In de periode van 2023-2025 zijn er verschillende aanbestedingsrondes. Vanaf 2026 zullen naar verwachting de tarieven voor jeugdzorg verder stijgen met het afsluiten van nieuwe contracten. We nemen voor 2026 een p.m. raming op.

Ad 7. Volwassenfonds

Het volwassenfonds is bedoeld om minima (onder de inkomensgrens van 130% minimuminkomen) te laten sporten/deel te nemen aan culturele activiteiten. In juli 2023 is het Volwassenfonds als pilot gestart. In de periode in 2023 dat deze pilot plaats vond, hebben 38 mensen gebruik gemaakt van de regeling. Voor 2024 is het aantal aanvragen absoluut gezien tot op heden met >20% gestegen en we verwachten verdere groei. Er is een bedrag nodig van structureel € 50.000.

Ad 8. Uitvoering Wet Inburgering

We geven als gemeente sinds januari 2022 uitvoering aan de Wet Inburgering 2021. Omdat de wet relatief nieuw is, zijn nog niet alle activiteiten vormgegeven. Hier wordt verder op in gezet. Te denken valt hierbij aan het organiseren van fietslessen, opzetten van sociaal-culturele/psychologische hulp voor statushouders en het organiseren van juridische ondersteuning. Daarnaast zal op niet al te lange termijn een evaluatie moeten plaatsvinden over de resultaten onder de nieuwe wet. We blijven verkennen wat er verder nodig blijkt qua activiteiten en wat dit betekent voor de kosten. Mogelijkerwijs kunnen de kosten vanuit de structurele middelen (SPUK's etc.) worden gefinancierd. We nemen vooralsnog een p.m. raming op.

Ad 9. Startersleningen

Tot en met 2022 werd de Starterslening gemiddeld 4 keer per jaar toegekend. Sinds de aanpassing van de verordening Starterslening in maart 2023 zijn er tijdens 2023 vijf startersleningen toegekend. In 2024 zijn tot op heden (juni 2024) vier startersleningen toegekend. Hiermee staat het resterende

budget dat beschikbaar is voor het toekennen van nieuwe startersleningen op € 145.000. Hieruit kan worden geconcludeerd dat de aanpassing van de verordening Starterslening ertoe heeft geleid dat er jaarlijks meer aanvragen worden gedaan dan de jaren ervoor. Om ervoor te zorgen dat tijdens 2025 voldoende budget beschikbaar is voor het uitkeren van nieuwe startersleningen wordt voorgesteld om € 360.000,- beschikbaar te stellen. Rentelasten structureel € 5.400. (Aangezien het om een revolverend fonds gaat vloeien de gelden gedurende de afloperiode weer terug)

Ad 10. Nieuwbouw school en dorps huis Gasselte

De intentie is om in Gasselte een nieuwe accommodatie te realiseren voor huisvesting van OBS De Dobbe in combinatie met het dorps huis De Trefkoel. Hiervoor worden na onderzoek en voorbereiding scenario's opgesteld en uitgewerkt. Op dit moment is nog niet inzichtelijk wat de kosten van nieuwbouw zullen zijn. Vooruitlopend hierop nemen we voor 2026 een p.m. op.

Ad 11. Beheer MFC de Spil

Sinds de zomer van 2022 is op verzoek van het bestuur van MFC de Spil het coördinerend beheer tijdelijk uitgebreid met 16 uur naar 36 uur per week. De afgelopen twee jaren is deze tijdelijke uitbreiding voortgezet. In overleg met het bestuur van MFC de Spil is gezocht naar goede argumenten om deze uitbreiding van inzet beheer structureel in te gaan zetten. Op basis van de argumenten en het plan van aanpak is aangetoond dat de noodzaak aanwezig is om het coördinerend beheer voor de Spil structureel tot maximaal 36 uur per week uit te breiden. Het betreft een integrale afweging waarbij ook de andere kosten van het MFC zijn meegenomen. Met de urenuitbreiding is een extra jaarlijkse subsidie gemoeid van € 25.000.

Ad 12. Intensiveren bestrijding schadelijke flora en fauna (invasieve exoten)

De Japanse duizendknoop neemt steeds grotere stukken grond in beslag en is zeer moeilijk te verwijderen. Door klimaatverandering kan de plant zich in de toekomst mogelijk ook via zaad verspreiden, hoewel dit momenteel nog niet het geval is. Om ervoor te zorgen dat de plant beheersbaar blijft, moeten we nu beginnen met het bestrijden van deze invasieve exoot. Op dit moment is het nog niet duidelijk wat de kosten zijn voor het verwijderen en structureel in toom houden van de duizendknoop. Daarom nemen we voorlopig een p.m. raming op. De kosten worden voornamelijk ondergebracht binnen de begrotingsraming voor het bestrijden van de eikenprocessierups.

Ad 13. Uitvoeringsprogramma mobiliteitsplan verkeer en vervoer

Het uitvoeringsprogramma van ons mobiliteitsplan omvat concrete maatregelen om de gestelde mobiliteitsdoelen zowel op korte als lange termijn te realiseren. Voor de uitvoering van deze maatregelen is in de periode 2024-2028 een totaalbedrag van € 6.000.000 nodig, met een jaarlijks budget van € 1.500.000. Binnen het mobiliteitsplan heeft de herinrichting van de Asserstraat in Rolde een hoge prioriteit.

We kunnen aanspraak maken op de derde tranche van de Subsidie Investeringsimpuls Verkeersveiligheid van de Rijksoverheid. Hoewel de voorwaarden voor deze tranche nog niet definitief zijn, verwachten we voor een groot deel van de maatregelen een subsidie van 50% te ontvangen. Met deze subsidie zou het gemeentelijke aandeel van de totale investering € 3.000.000 bedragen, met een jaarlijks budget van € 750.000.

De jaarlijkse kapitaallasten, gecorrigeerd voor de 50% subsidie, bedragen € 30.000. Dit is gebaseerd op een afschrijvingstermijn van 40 jaar en een rente van 1,5%. Een financiële actualisatie volgt zodra de maatregelen zijn uitgewerkt.

Ad 14. Klimaatadaptieve inrichtingsplannen

Het betreft maatregelen voor het klimaatadaptief inrichten van het stedelijk gebied, zoals afgesproken in het programma Zandgronden Noord-Nederland. Deze maatregelen richten zich op het aanpakken van hittestress, droogte en wateroverlast op locaties die zijn benoemd in onze Lokale Adaptatie Strategie (LAS).

Het gaat om inrichtingsmaatregelen in de openbare ruimte die niet kunnen of mogen worden gefinancierd worden vanuit de riolering. Een deel van de kosten voor deze maatregelen komt in aanmerking voor subsidie. Voor het gedeelte dat niet gesubsidieerd wordt en niet gefinancierd kan worden vanuit de riolering, is aanvullend budget nodig. Hierbij valt te denken aan: 1) Herinrichting winkelcentrum Rolde, i.v.m. wateroverlast en hittestress; 2) Onderzoek en aanpak Brink Annen, i.v.m. sterfte bomen en wateroverlast; 3) Herinrichting groenstrook Stationsstraat centrum Gieten i.v.m. sterfte bomen en hittestress. Concrete uitvoeringsplannen moeten nog worden opgesteld.

Voor de periode 2025-2027 gaat het om een totaalbedrag van € 1.656.000. Na aftrek van een rijkssubsidie van 25% blijft er voor de gemeente een bedrag van € 1.242.000 over. Verspreid over drie

jaar betekent dit een jaarlijks gemeentelijk investeringsbedrag van € 414.000, met kapitaallasten van € 16.560 per jaar (afschrijving over 40 jaar, rente van 1,5%)

Ad 15. Verbetering afvalscheiding

Graag willen we ons inzetten voor een betere scheiding van afval. Om dit te realiseren, zullen we voor de vuilniswagen “voorlopers” inzetten die de PMD-minicontainers steekproefsgewijs controleren. Containers die niet voldoen aan de eisen worden niet geleegd. Inwoners worden verzocht om de vervuilde inhoud te verwijderen en de container bij de volgende inzameling opnieuw, schoon aan te bieden. Daarnaast willen we extra inzetten op communicatie zodat de inwoner geïnformeerd blijft. We nemen hiervoor een structureel bedrag op van € 20.000. We verwachten dat hierdoor de inkomst uit de vergoeding voor PMD hoger wordt en dat daarnaast de hoeveelheid te storten afval afneemt. Het geheel verloopt daarmee budgettair neutraal zodat er geen effect is in het tarief van de afvalstoffenheffing.

Ad 16. IT – Audit op DigiD-aansluitingen

Organisaties die DigiD gebruiken, moeten jaarlijks een audit laten uitvoeren volgens het normenkader. Voor het netwerk dat wordt gebruikt voor het uitwisselen van gegevens tussen gemeenten, UWV, Sociale Verzekeringsbank (SVB), en andere instanties, geldt eveneens een verplichte audit. Beide audits zijn cruciaal voor het waarborgen van de betrouwbaarheid, integriteit en beschikbaarheid van de persoonsgegevens die via deze systemen worden uitgewisseld. Het niet voldoen aan de auditvereisten kan leiden tot sancties of het verlies van de aansluitingen op deze systemen. De kosten ten behoeve van deze audits bedragen structureel € 8.000.

Ad 17. Verduurzamen wagenpark

Het is ons streven om het wagenpark van de buitendienst te verduurzamen. We bekijken daarom per vervanging wat de beste optie is. Als het kan, kiezen we voor elektrificatie maar dat is niet altijd mogelijk, dat geldt met name voor de ‘grotere’ voertuigen. We kiezen dan voor een andere duurzamere optie. Om hier stappen in te zetten willen we overstappen van dieselbrandstof naar de biologische brandstof HVO100. We verwachten hier een reductie mee te realiseren op de CO2 uitstoot van maximaal 90%.

Als we HVO100 tanken bij de nabijgelegen tankstations, stijgen de jaarlijkse brandstofkosten met ongeveer € 60.000. Daarnaast is de beschikbaarheid van HVO100 bij tankstations in onze gemeente beperkt.

Een alternatief is het installeren en onderhouden van eigen tankinstallaties en het zelf inkopen van HVO100. Dit biedt de volgende financiële voordelen:

- Gelijkblijvende brandstofkosten: Op basis van de huidige prijzen blijven de brandstofkosten gelijk aan de huidige kosten voor diesel.
  - Investering en kapitaallasten: De installatie van vier tankinstallaties (één grote in Gieten en drie kleinere op andere locaties) vereist een investering van € 80.000 op basis van de huidige prijzen. De jaarlijkse kapitaallasten bedragen € 6.500, gebaseerd op een afschrijvingstermijn van 15 jaar en een rentevoet van 1,5%.
  - Overige exploitatiekosten: De jaarlijkse overige exploitatiekosten worden geschat op € 8.500.
- Door te investeren in eigen tankinstallaties kunnen we de jaarlijkse extra kosten van € 60.000, die gepaard gaan met de inkoop van HVO100 bij lokale tankstations, vermijden. Met een totale jaarlijkse kostenpost van structureel € 15.000 is dit een kosteneffectieve en duurzame oplossing voor het verduurzamen van ons wagenpark.

Ad 18. Huisvesting kernteams en brandweer Rolde

Er ligt een projectopdracht om te kijken naar de huisvesting van de kernteams en brandweer in Rolde. Op dit moment wordt er gewerkt aan een programma van eisen. Er zijn voor dit traject 3 mogelijkheden. De kosten voor deze investering zijn nog onbekend en worden vooralsnog als een p.m. raming opgenomen voor 2025.

Ad 19. Informatiebeleidsplan

Voor het strategisch informatiebeleidsplan met daaraan gekoppeld tactische uitvoeringsplannen is een jaarlijks budget nodig. In de meerjarenplanning is hiervoor een reeks bedragen opgenomen. Voor 2025 is een structureel bedrag opgenomen van € 60.000. Voor 2026 is dit € 83.000. Naast een structureel bedrag is ook een incidenteel bedrag nodig. Zie hiervoor ambities incidenteel. De bedragen zijn conform het vastgestelde informatiebeleidsplan.

Ambities incidenteel

Ambities incidenteel

Bij dit onderdeel zijn de incidentele lasten van de ambities weergegeven die voortvloeien uit de herijkte strategische toekomstvisie, het coalitieakkoord 2022-2026 en de actuele ontwikkelingen.

Ambities incidenteel

Nr.	Pijler	Omschrijving beleidsvoornemen	2025	2026	2027	2028
Nieuwe ambities						
1	1	Tijdelijke uitbreiding griffie	-20.000	-20.000		
2	1	Budget initiatieven 80 jaar vrijheid	-30.000			
3	1	Gemeenteraadsverkiezingen	-20.000			
4	1	Dienstverlening	-90.000	-60.000		
5	1	Nij Begun		x		
6	2	Onafhankelijke cliëntondersteuning	-25.000			
7	2	Hervormingsagenda jeugd	-300.000			
8	2	Armoedebeleid; preventie, informatiecampagne en samenwerking	-25.000	-25.000		
9	3	Energiemanagement systeem in de wijk		pm		
10	3	Toekomstbestendige bedrijventerreinen	-40.000	-40.000		-
					40.000	
11	4	Verkenning nieuwbouw school/dorps huis Gasselte en cultuuraccommodatie Gieten	-100.000	-		
				100.000		
12	4	Bijdrage verbouw dorps huis Ekehaar	-500.000			
13	4	Uitvoering programmaplan woningbouw 2024-2025		x	x	
14	4	Opstellen Natuurwaardenkaart voor beschermde soorten	-100.000			
15	4	Realisatie tijdelijke flexwoningen		pm		
16	4	Werkbudget uitvoering gebiedsprogramma's		pm		
			-	-	-	0
			1.250.000	245.000	40.000	
Ambities uit fmp begroting 2024						
17	2	Faciliteren informele ondersteuning in dorpen	-100.000	-		
				100.000		
18	3	Nieuwe koersnota economie en vrijetijdseconomie	-80.000			
19	4	Opstellen omgevingsvisie	-75.000			
20	4	Aanbrengen graskeien		pm	pm	pm
21	4	Budget uitvoering Cultuurnota	-50.000			
22	4	Aanvullende financiën project DAF (ICO cultuureducatie)	-5.500			
23	5	Informatiebeleidsplan	-100.000	-55.000		
24	5	Restauratie werkzaamheden archief	-40.000			
25	5	Inventariseren semi-statisch archief	-100.000			
			-551.000	-	0	0
				155.000		
Totaal			1.801.000	400.000	40.000	0

Toelichting ambities incidenteel

Ad 1. Tijdelijke uitbreiding formatie Griffie

Gezien de extra werkzaamheden die voortvloeien uit de naderende gemeenteraadsverkiezingen in 2026 en de aanstaande (her)benoeming van de burgemeester in 2025, is het noodzakelijk om tijdelijk de capaciteit van de griffie uit te breiden van 0,8 fte naar 1 fte. Deze tijdelijke capaciteitsverhoging is nodig om de verhoogde werklast adequaat te kunnen opvangen en de processen soepel te laten verlopen. De bijkomende kosten voor deze tijdelijke uitbreiding bedragen € 20.000 voor 2025 en 2026.

Ad 2. Budget initiatieven 80 jaar vrijheid

In 2025 wordt gevierd dat we in Nederland 80 jaar in vrijheid leven. Hieraan wordt landelijk en provinciaal veel aandacht besteed. De provincie Drenthe zet het komende jaar in op een aantal provinciale 'ontwikkelprojecten' waarbij men zich richt op het activeren en bereiken van jongeren én evenementen/vieringen langs de historische bevrijdingsroute. Daarnaast opent de provincie Drenthe per 1 oktober een subsidieregeling voor initiatieven met betrekking tot 80 jaar vrijheid. Wij zijn voornemens hierbij aan te sluiten en ook extra aandacht te besteden aan 80 jaar vrijheid door initiatieven in Aa en Hunze te ondersteunen. We vragen hiervoor een budget ad € 30.000,-.

Ad 3. Gemeenteraadsverkiezingen

In aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen op 18 maart 2025 zal een raads werkgroep worden opgericht om activiteiten te organiseren die de opkomst bevorderen. Het programma bevat doorgaans een aantal vaste elementen. Voor 2025 omvat dit in ieder geval het ontwikkelen van een Stemwijzer, het organiseren van een cursus 'Politiek Actief', en het ontwerpen van een verkiezingslogo en spandoeken. Gebaseerd op de ervaringen van eerdere verkiezingen, is hiervoor een incidenteel budget van € 20.000 nodig.

Ad 4. Dienstverlening

We richten het servicecentrum en de samenwerking met de teams verder in volgens onze dienstverleningsvisie. Hierbij vernieuwen we onze dienstverlening op basis van de behoeften van onze inwoners. Het is noodzakelijk dat we het beheer van het digitale kanaal in de organisatie borgen door:

- Het continu ontwikkelen en implementeren van online-diensten en digitaliseringstrajecten.
- Het beheren van digitale loketten, het beantwoorden van online vragen of het ondersteunen van digitale aanvraagprocessen.

Om verder uitvoering te geven aan de visie worden binnen de organisatie functies omgevormd van analoog (mail, telefoon, balie) naar digitaal (socials en online). Om aan het gekozen ambitieniveau te kunnen blijven voldoen zijn incidentele middelen noodzakelijk. Voor 2025 en 2026 gaat het om een bedrag van respectievelijk € 90.000 en € 60.000.

Ad 5. Nij Begun

In april 2023 introduceerde het kabinet het maatregelenpakket "Nij Begun" als reactie op de parlementaire enquête over gaswinning in Groningen. Het pakket bevat 50 maatregelen voor schadeherstel, verduurzaming, een sociale en een economische agenda, waarbij ook Noord-Drenthe betrokken is. De uitvoering is een samenwerking tussen het Rijk, Groningen en Noord-Drenthe, de provincie en waterschappen. Doelen zijn het aantrekkelijk maken van Groningen en Noord-Drenthe en bescherming van hun unieke kenmerken. Alle woningen worden tegen 2035 geïsoleerd, en de sociale en economische agenda's richten zich op verbetering van gezondheid, leefbaarheid, kansen voor jongeren, arbeidsparticipatie, armoedebestrijding en economische structuur voor de komende 30 jaar. Noord-Drentse gemeenten participeren bestuurlijk en operationeel, en betrekken inwoners via een participatieproces

De uitvoering van dit project zal vorm en inhoud krijgen, wat zowel financiële als personele consequenties met zich meebrengt. Er wordt een inschatting gemaakt van de capaciteit die nodig is voor de voorbereiding en daarna voor de verschillende agenda's. We gaan er vanuit dat deze kosten zullen worden gedekt door toekomstige bijdragen voor Nij Begun. Op dit moment is nog niet bekend hoe de geldstromen precies zullen verlopen en wat de exacte hoogte van de bijdragen uit het maatregelenpakket zal zijn.

Ad 6. Onafhankelijke cliëntondersteuning

In 2024 is een onderzoek uitgevoerd naar de mogelijkheden om de bewustwording van onafhankelijke cliëntondersteuning bij informele zorgvragen te vergroten en de samenwerking tussen formele en informele cliëntondersteuning te verbeteren. In 2025 willen we de aanbevelingen uit dit onderzoek opvolgen en borgen. Door de samenwerking tussen informele en formele cliëntondersteuners in kaart

te brengen, hopen we de bewustwording van deze rol en het kennisniveau te verbeteren. Concreet verwachten we dat inwoners op een laagdrempeliger manier geholpen kunnen worden. De formele cliëntondersteuner zal de informele cliëntondersteuners gaan ondersteunen in de rol van vraagbaak, adviseur en meer, waardoor eenvoudiger kan worden opgeschaald en afgeschaald. Voor deze voorgestelde verbetering vragen we eerst een incidenteel bedrag ad € 25.000 om hiervoor een pilot op te starten. Bij een succesvolle evaluatie kunnen we er voor kiezen om dit structureel in te bedden.

Ad 7. Hervormingsagenda jeugd

Er zal de komende jaren een verschuiving plaatsvinden van jeugdzorg naar het voorliggende veld. We willen in 2025 gaan investeren in preventie en het voorkomen van jeugdhulp, door middel van laagdrempelige en vrij toegankelijke ondersteuning. Er wordt onderzocht wat daar de meest geschikte invulling van is voor Aa en Hunze. Opties zijn: uitbreiding gezinscoach, kansencoach/brugfunctionaris, jongerenwerk, inzet van een praktijkondersteuner jeugd bij huisartsen. Het inrichten van de inkoop van jeugdzorg in de jeugdhulpregio vraagt inzet en daarmee budget. Het gaat om een incidenteel bedrag van € 300.000

Ad 8. Armoedebeleid; preventie, informatiecampagne en samenwerking

Om (ergere) geldzorgen te herkennen/tegengaan en om ondersteuning/regelingen gemakkelijk te kunnen vinden, dienen we in te zetten op preventie en betere bekendheid/vindbaarheid van regelingen en ondersteuningsmogelijkheden. Om de inwoner hierover beter te informeren geven we voorlichting, tips, verbeteren we de vindbaarheid van onze regelingen en ondersteuning(spartners) en maken we het aanvragen van regelingen gemakkelijker. Hiervoor wordt een strategieplan opgezet samen met een communicatiespecialist. Daarnaast worden er extra workshops gegeven en vrijwilligers ingezet. We zetten in op preventie en netwerksamenwerking. Incidenteel € 25.000 in 2025 en € 25.000 in 2026

Ad 9. Energiemanagement systeem in de wijk

We geven uitvoering aan een pilotproject met een energiemanagement systeem in de wijk. Dit doen we in samenwerking met Stichting Oranje Advies. De pilot vormt een oplossing voor netcongestie en zorgt daarnaast voor meer sociale cohesie in de wijk. Daarnaast kan het energiearmoede tegengaan. In 2024 voeren we een vooronderzoek uit naar de haalbaarheid van een pilot in onze gemeente. Bij een positief vooronderzoek starten we een pilot in 2025. De activiteit wordt vooralsnog als p.m. opgenomen.

Ad 10. Toekomstbestendige Bedrijventerreinen

Bedrijventerreinen spelen een cruciale rol in de economie en hebben verschillende belangrijke voordelen en functies. Bedrijventerreinen bieden ruimte en faciliteiten voor bedrijven om zich te vestigen, te groeien en te opereren. Ze stimuleren economische activiteit, creëren werkgelegenheid en dragen bij aan de groei van de lokale economie. Er zijn verschillende ontwikkelingen gaande op het gebied van bedrijventerreinen zoals de ruimtelijke aspecten op bedrijventerreinen, vraag naar bedrijfslocaties, de mate waarin een bedrijventerrein georganiseerd is en de verduurzamingsopgave. Met het bedrijventerrein de Bloemakkers willen we de volgende stappen zetten naar een toekomstbestendig bedrijventerrein die naar voren zijn gekomen uit het uitvoeringsplan Bloemakkers. Op bedrijventerrein Gasselternijveen willen we het proces in gang zetten dat ook gevolgd is voor de Bloemakkers. Om hieraan uitvoering te kunnen geven is een budget van totaal € 120.000 nodig, verdeeld over 2025, 2026 en 2027 elk jaar een bedrag van € 40.000.

Ad 11. Verkenning nieuwbouw of renovatie school/dorpshuis Gasselte en cultuuraccommodatie Gieten

Grote dossiers op het gebied van accommodaties zoals o.a. de huisvestingssituatie van OBS De Dobbe in combinatie met de plannen van het dorpshuis in Gasselte en de planvorming onderwijs- en cultuuraccommodatie Gieten zullen doorlopen in 2025 en 2026.

De toekomstige huisvestingssituatie van OBS De Dobbe wordt integraal gezien in combinatie met de toekomstplannen van het bestuur van Dorpshuis De Trefkoel. Hiervoor worden in de tweede helft van 2024 opgestelde scenario's verder uitgewerkt. Bij het bepalen van de voorkeursvariant zijn schoolbestuur, dorpshuisbestuur, kinderopvang en plaatselijk belang betrokken. Het streven is om begin 2025 tot een voorstel te komen welke voor besluitvorming wordt voorgelegd. Na besluitvorming start de verdere planuitwerking.

Voor een goede uitvoering om te komen tot realisatie van de Onderwijs- en Cultuuraccommodatie Gieten hebben we een zorgvuldig traject te doorlopen. Verschillende sporen krijgen in deze procesaanpak een plek. Zoals bijvoorbeeld de voorbereiding van de feitelijke nieuwbouw en inpassing

van de nieuwbouw in de omgeving en de effecten daarvan.

Voor onderzoek en planuitwerking voor beide projecten is een incidenteel bedrag nodig van € 100.000 voor 2025 en 2026 om hiervoor expertise in te kunnen zetten.

Ad 12. Bijdrage verbouw dorps huis Ekehaar

Met de verbouw van het dorps huis worden verschillende maatschappelijke doelen gediend, zoals: leefbaarheid, ouderen en mobiliteit, functieverbreiding, sociale ontmoeting, duurzaamheid, gezonde exploitatie, gezondheid en vitaliteit, fysieke toegankelijkheid en geschiktheid voor alle doelgroepen van jong tot oud. Met duurzame, functionele en ook toekomstgerichte aanpassingen zal het dorps huis weer langere tijd vooruit kunnen. De exacte (ver)bouwkosten zijn op dit moment nog niet bekend. Het dorps huis vraagt de gemeente voor 1/3 deel bij te dragen in de kosten. We willen de verbouw en realisatie faciliteren in de vorm van een incidentele financiële bijdrage. Het gaat op basis van de huidige inschattingen om een incidenteel bedrag van € 500.000.

Ad 13. Uitvoering programmaplan woningbouw 2024-2025

We streven ernaar om vóór 2032 835 extra woningen te hebben gerealiseerd. Om deze ambitie te bereiken, is in 2025 en 2026 een incidenteel bedrag van € 450.000 per jaar nodig. Dit bedrag kan ten laste van de reserve grondbedrijf worden gebracht en is voornamelijk bedoeld voor personele inzet in de woningbouwopgave, verkenningen en onderzoek. De kosten vloeien deels weer terug in de reserve grondbedrijf.

Ad 14. Opstellen Natuurwaardenkaart voor beschermde soorten

Het opstellen van een natuurwaardenkaart voor beschermde soorten is noodzakelijk om te voldoen aan de Gedragscode soortenbescherming. Er wordt een ecologisch adviesbureau gevraagd om de Natuurwaardenkaart voor de gemeente Aa en Hunze op te stellen. Het niet werken volgens de gedragscode is een overtreding van de Omgevingswet. Om dit op te heffen moet er voor alle onderhoudswerkzaamheden in het groen vooraf een ontheffing worden aangevraagd. Wanneer er conform de Gedragscode wordt gewerkt is dat niet nodig. Om de werkprotocollen goed te kunnen invullen is informatie over de aanwezige/ te verwachten beschermde soorten in het gebied noodzakelijk. Hiervoor is een natuurwaardenkaart een noodzakelijk hulpmiddel. Incidenteel is een bedrag nodig van € 100.000.

Ad 15. Realisatie tijdelijke flexwoningen

Voor mensen die met spoed een woning nodig hebben onderzoeken we mogelijkheden voor tijdelijke woningen (flexwoningen). Doelstelling is om deze in 2025 te realiseren. Afhankelijk van de locatie, de duur van de tijdelijke woningen, afspraken met samenwerkingspartners en subsidiemogelijkheden (waaronder mogelijke terugplaatsgarantie) worden scenario's doorberekend. Op basis hiervan worden vervolgspraken gemaakt over de verdeling van inzet en middelen. In 2024 is door uw raad een budget ad € 500.000 beschikbaar gesteld voor huisvesting statushouders. Dit budget is onder andere bestemd voor het realiseren van flexwoningen. Voor zover dit budget nog niet is aangesproken kan dat in 2025 hiervoor ingezet worden. Vooralsnog wordt hier nu voorlopig een p.m. raming opgenomen. Als er meer duidelijkheid is over de benodigde middelen komen we hier bij uw raad op terug.

Ad 16. Werkbudget uitvoering gebiedsprogramma's

Het Rijk wil voor 2030 het landelijk gebied toekomstbestendig maken door natuurherstel, verbetering van water- en bodemkwaliteit, en klimaatactie. Dit gebeurt via het Nationaal Programma Landelijk Gebied, uitgewerkt door de provincie Drenthe in het Drents Programma Landelijk Gebied (DPLG). De uitvoering vindt plaats binnen de bestaande programma's voor de Drentsche Aa en Hunze/De Monden, die worden aangevuld met nieuwe DPLG-doelstellingen.

Aa en Hunze werkt samen met partners aan de Landschapsvisies voor de Drentsche Aa, De Hunze en de Strategische Landbouwvisie. Projecten worden gezamenlijk gefinancierd. Voorstellen voor financiering van projecten worden afzonderlijk aan de raad ter goedkeuring voorgelegd.

Ad 17. Faciliteren informele ondersteuning in dorpen

In Gasselternijveen en Grolloo faciliteert de gemeente de informele zorg door middel van de inzet van een beroepskracht (voor de huiskamer+ in Gasselternijveen en de dorpscoördinator in Grolloo). Dit zijn succesvolle manieren om ondersteuning laagdrempelig en met inzet van vrijwilligers te organiseren. Gezien de groei van het aantal ouderen een manier om de kosten WMO te drukken. De komende jaren wil de gemeente dergelijke concepten, samen met inwoners, ook in andere dorpen realiseren. De inzet is dat de gemeente gaat initiëren en de organisatie tot stand brengt met de intentie dat de dorpen het op termijn zelf oppakken. Dit is geraamd op € 100.000 per jaar voor de jaren 2024-2026.

Ad 18. Nieuwe koersnota economie en vrijetijdseconomie

De activiteiten in de nieuwe economische koersnota zijn gesplitst in bestaande en nieuwe activiteiten. De bestaande activiteiten kunnen worden uitgevoerd binnen de huidige kaders van de begroting. De nieuwe activiteiten zijn voornamelijk incidentele activiteiten en vergen een aanvullende investering. Het gaat om investeringen via de actielijnen werken en onderwijs, vestigingsbeleid en infrastructuur, innovatie, kennis en duurzaamheid. In totaal gaat het om € 320.000 voor vier jaar. € 80.000 per jaar met ingang van 2022 tot en met 2026.

Ad 19. Opstellen omgevingsvisie

De komende jaren komen er veel nieuwe ontwikkelingen en opgaven op de gemeente af die een beslag zullen leggen op de beschikbare ruimte. Opgaven zoals woningbouw, energietransitie, klimaatadaptatie, mobiliteit, natuurontwikkeling, landbouw, economie, recreatie en toerisme, gezondheid, water en bodem, bereikbaarheid (fysiek en digitaal). Grote opgaven met een ruimtelijke impact die ook vanuit landelijk en provinciaal beleid en programma's vragen om integrale strategische afwegingen en het maken van keuzes. Met name over hoe de gemeente wordt ingericht en hoe de fysieke leefomgeving wordt benut en beschermd. Dit maakt dan ook het opstellen omgevingsvisie noodzakelijk. De omgevingsvisie geeft daarmee richting aan de verdere uitwerking in beleidsprogramma's, omgevingsplannen, omgevingsverordeningen en omgevingsvergunningen. Het gaat om een bedrag van € 75.000 voor 2024 en 2025. Het bedrag voor 2024 is inmiddels in de begroting 2024 beschikbaar gesteld. Nu ligt het bedrag in de jaarschijf 2025 ter besluitvorming voor.

Ad 20. Aanbrengen graskeien

In de begroting voor 2024 was voor de periode 2024-2027 jaarlijks een bedrag van € 100.000 opgenomen voor het aanbrengen van graskeien. In de huidige begroting vervangen we dit bedrag voor de periode 2025-2027 door een pm raming. De reden hiervoor is we eerst willen bekijken of de beschikbare budgetten voldoende zijn om de bermversteving uit te voeren. Mocht blijken dat we niet binnen de beschikbare budgetten uitkomen dan komen we hierop terug in de tussentijdse rapportages.

Ad 21. Budget uitvoering Cultuurnota

Voor de uitvoering van de cultuurnota 'Cultuur verbindt 2022 - 2025' is een incidenteel budget van € 50.000 per jaar beschikbaar gesteld voor de looptijd van de cultuurnota. Uit dit budget worden de culturele festivals en evenementen, de uitrol van de moties muziekonderwijs, projecten op het snijvlak van het sociaal domein, het Huus van de Taol en overige projecten bekostigd.

Ad 22. Aanvullende financiën project DAF (ICO cultuureducatie)

Het project Digital Art Factory (DAF) is in 2020 officieel gestart in Gieten. Het is een succesvolle activiteit voor jongeren van 10 - 23 jaar en wordt georganiseerd door het ICO. In de cultuurnota 'Cultuur verbindt 2022 - 2025' is het project met 4 jaar verlengd. De extra incidentele gemeentelijke bijdrage voor deze periode is € 5.500 per jaar.

Ad 23. Informatiebeleidsplan

Voor het strategisch informatiebeleidsplan met daaraan gekoppeld tactische uitvoeringsplannen is een jaarlijks budget nodig. In de meerjarenplanning is hiervoor een reeks bedragen opgenomen. Voor 2025-2026 gaat het om respectievelijk € 100.000 en € 55.000. Daarnaast is er ook een structureel bedrag opgenomen. Zie hiervoor ambities structureel.

Ad 24. Restauratiewerkzaamheden archief

Een deel van het oude archief van de voormalige gemeenten Anloo en Rolde heeft gebruiks- en mechanische schade. Ook bevat het schimmel en vochtplekken. Om goed bewaard te kunnen blijven moet dit gedeelte gerestaureerd worden. De kosten voor 2025 zijn incidenteel € 40.000.

Ad 25. Inventariseren semi-statisch archief

Het semi-statische archief, dat de periode van 1998 tot ongeveer 2015 beslaat, dient te worden geïnventariseerd. Om deze taak uit te kunnen voeren, is het nodig om het archief eerst op te schonen. Hierbij dienen de documenten die bewaard moeten blijven, gescheiden te worden van de documenten die vernietigd kunnen worden. Het is noodzakelijk om het semi-statische archief te inventariseren vanwege de wettelijk bepaalde vernietigingstermijnen. Zonder inventarisatie is het niet mogelijk om de documenten die vernietigd kunnen worden ook daadwerkelijk te vernietigen. De incidentele kosten voor het jaar 2025 bedragen € 100.000.

Ombuigingen

Ombuigingen structureel

In de tabel hieronder staan de ombuigingen die in de begroting 2025 zijn verwerkt.

Ombuigingen structureel

Nr.	Pijler	Omschrijving	2025	2026	2027	2028
lasten						
1	4	Verlaging bijdrage GR-en		360.000		
2	4	Verlaging subsidies grote instellingen			265.000	
3	5	Screenen verzekeringspakket	10.000			
4	5	Screenen lopende abonnementen	5.000			
5	5	Trend goederen en diensten	255.000	261.000		
6	5	Onderuitputting kapitaallasten	200.000			
7	5	Taakstelling personeel	195.000	45.000		
			665.000	666.000	265.000	0
baten						
8	3	Toeristenbelasting		375.000		
9	5	OZB	100.000			
			100.000	375.000	0	0
Totaal			765.000	1.041.000	265.000	-

Toelichting ombuigingen structureel

Ad 1. Verlaging bijdragen GR'en

De financiële uitdaging waar de gemeente de komende jaren voor staat, is niet alleen een zaak voor de gemeente zelf maar ook voor onze partners in de uitvoering van onze taken. We gaan ervanuit dat ook de gemeenschappelijke regelingen waar we als gemeente in deelnemen daarin hun verantwoordelijkheid nemen. Omdat dit gedragen moet worden door alle deelnemers in de verschillende gemeenschappelijke regelingen willen we dit in Drents verband (VDG) oppakken. Naar aanleiding van de begrotingen van de GR'en over 2025 is ook een brief verzonden met daarin een 'winstwaarschuwing' over een komende bezuiniging. We nemen hiervoor in 2026 een taakstelling op van 5% op de begrote bijdragen aan de verschillende gemeenschappelijke regelingen. Het betreft een bedrag ad € 360.000,-.

Ad 2. Verlaging subsidies grote instellingen

Buiten de GR'en ontvangen nog verschillende grote instellingen subsidie van ons ter uitvoering van diverse gemeentelijke taken. We denken dan aan Stichting Attenta, de bibliotheek, het ICO, Impuls en Icare. We vragen deze instellingen binnen hun organisatie een efficiëncyslag te maken om tot een lagere bijdrage te komen. Hiervoor is enig tijd nodig zodat we deze ombuiging pas voor 2027 inboeken. Kanttekening is wel dat een aantal van deze instellingen in het voorliggend veld werkzaam zijn waar we ook extra inzet van deze instellingen verwachten.

Ad 3. Screenen verzekeringspakket

We gaan ons verzekeringspakket kritisch onder de loep nemen om te kijken of er besparingen mogelijk zijn. We verwachten hiermee een bedrag ad € 10.000 mee te besparen. Uitgangspunt blijft natuurlijk dat de risico's verantwoord blijven. Daarnaast gaan we kijken of het aansluiten bij het (nog op te richten) VNG-risicobeheerfonds een goede optie voor ons is. Eventuele voordelen daarvan worden in een volgend jaar verwerkt.

Ad 4. Screenen lopende abonnementen

We gaan kritisch kijken naar alle huidige lidmaatschappen en abonnementen en ook naar het proces van het aangaan van nieuwe lidmaatschappen of het afsluiten van abonnementen. We verwachten hierin een bedrag ad € 5.000 te kunnen besparen. Dit valt ook samen met het onder punt 5 genoemde proces van het verhogen van het kostenbewustzijn binnen organisatie en bestuur.

Ad 5. Trend goederen en diensten

We berekenen jaarlijks een inflatiecorrectie door op onze algemene kosten. Het percentage is gekoppeld aan de (laatst gepubliceerde) meicirculaire. We stellen voor om deze inflatiecorrectie gedurende twee jaar niet door te voeren. Dit levert voor 2025 een bedrag op van € 255.000,-. Dit gaat samen met een proces van het verhogen van het algemeen kostenbewustzijn binnen organisatie en bestuur. Naar verwachting is dit dan een realistisch bedrag waarbij we ook de positieve rekeningresultaten van de afgelopen jaren in het achterhoofd hebben. Daarnaast kijken we ook kritisch naar over- en onderschrijdingen van budgetten zodat we richting de (volgende) begroting een goede en realistische uitgangspositie hebben.

Ad 6. Onderuitputting kapitaallasten

Begrotingstechnisch beginnen de kapitaallasten (rente en afschrijving) te lopen in het jaar dat het investeringskrediet wordt toegekend. In de praktijk duurt het enige tijd voordat de investering daadwerkelijk in gebruik wordt genomen. In onze financiële verordening hebben we dan ook opgenomen dat de kapitaallasten beginnen te lopen in het jaar na afschaf/gereedkoming. Op rekeningbasis doen we dit al maar om dit ook op begrotingsbasis te regelen nemen we hiervoor nu een structureel bedrag als voordeel op. Dit bedrag is gebaseerd op de voordelen op de kapitaallasten van de afgelopen jaren.

Ad 7. Taakstelling personeel

Om de personeelskosten binnen het salarisbudget te houden wordt een taakstelling opgenomen ter hoogte van de (individuele) rechtspositionele aanpassingen. Voor 2025 betreft dit een bedrag ad € 195.000 en voor 2026 gaat het om € 45.000.

Ad 8. Toeristenbelasting

Het verhogen van inkomsten maakt ook deel uit van de maatregelen om te komen tot een sluitende begroting in 2025 en verder. Verhoging van de toeristenbelasting behoort dan tot de mogelijkheden. We stellen voor om het tarief voor de toeristenbelasting in 2026 te verhogen met € 0,25 naar € 1,55. We komen daarmee uit op het Drents gemiddelde van 2024. We verwachten hiermee een extra opbrengst te behalen van € 375.000. De verhoging heeft effect op de totale overnachtingsprijs. Een gezin van 4 personen dat hier 2 weken verblijft, krijgt te maken met € 14,- extra toeristenbelasting.

Ad 9. OZB verhoging boven de trend

Om een sluitende begroting te verkrijgen is naast uitgavenverlaging ook inkomstenverhoging noodzakelijk. Voorgesteld wordt dan ook om de OZB dit jaar meer dan trendmatig te verhogen. Het betreft dan een (extra) verhoging van 2%. We refereren daarbij aan het kengetal voor de belastingcapaciteit. Deze is 73% (cijfer begroting 2024). Dit houdt in dat de woonlasten in onze gemeente 73% bedragen van het landelijk gemiddelde. Ter indicatie, de gemiddelde landelijke woonlasten zijn in 2024 € 994,- terwijl de gemiddelde woonlasten in onze gemeente € 723,- bedragen. Daarnaast hebben we in de nota financiële beleidskaders afgesproken dat de norm voor de belastingcapaciteit tussen de 95 en 105 % moet liggen. Dit biedt nog ruimte voor verhoging waarbij wel wordt opgemerkt dat het voldoen aan de norm hierbij niet vooropstaat.

Prijzontwikkeling structureel

Prijzontwikkeling structureel

Het financieel uitgangspunt bij de inkomstenontwikkeling is dat er wordt uitgegaan van een verhoging van de tarieven (niet zijnde belastingen) met het geldende prijsindexcijfer voor overheidsconsumptie, netto materieel (trendmatige verhoging) uit de meest recente circulaire. Voor de kostenontwikkeling wordt uitgegaan van datzelfde prijsindexcijfer met uitzondering van de loonontwikkeling. De bijdragen aan de GR'en worden daarbij meegenomen voor het loonpercentage omdat de kosten van de GR'en veelal uit loonkosten bestaan.

Prijsontwikkeling structureel

Pijler	Omschrijving ontwikkeling	2025	2026	2027	2028
lasten					
div	Salarissen	-892.000	-805.000	-1.055.000	-921.000
div	Personeel van derden	-58.000	-54.000	-66.000	-60.000
div	Goederen en diensten	-255.000	-261.000	-266.000	-272.000
div	Energie	-15.000	-15.000	-16.000	-16.000
div	Inkomstenoverdrachten	-790.000	-749.000	-891.000	-826.000
		-2.010.000	-1.884.000	-2.294.000	-2.095.000
baten					
5	OZB	110.000	112.000	115.000	117.000
div	Salarissen bijdrage vanuit SDA	107.000	82.000	108.000	94.000
div	Leges en overige inkomsten	69.000	70.000	72.000	73.000
		286.000	264.000	295.000	284.000
Totaal		-1.724.000	-1.620.000	-1.999.000	-1.811.000

Toelichting prijsontwikkeling structureel

Voor de berekening wordt uitgegaan van 2 indexcijfers in de trendmatige ontwikkelingen. De gegevens komen uit de meicirculaire 2024. Voor salarissen wordt de index van loonvoet sector overheid gehanteerd. Voor de overige onderdelen de prijsindex overheidsconsumptie (netto materieel).

Index van de salarissen:

2025: 4,4 %

2026: 3,8 %

2027: 4,8 %

2028: 4,0%

Index voor de overige onderdelen

2025: 2,2 %

2026: 2,2 %

2027: 2,2 %

2028: 2,2 %

Het voorstel is om voor de jaren 2025-2028 de OZB minimaal te corrigeren met het inflatiepercentage en om de eventueel verdere trendmatige verhoging af te laten hangen van de financiële noodzaak. De inflatiecorrectie is bedoeld om de inkomsten en uitgaven op hetzelfde niveau te houden. Bij de inflatiecorrectie gaat het om de index voor de overige onderdelen als hierboven weergegeven. Voor 2025 2,2%.

Gemeentefonds structureel en incidenteel

Gemeentefonds structureel en incidenteel

Bij dit onderdeel worden de verschillen in de uitkering uit het gemeentefonds tussen de verschillende jaren opgenomen.

Gemeentefonds structureel en incidenteel

structureel

Nr	Pijler	Omschrijving	2025	2026	2027	2028
1	5	Mutatie algemene uitkering o.b.v. meicirculaire 2024	2.214.000	-881.000	1.707.000	1.507.000
2	5	Hervormingsagenda Jeugd	-	-936.000	-98.000	
3	5	Wet Open Overheid	14.000			
4	5	Wet Open Overheid	-14.000			
totaal			2.214.000	- 1.609.000	1.507.000	1.507.000

incidenteel

Nr	Pijler	Omschrijving	2025	2026	2027	2028
5	5	Wet Open Overheid	59.000	59.000		
6	5	Wet Open Overheid	-59.000	-59.000		
totaal			0	0	0	0

Toelichting algemene uitkering gemeentefonds structureel en incidenteel

Structureel

Ad 1. Mutatie Algemene Uitkering

De raming voor de algemene uitkering volgt de meicirculaire 2024. Voor het jaar 2024 is er nog sprake van een aanzienlijk accres. Dit compenseert de forse loon- en prijsstijgingen. Voor het jaar 2026 een heel negatief beeld, het zgn. 'ravijnjaar'. De jaren na 2026 laten een (voorzichtig) herstel van de accessen zien.

Ad 2. Hervormingsagenda Jeugd

Er zijn afspraken gemaakt over de extra middelen die het Rijk compenseert ten aanzien van de hoge uitgaven ten behoeve van de jeugdzorg. De middelen worden (deels) afgebouwd gelijktijdig met maatregelen die de kosten van de jeugdzorg (naar verwachting) moeten doen dalen.

Ad 3/4. Wet Open Overheid

Op 26 januari 2021 heeft de Tweede Kamer de (Wijzigingswet) Wet open overheid (Woo) aangenomen. Het betreft een initiatiefwet uit de Tweede Kamer die beoogt de gehele overheid transparanter en toegankelijker te maken. Met dit wetsvoorstel geven de initiatiefnemers zowel de actieve als de passieve openbaarmaking van overheidsinformatie een nieuwe basis, verankeren zij het recht op toegang tot informatie wettelijk en beogen zij de informatievoorziening en informatiehuishouding van het Rijk en decentrale overheden te verbeteren. De wet is gedeeltelijk in werking getreden op 1 mei 2022. De huidige Wet openbaarheid van bestuur (Wob) wordt ingetrokken bij de volledige inwerkingtreding van de Woo.

Vooruitlopend op de besluitvorming in de Eerste Kamer heeft het kabinet hiervoor structurele en incidentele financiële middelen vrijgemaakt. De middelen worden gebruikt om de wet binnen de organisatie te implementeren en in te bedden.

Incidenteel

Ad 5/6 Wet Open Overheid

De toelichting voor dit onderdeel is hetzelfde als bij ad 3/4 .

Overige mutaties structureel

Overige mutaties structureel

Bij dit onderdeel zijn opgenomen: de niet-trendmatige ontwikkelingen, vervangingsinvesteringen en vrijval kapitaallasten.

Overige mutaties structureel

Nr.	Pijler	Omschrijving	2025	2026	2027	2028
<i>niet-trendmatige ontwikkelingen</i>						
1	2	Hervormingsagenda Jeugd		936.000	98.000	
2	2	Compensatiemiddelen Jeugd	-71.000			
3	2	CAO Sociaal Werk	-			
			250.000			
4	3	Extra toeristenbelasting	75.000	50.000	50.000	
5	4	Aanpassen onderhoudsniveau	60.000			
6	4	Milieuleges	70.000			
7	5	Meeropbrengst OZB (areaaluitbreiding)	50.000	50.000	50.000	50.000
8a	5	Rechtspositionele aanpassingen personeel agv CAO	-			
			160.000			
8b	5	Rechtspositionele aanpassingen personeel agv aanpassingen functies	-	-45.000		
			195.000			
9	div	Gemeenschappelijke regelingen	-			
			300.000			
			-	991.000	198.000	50.000
			721.000			
<i>Vervangingsinvesteringen</i>						
10	4	Vervanging openbare verlichting	-15.750	-15.750	-15.750	-15.750
11	5	Vervanging materieel buitendienst	-37.800	-6.700	-12.400	-21.800
12	5	Vervanging materieel BOR	-12.100	-500	-13.000	-9.000
13	5	Automatisering software		-4.300	-21.500	-20.425
14	5	Automatisering hardware	-26.575	-35.175	-23.650	-40.635
			-92.225	-62.425	-86.300	-
						107.610
<i>Vrijval kapitaallasten</i>						
15	div	Lagere kapitaallasten	108.000	82.000	72.000	102.000
			108.000	82.000	72.000	102.000
Totaal			- 705.000	1.011.000	184.000	44.000

Toelichting overige mutaties structureel

Ad 1. Hervormingsagenda Jeugd

Er zijn afspraken gemaakt over de extra middelen die het Rijk compenseert ten aanzien van de hoge uitgaven ten behoeve van de jeugdzorg. De middelen worden (deels) afgebouwd gelijktijdig met maatregelen die de kosten van de jeugdzorg (naar verwachting) moeten doen dalen. De uitgaven voor

jeugd houden gelijke tred met deze rijksmiddelen. Opgemerkt wordt dat het lastig is grip te krijgen op de uitgaven is en dat we hier risico's lopen. Om deze te verkleinen zetten we hierbij maximaal in op preventie.

Ad 2. Compensatiemiddelen Jeugd

In de algemene uitkering uit het gemeentefonds zijn structurele middelen toegevoegd ter compensatie van de extra lasten binnen de jeugdzorg. Het betreft een bedrag ad € 71.000. Dit bedrag wordt toegevoegd aan de budgetten voor jeugdzorg.

Ad 3. CAO Sociaal Werk

Onlangs is de nieuwe CAO Sociaal Werk Vastgesteld. Attenta, Impuls en aanbieders van de WMO en Jeugd vallen onder deze CAO. Het betreft een verhoging boven de inflatie. We kunnen de CAO stijging in zijn geheel niet binnen de budgetten van het Sociaal Domein opvangen. De ramingen wordt vooralsnog structureel bijgesteld met een bedrag van € 250.000.

Ad 4. Extra toeristenbelasting

Voor 2025 is een verhoging van de toeristenbelasting opgenomen van € 0,05 per persoon per nacht. De raming wordt daarom structureel met € 75.000 verhoogd. De besluitvorming over deze tariefsverhoging heeft bij de behandeling van de begroting 2024 al plaatsgevonden. Voor 2026 en 2027 is sprake van een hogere opbrengst van structureel € 50.000 per jaar. Deze aanpassing heeft geen gevolgen voor de tarieven maar is het gevolg van een hoger aantal overnachtingen (areaaluitbreiding).

Ad 5. Aanpassen onderhoudsniveau

Als gevolg van een gunstige aanbesteding is sprake van een voordeel op straatvegen en onkruidbestrijding van € 60.000.

Ad 6. Milieuleges heffen

Onze legesverordening biedt de mogelijkheid om milieuleges te heffen. Dit is in verband met de invoering van de omgevingswet weer toegestaan (onderdeel van de bruidsschat). Een globale inschatting in de aanloop naar de invoering van de omgevingswet leverde hiervoor een bedrag op van ca € 70.000. De uitvoering hiervan ligt bij de Omgevingsdienst Drenthe.

Ad 7. Meeropbrengst OZB

Dit betreft een meeropbrengst OZB door areaaluitbreiding. De structurele verhoging bedraagt € 50.000 per jaar.

Ad 8a. Rechtspositionele aanpassingen: salarissen compensatie CAO

Volgens de systematiek van het personeelsbudget wordt het loonbudget maximaal verhoogd met de compensatie prijsstijging van de algemene uitkering. Wij hebben het loonbudget in 2024 conform de systematiek structureel verhoogd met 5,2%.

Als gevolg van de nieuw afgesloten CAO is de structurele verhoging 6% geworden. Dit betekent een tekort van 0,8% (€ 160.000) ten opzichte van de compensatie prijsstijging dat we niet kunnen oplossen binnen het taakstellend personeelsbudget.

Ad 8b. Rechtspositionele aanpassingen: aanpassingen in functies

De aard van het werk is in de afgelopen jaren veranderd; meerdere functies zijn integraler, strategischer en interactiever geworden. Vanwege deze ontwikkelingen en de geldende rechtspositionele voorwaarden van werknemers was het noodzakelijk om zowel een aantal functiebeschrijvingen als ook het functiehuis aan te passen aan de actualiteit. Het functiehuis biedt een overzicht van alle functiebeschrijvingen binnen de organisatie en vormt de basis voor functiewaardering. De rechtspositionele aanpassingen binnen het functiehuis hebben in 2024 plaatsgevonden en hebben een effect op de loonsom. Voor de ontwikkeling van de loonsom is daarom in 2025 structureel € 195.000 en in 2026 structureel € 45.000 toegevoegd.

Ad 9. Gemeenschappelijke regelingen

Evenals bij de gemeenten hebben de gemeenschappelijke regelingen te maken met fors hogere salariskosten als gevolg van de nieuw afgesloten CAO's. De verhoging van de salariskosten wordt doorberekend in de bijdrage van de gemeenten. Voor het totaal van de gemeenschappelijke regelingen gaat het om een totaal van € 300.000 bovenop de inflatie van de component loonsom van 4,4% waar in de begroting al rekening mee wordt gehouden.

Ad 10 t/m 14. Vervangingsinvesteringen – structureel
Het gaat hier om de kapitaallasten van vervangingsinvesteringen.

Ad 15. Lagere kapitaallasten
Het betreft vrijval van kapitaallasten van vervangingsinvesteringen die in het verleden zijn gedaan.

Mutatie reserves

Dekking incidentele mutaties

Bij dit onderdeel is de dekking weergegeven van de incidentele beleidswensen en ontwikkelingen uit de onderdelen ambities incidenteel en overige mutaties incidenteel.

Toelichting

Voor de incidentele ambities/mutaties geldt dat de bedragen worden onttrokken aan de VAR. In het onderstaand overzicht is aangegeven om welke bedragen het voor de jaren 2025 t/m 2028 gaat. Voor een overzicht van de stand van de VAR en wordt o.a. verwezen naar het begin van het onderdeel Hoofdlijnen.

Mutatie reserves

Nr.	Pijler	Omschrijving	2025	2026	2027	2028	totaal
		VAR					
1		Mutaties ambities incidenteel	-1.801.000	-400.000	-40.000		-2.241.000
			-1.801.000	-400.000	-40.000		-2.241.000

Bij 1e begrotingswijziging 2025 beschikbaar te stellen budgetten

Bij 1e begrotingswijziging 2025 beschikbaar te stellen budgetten

In de eerste begrotingswijziging 2025 zijn de mutaties van de budgetten opgenomen, die voortvloeien uit de incidentele en structurele beleidsvoornemens en ontwikkelingen van het begrotingsvoorstel 2025. Voor een toelichting wordt verwezen naar de onderdelen ambities en ontwikkelingen onder het onderdeel Hoofdlijnen.

Paragrafen

Lokale heffingen

Lokale heffingen

De lokale heffingen kunnen worden onderscheiden in belastingen en retributies.

Belastingen zijn verplichte betalingen waar geen rechtstreekse individuele tegenprestatie van de gemeente tegenover staat. De onroerende zaakbelastingen (OZB), afvalstoffenheffing, rioolheffing, toeristenbelasting en forensenbelasting vallen hieronder.

Retributies zijn betalingen die krachtens algemene regels worden gevorderd ter zake van een concrete door de gemeente bewezen dienst. Hierbij valt te denken aan leges, brandweerrechten en lijkbezorgingsrechten.

De lokale heffingen vormen een belangrijk onderdeel van de inkomsten van de gemeente. Van de lokale heffingen die bij de algemene dekkingsmiddelen horen is de OZB de belangrijkste. De OZB is 8,2% van de totale algemene dekkingsmiddelen. De andere belastingen die als algemeen dekkingsmiddel dienen zijn de toeristenbelasting en de forensenbelasting. Heffingen die ter dekking van specifieke kosten dienen zijn de afvalstoffenheffing en de rioolheffing.

Tarieven

	2024	2025
Onroerende zaakbelastingen		
OZB-eigenaren woningen naar percentage van de waarde	0,0933	0,0927
OZB-eigenaren niet-woningen naar percentage van de waarde	0,2271	0,2168
OZB-gebruikers niet-woningen naar percentage van de waarde	0,1026	0,1021
Forensenbelasting		
- Waarde tot € 50.000	305,00	312,00
- Waarde van € 50.000 tot € 75.000	460,00	470,00
- Waarde van € 75.000 tot € 130.000	616,00	630,00
- Waarde van € 130.000 tot € 200.000	774,00	791,00
- Waarde van € 200.000 tot € 300.000	927,00	947,00
- Waarde van € 300.000 tot € 500.000	1093,00	1117,00
- Waarde meer dan € 500.000	1252,00	1280,00
Toeristenbelasting	1,25	1,30
Afvalstoffenheffing		
- Eenpersoonshuishouding	198,75	198,75
- Meerpersoonshuishouding	265,00	265,00
Rioolheffing		
- WOZ-waarde van € 0 tot € 15.000	0,00	0,00
- WOZ-waarde van € 15.000 tot € 50.000	52,00	54,00
- WOZ-waarde van € 50.000 tot € 100.000	116,00	119,00
- WOZ-waarde van € 100.000 tot € 150.000	147,00	151,00
- WOZ-waarde van € 150.000 tot € 250.000	157,00	162,00
- WOZ-waarde van € 250.000 tot € 400.000	165,00	170,00
- WOZ-waarde van € 400.000 tot € 600.000	190,00	196,00
- WOZ-waarde van € 600.000 tot € 800.000	209,00	215,00
- WOZ-waarde van € 800.000 tot € 1.000.000	251,00	259,00
- WOZ-waarde van € 1.000.000 tot € 2.000.000	424,00	437,00
- WOZ-waarde van € 2.000.000 tot € 3.000.000	2.601,00	2.679,00
- WOZ-waarde van € 3.000.000 tot € 5.000.000	5.204,00	5.360,00
- WOZ-waarde van € 5.000.000 tot € 10.000.000	6.462,00	6.656,00
- WOZ-waarde van € 10.000.000 tot € 25.000.000	8.630,00	8.889,00
- WOZ-waarde van € 25.000.000 tot € 50.000.000	12.795,00	13.179,00
- WOZ-waarde vanaf € 50.000.000	26.025,00	26.806,00

Geraamde inkomsten

	2024*	2025**
OZB ***	4.990.000	5.250.000
Forensenbelasting	230.000	235.000
Toeristenbelasting	1.865.000	1.940.000
Afvalstoffenheffing	2.733.000	2.739.000
Rioolheffing	2.219.000	2.352.000
Leges omgevingsvergunning	484.000	495.000
Leges burgerzaken	399.000	408.000
Lijkbezorgingsrechten	106.000	109.000
Overige leges	27.000	27.000

* inclusief begrotingswijzigingen

** inclusief voorstellen begroting 2025

Beleid ten aanzien van de lokale heffingen

OZB

In het belastingjaar 2025 worden de onroerende zaakbelastingen geheven op basis van de WOZ-waarden die naar peildatum 1 januari 2024 worden vastgesteld. Uit voorlopige berekeningen blijkt dat de gemiddelde waarde van woningen is gestegen met 4%. De gemiddelde waarde van niet-woningen is gestegen met 1% ten opzichte van peildatum 1 januari 2023.

De OZB is een 'volumebelasting'. Dat betekent dat uitgangspunt voor de tariefberekening de gewenste opbrengst is. Voor de berekening van het tarief van de OZB 2025 gaan we uit van de OZB opbrengst 2024, inclusief 2,2% inflatiecorrectie, 2% extra verhoging in verband met ombuigingen en areaalontwikkeling. De totale opbrengst voor 2025 wordt geraamd op € 5.250.000,-.

Bij de berekening van de nieuwe tarieven en de opbrengst moet rekening worden gehouden met de daarvoor geldende wettelijke kaders zoals aangegeven in de Gemeentewet.

Er bestaat een relatie tussen de OZB en de algemene uitkering uit het gemeentefonds. De Financiële Verhoudingswet regelt onder meer de verdeling van de algemene uitkering uit het gemeentefonds over de gemeenten. De algemene uitkering wordt over de gemeenten verdeeld met behulp van verdeelmaatstaven die verschillen in kosten weerspiegelen en verschillen in belastingcapaciteit. De belastingcapaciteit is een afgeleide van de waarde van onroerende zaken. Gemeenten met binnen hun grenzen veel hoog gewaardeerde onroerende zaken ontvangen een lagere uitkering dan soortgelijke gemeenten met minder waardevolle onroerende zaken.

Het is de planning dat de aanslagen OZB 2025 met dagtekening 20 februari 2025 worden opgelegd.

Herwaardering naar waardepeildatum 1 januari 2024

De Wet WOZ stelt steeds hogere eisen aan de WOZ-administratie. De WOZ-waarde wordt voor veel doeleinden gebruikt en de WOZ-waarde van woningen is openbaar.

De WOZ-waarde wordt door de gemeente gebruikt voor het bepalen van het tarief voor de onroerende zaak belastingen, de rioolheffing en de forensenbelasting. De belastingdienst gebruikt de WOZ-waarde voor de inkomstenbelasting, schenkbelasting en erfbelasting. Het waterschap gebruikt de WOZ-waarde voor watersysteemheffing. Verder wordt de WOZ-waarde ook gebruikt voor het woningwaarderingssysteem, het systeem om de maximale huurprijs voor woningen in de gereguleerde huursector te bepalen.

De WOZ-administratie is één van de zogeheten basisadministraties. De WOZ-gegevens worden uitgewisseld met de landelijke voorziening WOZ.

Momenteel zijn we volop bezig met de herwaardering van onroerende zaken naar waardepeildatum 1 januari 2024. Voor de herwaardering gebruiken wij het taxatiepakket, 4WOZ.

Zowel de woningen als de niet-woningen worden in eigen beheer gewaardeerd. De agrarische objecten en de incurante objecten worden geautomatiseerd getaxeerd middels een koppeling met de landelijke taxatiewijzers (TIOX).

De WOZ-waardering vindt jaarlijks plaats. De periode tussen de peildatum en de aanvang van het tijdvak is 1 jaar. In het jaar 2025 zal er een nieuw WOZ-tijdvak ingaan met waardepeildatum 1 januari 2024.

De beschikkingen voor het jaar 2025 moeten voor 27 februari 2025 worden verzonden. De WOZ-beschikking wordt gecombineerd met de aanslag gemeentelijke belastingen opgelegd met dagtekening 20 februari 2025.

Afvalstoffenheffing

Als uitgangspunt voor de bepaling van het tarief voor de afvalstoffenheffing geldt 100% kostendekkendheid. De kosten van de gemeentereiniging worden voor 2025 geraamd op € 2.739.000. Ten opzichte van 2024 zijn de kosten niet gestegen. De tarieven kunnen, net als vorig jaar, worden vastgesteld op € 198,75 voor een éénpersoonshuishouden en op € 265,- voor een meerpersoonshuishouden.

Heffingssystematiek

De afvalstoffenheffing is een tijdvakafhankelijke heffing. Dit betekent dat bij vestiging een aanslag naar tijdsgelang wordt opgelegd en dat bij verhuizing naar een andere gemeente of overlijden een vermindering naar tijdsgelang wordt verleend.

Berekening van kostendekkendheid afvalstoffenheffing

	bedrag	percentage
(bedragen x € 1.000)		
Kosten taakveld	2.513	
Inkomsten taakveld	-502	
Netto kosten taakveld	2.011	73%
Toe te rekenen kosten:		
Overhead	337	12%
Rente	26	1%
BTW	314	12%
Kwijtschelding	51	2%
Totaal kosten	2.739	
Opbrengst heffingen	2.739	100%

Rioolheffing

De rioolheffing is een bestemmingsbelasting en dient ter bekostiging van de gemeentelijke watertaken voor afvalwater, hemelwater en grondwater. Het Verbreed Gemeentelijk Riolerings Plan (VGRP) vormt de basis voor de te plegen investeringen. De te plegen investeringen vanuit het VGRP worden gedekt uit de rioolheffing. De kosten voor de rioolheffing wordt geraamd op € 2.352.000,-. Dit heeft een lichte stijging van de tarieven tot gevolg.

Heffingssystematiek

De rioolheffing is een tijdstipafhankelijke heffing. Dit betekent dat de rioolheffing wordt geheven van degene die op 1 januari van het belastingjaar eigenaar is van een perceel. Het tarief is afhankelijk van de WOZ-waarde van het perceel.

Berekening van kostendekkendheid rioolheffing

	bedrag	percentage
(bedragen x € 1.000)		
Kosten taakveld	1.784	
Inkomsten taakveld	-25	
Netto kosten taakveld	1.759	75%
Toe te rekenen kosten:		
Overhead	311	13%
Rente	70	3%
BTW	58	2%
Straatvegen	80	3%
Slootonderhoud	103	4%
Vijveronderhoud	43	2%
Overige verrekeningen	-73	-3%
Totaal kosten	2.351	
Opbrengst heffingen	2.351	100%

Lijkbezorgingsrechten

Voor belastingjaar 2025 stellen wij voor om de tarieven te verhogen met een inflatiecorrectie van 2,2%. De geraamde inkomst voor 2025 bedraagt € 109.000,-.

Berekening van kostendekkendheid lijkbezorgingsrechten

	bedrag	percentage
(bedragen x € 1.000)		
Kosten taakveld (incl BTW)	483	
Inkomsten taakveld	0	
Netto kosten taakveld	483	87%
Toe te rekenen kosten:		
Overhead	70	13%
Totaal kosten	553	100%
Opbrengst heffingen	109	20%

Leges

Voor de bepaling van de tarieven voor de leges geldt als uitgangspunt dat deze maximaal 100% kostendekkend mogen zijn. Wij stellen voor om de leges 2025 te verhogen met een inflatiecorrectie van 2,2%, met uitzondering van de bij wet geregelde legesbedragen. De geraamde opbrengst voor de leges bedraagt € 930.000,-.

Berekening van kostendekkendheid leges Titel 1 algemene dienstverlening

	bedrag	percentage
(bedragen x € 1.000)		
Kosten taakveld	862	
Inkomsten taakveld	0	
Netto kosten taakveld	862	66%
Toe te rekenen kosten:		
Overhead	446	34%
Totaal kosten	1.308	100%
Opbrengst leges	408	33%

Toeristenbelasting

Toeristenbelasting is een algemeen dekkingsmiddel. Er hoeft geen directe tegenprestatie voor te worden geleverd. Als gemeente leveren we veel 'prestaties' waar onder andere onze toeristen gebruik van maken zoals het in stand houden van diverse voorzieningen (zwembaden), inrichting centrumplannen, aanleg en onderhoud fietspaden etc. Het kwantificeren van deze kosten is erg subjectief en is afhankelijk van in welke mate toeristen gebruik maken van onze voorzieningen. De geraamde opbrengst toeristenbelasting bedraagt voor 2025 € 1.940.000,-.

Forensenbelasting

Voor belastingjaar 2025 stellen wij voor om de tarieven te verhogen met een inflatiecorrectie van 2,2%. De geraamde inkomst voor 2025 bedraagt € 235.000,-.

Kwijtscheldingsbeleid

Gemeenten kunnen met inachtneming van de Invorderingswet 1990 kwijtschelding verlenen van gemeentelijke heffingen. Gemeenten beslissen zelf of, en zo ja voor welke heffingen kwijtschelding kan worden verkregen. Gemeenten zijn gebonden aan de landelijke Uitvoeringsregeling. Alleen ten aanzien van kosten van bestaan hebben gemeenten de mogelijkheid om af te wijken van de regeling.

De rijksregeling gaat uit van 90% van de bijstandsnorm als norm voor het verlenen van kwijtschelding.

In de gemeente Aa en Hunze is er voor gekozen om 100% van de bijstandsnorm als bestaansminimum te hanteren. Onze kwijtscheldingsnorm is daarmee maximaal c.q. zo ruim mogelijk. Daarnaast is besloten om kwijtschelding mogelijk te maken voor OZB, rioolheffing en afvalstoffenheffing. Voor mensen met een inkomen dat iets meer bedraagt dan het minimum kan een gedeeltelijke kwijtschelding worden verleend.

De kwijtscheldingsverzoeken worden beoordeeld door het Noordelijk Belastingkantoor.

Voor kwijtschelding van zowel de gemeentelijke belastingen als de waterschapsbelasting hoeven inwoners maar één formulier in te vullen. Wie al eens kwijtschelding heeft ontvangen, ontvangt automatisch opnieuw kwijtschelding als er sprake is van ongewijzigde omstandigheden.

Lokale lastendruk

In onderstaande tabel wordt de lokale lastendruk per inwoner in euro's weergegeven over de jaren 2022 tot en met 2025:

Lokale lastendruk						
jaar	inwoners	afval	riool	ozb	totaal	per inwoner
2022	25.565	2.456.000	2.071.000	4.697.000	9.224.000	361
2023	25.737	2.648.000	2.148.000	4.851.000	9.647.000	375
2024	25.853	2.733.000	2.219.000	4.990.000	9.942.000	385
2025	25.975	2.739.000	2.352.000	5.250.000	10.341.000	398

We streven er al jaren naar om de gemeentelijke lasten voor inwoners binnen de perken te houden. We zien echter wel een (lichte) stijging van de lastendruk. Voor 2025 wordt deze veroorzaakt door inflatiecorrectie en een extra opbrengstverhoging van de OZB in het kader van de noodzakelijke ombuigingen.

Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Weerstandsvermogen en risicobeheersing

De paragraaf weerstandsvermogen geeft aan hoe robuust (solide) onze begroting is. Dit is van belang wanneer er zich financiële tegenvallers voordoen. Het weerstandsvermogen is de weerstandscapaciteit (de beschikbare financiële middelen om niet begrote kosten te kunnen dekken) minus alle risico's (waarvoor geen maatregelen zijn getroffen én die een aanzienlijke invloed kunnen hebben op onze financiële positie).

Weerstandscapaciteit

Incidentele en structurele weerstandscapaciteit

Er wordt onderscheid gemaakt tussen incidentele en structurele weerstandscapaciteit. Met incidentele weerstandscapaciteit wordt bedoeld de aanwezige financiële middelen om eenmalige tegenvallers op te kunnen vangen, zonder dat dit invloed heeft op de voortzetting van de gemeentelijke taken op het huidige niveau. Met structurele weerstandscapaciteit worden de aanwezige financiële middelen bedoeld die permanent ingezet kunnen worden om structurele tegenvallers op te vangen, zonder dat dit ten koste gaat van de uitvoering van het beleid op het huidige niveau.

1. Incidentele weerstandscapaciteit

Onder de incidentele weerstandscapaciteit vallen:

- De vrije algemene reserve (VAR) en het weerstandsdeel van de vrije algemene reserve (WAR).
- De algemene reserve grondbedrijf.
- De overige vrije reserves (waarvoor nog geen wettelijke verplichtingen zijn aangegaan).

2. Structurele weerstandscapaciteit

Onder de structurele weerstandscapaciteit vallen:

- Het budget dat geraamd is voor onvoorziene uitgaven en het begrotingsaldo.
- De onbenutte belastingcapaciteit, dit is het verschil tussen de norm en de opbrengst.

Beleidsnota weerstandsvermogen en risicomangement

In de raadsvergadering van 1 juni 2023 is de beleidsnota weerstandsvermogen en risicomangement vastgesteld. In deze nota is een norm voor het weerstandsvermogen bepaald. De norm is een ratio van 1,0 voor het incidentele en structurele weerstandsvermogen. Indien één van de beide ratio's lager

is dan 1,0 dient de ratio van het totale weerstandsvermogen 1,0 te zijn. De ratio voor het weerstandsvermogen is de beschikbare weerstandscapaciteit gedeeld door het risicoprofiel.

Totaal weerstandscapaciteit		Toelichting
Incidentele weerstandscapaciteit (verwachting per 1 januari 2025)		
- Vrije Algemene Reserve (VAR)	6.907.000	
- Weerstandsdeel Algemene Reserve (WAR)	5.653.000	
- Algemene Reserve Grondbedrijf	5.117.000	
- Overige Vrije Reserves	-	
Totaal incidentele weerstandscapaciteit	17.677.000 (a)	
Structurele weerstandscapaciteit		
Onbenutte belastingcapaciteit: opbrengst lasten/norm		
- OZB-opbrengst	5.251.000	6.833.000
		De raming is inclusief 4,2% verhoging, waarvan 2,2% trend en areaalaccres
		In de raadsvergadering van 1 juni 2023 is de nota financiële beleidskaders vastgesteld. Daarin is de (streef)norm voor de belastingcapaciteit vastgesteld op een marge tussen de 95% en 105%. De norm voor de belastingcapaciteit komt nu, met het huidige voorstel uit op 73%. De normopbrengst is nu gebaseerd op het minimum van 95%.
- Rioolheffing kostendekkend tarief	2.352.000	2.352.000
- Afvalstoffen kostendekkend tarief	2.738.000	2.738.000
Totaal	10.341.000	11.923.000
Verskil tussen norm en opbrengst		1.582.000
Bij:		
Raming onvoorzien		17.000
Begrotingsresultaat 2025		92.000
		Structurele begrotingsruimte 2025, zie de uiteenzetting financiële positie in het onderdeel 'Hoofdpijnen'.
Totaal structurele weerstandscapaciteit	1.691.000 (b)	
Totaal weerstandscapaciteit (incidenteel + structureel)	19.368.000 (a+b)	

Toelichting weerstandscapaciteit (verschillen t.o.v. de begroting 2024)

Ten opzichte van begroting 2024 is de incidentele weerstandscapaciteit toegenomen met € 2,2 miljoen door een stijging van de VAR en de algemene reserve grondbedrijf. De structurele weerstandscapaciteit is gedaald met € 0,8 miljoen. Dit komt door een lager begrotingsresultaat voor 2025 ten opzichte van 2024.

Toelichting ratio weerstandsvermogen

De norm is een ratio van 1,0 voor het incidentele en structurele weerstandsvermogen. De berekening van de incidentele en structurele weerstandscapaciteit vindt plaats in de voorgaande tabel. In onderstaand overzicht zijn de risico's en kansen voor de begroting 2025 geschat. Daarna worden de incidentele en structurele weerstandscapaciteit gerelateerd aan het risicoprofiel voor de berekening van de ratio's. De uitkomst is dat de ratio van het incidentele weerstandsvermogen zeer ruim boven de norm is. De ratio van het structurele weerstandsvermogen is onder de norm. De ratio van het totale weerstandsvermogen dient daarom boven de 1,0 te zijn om aan de norm te voldoen. Deze ratio is ruim boven de 1,0 en daarmee voldoen we aan onze norm voor het weerstandsvermogen.

Risicomatrix	Incidenteel	Structureel	Bedrag	Kans	Risicobedrag
(Bedragen x € 1.000)					
Risico's					
1 Uitgaven Sociaal domein		x	1.500	80%	1.200
2 Verbonden partijen structureel		x	658	15%	99
3 Verbonden partijen incidenteel	x		658	25%	165
4 Algemene Uitkering Gemeentefonds		x	1.000	50%	500
5 Planschade	x		50	30%	15
6 Grondexploitatie	x		1.000	30%	300
7 Bodemsaneringskosten	x		100	50%	50
8 Asbestsaneringen	x		250	60%	150
9 Juridische risico's	x		150	60%	90
Totaal					2.569
Totaal incidenteel			770		
Totaal structureel			1.799		

Berekening ratio's weerstandvermogen:	Bedrag	Ratio
(Bedragen x € 1.000)		
Incidentele weerstandcapaciteit	17.677	
Incidenteel risicobedrag	770	
Ratio weerstandvermogen incidenteel		23
Structurele weerstandcapaciteit	1.691	
Structureel risicobedrag	1.799	
Ratio weerstandvermogen structureel		1
Totale weerstandcapaciteit	19.368	
Totaal risicobedrag	2.569	
Ratio weerstandvermogen totaal		8

Toelichting risico's

1. Uitgaven sociaal domein

De decentralisaties van 2015 hebben zowel bestuurlijk, als financieel en organisatorisch grote gevolgen gehad. Het financiële uitgangspunt is dat de taken van het sociaal domein worden uitgevoerd met de beschikbare budgetten. Dit is elk jaar weer en uitdaging waarbij elke tegenvaller een negatief effect heeft. In 2024 wordt er weer een tekort verwacht. De kosten binnen het sociaal domein blijven stijgen o.a. door kleinschaligere zorg en cao-stijgingen. Daarnaast blijven de zorgen over toenemende vergrijzing en de uitvoering van de hervormingsagenda jeugd bestaan.

2/3. Verbonden partijen

Naast voordelen die samenwerkingsverbanden opleveren, zijn er ook risico's aan verbonden. Door afvaardigingen in het algemeen en/of dagelijks bestuur van gemeenschappelijke regelingen (Gr-en) kunnen financiële risico's worden beheerst. Veelal is er een redelijk voorspelbare stijging van de jaarlijkse exploitatielasten voor zover het de bedrijfsvoeringslasten betreft. De ontwikkeling van de programmakosten binnen de verbonden partijen is afhankelijk van de inhoudelijke beleidsontwikkeling bij het rijk en de deelnemende gemeenten. De financiële risico's beperken zich daarmee tot de financiële consequenties van eventuele incidenten die zich kunnen voordoen. Het aandeel van Aa en Hunze in de risico's die de gr-en zelf hebben opgenomen in de begroting 2025 bedraagt afgerond € 658.000 voor zowel structurele als incidentele risico's. Het bezit van aandelen van privaatrechtelijke ondernemingen heeft in het algemeen een positief effect. De economische waarde kan namelijk hoger liggen dan de balanswaarde. Wel dient voorzichtigheid te worden betracht bij het structureel ramen van dividenduitkeringen, omdat achterblijvende uitkeringen kunnen leiden tot een structureel budgettair probleem.

4. Algemene Uitkering Gemeentefonds

De economische ontwikkeling, de ontwikkeling van de rijksuitgaven en ontwikkelingen rondom de systematiek voor het bepalen van de algemene uitkering uit het gemeentefonds, maken het bepalen van de raming van deze inkomsten in onze begroting steeds weer complex. Hierdoor neemt de onzekerheid toe, met name voor de toekomstige ramingen. Daarom is dit onderwerp opgenomen als potentieel structureel risico.

5. Planschade

In procedures met betrekking tot het wijzigen van bestemmingsplannen kan voor individuele burgers planschade ontstaan. In een aantal gevallen kunnen de hieruit voortvloeiende kosten worden opgenomen in de exploitatie van het desbetreffende plan. Daar waar mogelijk wordt de planschade afgewenteld op de initiatiefnemer. Het resterende geschatte risico is hier opgenomen.

6. Grondexploitatie

Een beleidsmatig risico binnen een gemeente is de grondexploitatie. In Aa en Hunze loopt op dit moment nog 1 exploitatie die belangrijke invloed heeft op het totaal. Dit is het woningbouwplan Nootgedacht in Rolde. Zie verder de paragraaf Grondbeleid voor de inhoudelijke toelichting.

7. Bodemsaneringskosten

De aansprakelijkheid op het gebied van milieu neemt voortdurend toe. De gemeenten vormen hierbij geen uitzondering. Gemeenten lopen als rechtmatige eigenaar van gronden het risico dat vervuilde grond geschoond moet worden of dat er vaten/jerrycans worden achtergelaten. Eventuele noodzakelijke maatregelen op het terrein van de bodemsanering, die voor rekening van de gemeente kunnen komen, zijn momenteel vooralsnog niet in te schatten en daarom als risico benoemd in deze paragraaf.

8. Asbestsaneringen

In toenemende mate wordt de gemeente geconfronteerd met illegale dumping van asbest via de vuilinzameling en asbestvervuiling als gevolg van brand. In het belang van de volksgezondheid is acute verwijdering van de vervuiling noodzakelijk. Verhaal van de kosten op de veroorzaker blijkt vaak onmogelijk en is daarom opgenomen als risico.

9. Juridische risico's

Jaarlijks worden enige procedures door of tegen de gemeente gevoerd. Er is een tendens waar te nemen van een toenemend aantal aansprakelijkheidstellingen. Gemeenten worden geconfronteerd met schadeclaims van burgers als gevolg van genomen besluiten en vermeende nalatigheid door de overheid. Zo kunnen de gemeenten aansprakelijk gesteld worden door de burger voor schade als gevolg van slecht onderhoud van de wegen, openbaar groen en voor planschades (al specifiek benoemd als risico). Voor een deel zijn de risico's die de gemeente lopen gedekt door afgesloten verzekeringen, waarbij de gemeente bij de WA-verzekering een eigen risico heeft van € 2.500 per schadegeval.

Financiële kengetallen

In de raadsvergadering van 1 juni 2023 is de nota financiële beleidskaders vastgesteld. In deze nota is uitgelegd hoe de wettelijke financiële kengetallen te gebruiken zijn bij de beoordeling van de financiële weerbaarheid en wendbaarheid van onze gemeente. Met deze nota hebben we ook eigen gemeentelijke normen voor de wettelijke financiële kengetallen afgesproken.

Het gaat om de volgende kengetallen:

- Netto schuldquote
- Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen
- Solvabiliteitsratio
- Structurele exploitatieruimte
- Grondexploitatie
- Belastingcapaciteit

Kengetallen:	Verloop van de kengetallen					
	Rekening 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
Netto schuldquote	5 %	37 %	36%	34%	30%	26%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	4 %	35 %	35%	33%	29%	25%
Solvabiliteitsratio	52 %	36 %	37%	37%	39%	40%
Structurele exploitatieruimte	-1 %	2 %	0%	-2%	-2%	-2%
Grondexploitatie	3 %	0 %	0 %	0%	0%	0%
Belastingcapaciteit %	73%	71%	73%	73 %	73 %	73%

Normen financiële kengetallen

Met het vaststellen van de nota financiële beleidskaders hebben we eigen normen voor de beoordeling van de kengetallen. De normen zijn:

- voor de netto schuldquote lager dan 80%
- voor de netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen eveneens lager dan 80%
- voor de solvabiliteitsratio minimaal 20%
- voor de structurele exploitatieruimte minimaal 0%
- voor de grondexploitatie lager dan 20%
- voor de belastingcapaciteit minimaal 95% en maximaal 105%

Beoordeling netto schuldquote en netto schuldquote gecorrigeerd

Beide quotes voldoen ruim aan de norm. In de werkelijkheid (jaarrekening) is de financieringsbehoefte lager dan op begrotingsbasis.

Beoordeling solvabiliteitsratio

De solvabiliteitsratio voldoet aan de norm.

Beoordeling structurele exploitatieruimte

De structurele exploitatieruimte voldoet voor begrotingsjaar 2025 aan de norm.

Beoordeling grondexploitaties

De uitkomsten bij grondexploitaties voldoen ruim aan de norm.

Beoordeling belastingcapaciteit

De meerjarige reeks laat zien dat we niet aan onze eigen norm voldoen. In de nota financiële beleidskaders is dit ook geconstateerd: 'Wij zitten langjarig buiten en lager dan deze norm'. Het betekent dat we ruim onder het landelijke gemiddelde zitten. Deze ruimte kan benut worden.

Meerjaren planning financiële nota's en verordeningen

Titel:	vastgesteld:	verloopt:
Financiële verordening 2023	6-apr-23	in 2029
Controleverordening ex. art. 213 Gemeentewet	6-apr-23	in 2029
Nota weerstandsvermogen en risicomanagement 2023	1-jun-23	in 2029
Nota financiële beleidskaders 2023	1-jun-23	in 2029
Controleprotocol 2023-2024	7 dec. 2023	in dec. 2025
Normenkader 2023	7 dec. 2023	in dec. 2024
Treasurystatuut 2024	18-jan-24	in 2030
Nota reserves & voorzieningen2024	27-jun-24	in 2030

Onderhoud kapitaalgoederen

Onderhoud kapitaalgoederen

Wegen

Basisgegevens/uitgangspunten

De gemeente Aa en Hunze heeft 2.957.477 m² (548km) aan verharding in beheer en onderhoud. Hiervan is 1.767.351 m² asfaltverharding, 967.288 m² elementenverharding en 93.582 m² betonverharding. De overige vierkante meters betreft onverhard/onbekend (nog niet verwerkt in het

basis registratiesysteem). Het gehele areaal aan verharding bestaat voor 76% aan rijbanen, 12 % aan fietspaden en 12% uit voetpaden en parkeerplaatsen.

A. Het beleidskader

In 2021 is het Wegenbeleidsplan Aa en Hunze voor een nieuwe planperiode (2021-2025) door de raad vastgesteld. Het doel van het wegenbeleidsplan is ervoor te zorgen, dat het onderhoud van de gemeentelijke wegen wordt uitgevoerd aan de hand van een vooraf afgesproken kwaliteit om ook in de toekomst over een goed onderhouden wegennet te kunnen blijven beschikken. Omdat de realisatie van die doelstelling op een efficiënte en effectieve manier bereikt moet worden, met de beperkte inzet van middelen, is het volgende beleidsuitgangspunt geformuleerd.

Uitgangspunt is het kwaliteitsniveau Basis dat gelijk staat aan de ondergrens van verantwoord wegbeheer volgens de CROW-wegbeheersystematiek (Centrum Regelgeving en Ontwerp Weg- en waterbouw). De afgelopen onderhoudsperioden hebben uitgewezen dat dit kwaliteitsniveau een prima uitgangspunt is om ook in de toekomst verantwoord wegbeheer binnen de gemeente uit te blijven voeren.

B. Uit het beleidskader voortvloeiende consequenties

Uit inspecties en soortgelijke evaluaties blijkt dat het geselecteerde basisniveau van onderhoud adequaat is om het wegenonderhoud op dezelfde wijze voort te zetten.

C. De vertaling van de financiële consequenties in de begroting

In het nieuwe wegenbeleidsplan is een meer jaren raming voor 2021-2025 opgesteld. Om blijvend aan het gestelde kwaliteitsniveau te voldoen is in de begroting 2025 een structurele bijdrage van € 949.000,- opgenomen.

D. Voortgang

De uitvoering voor de komende jaren wordt volgens het onderhoudsprogramma 2021-2025 uitgevoerd.

Het onderhoudsprogramma voor de jaren tot en met 2023 is, voor de elementenverhardingen uitgevoerd conform de planning. In de planning voor het asfaltonderhoud worden de jaren 2022, 2023 en 2024 qua uitvoering geclusterd. Dit met als reden dat een forse verhoging van bitumenprijzen reden was om de uitvoering 2022 door te schuiven in tijd. Uitvoering van de jaren 2022, 2023 en 2024 is in 2024 uitgevoerd.

Water en kunstwerken

A. Het Beleidskader

De gemeente Aa en Hunze heeft 125 ha binnenwater. Daarnaast heeft de gemeente 37 vaste bruggen, 12 beweegbare bruggen, 13 steigers, 8 andere voorzieningen zoals bv. rolpalen, kademuur, leuning en e.d. en 5.310 m¹ walbeschoeiing.

B. Uit het beleidskader voortvloeiende consequenties.

Het jaarlijkse onderhoud wordt uitgevoerd op basis van het beheerprogramma bruggen. In de begroting is hiervoor een structureel budget opgenomen.

C. De vertaling van de financiële consequenties in de begroting

In de begroting 2025 is een bedrag van € 192.000 aan directe kosten opgenomen voor het onderhoud van sloten, berm sloten, sluizen en waterkeringen. Daarnaast is een bedrag van € 142.000 opgenomen voor regulier onderhoud aan waterstaatkundige werken, zoals bruggen, kano- en vissteigers. Voor groot onderhoud aan de bruggen wordt jaarlijks een bedrag van € 47.000 toegevoegd aan de voorziening.

D. Voortgang

Periodiek wordt het onderhoudsprogramma vastgesteld en uitgevoerd om het onderhoudsniveau op een aanvaardbaar/voldoende niveau te brengen.

De onderhoudswerkzaamheden omvatten het vervangen en/of schilderen van leuning, betonrenovatie en vernieuwing van brugdekken. Onlangs zijn de beheerplannen voor bruggen, beschoeiing van het Grevelingkanaal en vijveronderhoud geactualiseerd. De financiële doorberekening moet nog worden uitgevoerd. Eventuele noodzakelijke aanpassingen in de budgetten worden meegenomen in de bestuursrapportage of najaarsnota. De vervanging van de beschoeiing Grevelingkanaal is uitgesteld en zal in 2025 worden gestart

Riolering

Basisgegevens/uitgangspunten

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de rioleringsvoorzieningen in de gemeente Aa en Hunze.

Rioleringsvoorzieningen

Vrijverval riolering	275 km
Mechanische riolering	130 km
Hoofdgemalen	30 stuks
Minigemalen	460 stuks
Randvoorzieningen	10 stuks
IBA's	35 stuks
Kolken	12560 stuks
Vijvers	26 stuks

A. Het Beleidskader

In 2020 is het Gemeentelijk RioleringsPlan (GRP) door de raad vastgesteld voor de planperiode 2020-2024. Aan het beleid ligt de volgende visie ten grondslag:

Aa en Hunze wil beschikken over een duurzaam en robuust water- en rioleringsstelsel in het bebouwd gebied. We hebben inzicht in het stelsel en beheren het doelmatig, waardoor de lasten zo laag mogelijk blijven en overlast van water tot een minimum is beperkt. Gebruikers kunnen eenvoudig terecht bij de gemeente met klachten en vragen, maar we doen ook een beroep op hun eigen verantwoordelijkheid.

Met dit plan geven wij invulling aan de wettelijke verplichting om vast te leggen hoe wij inhoud geven aan de zorgplicht voor het afvalwater, regenwater en grondwater. De zorgplichten zijn vertaald naar doelen. Aan de hand van onze visie hebben we speerpunten voor de komende planperiode bepaald, te weten:

1. Inzicht in de werking van het stelsel vergroten.
2. Duurzaamheid vergroten.
3. Anticiperen op klimaatverandering.
4. Samenwerking met waterketenpartners versterken.

In de werkregio Groningen en Noord-Drenthe werken gemeenten, provincie, waterschappen en waterbedrijven samen aan de waterketen en klimaatadaptatie.

Aan de waterketensamenwerking ligt de regionale samenwerkingsovereenkomst "Ons water centraal" en het clusterakkoord Kop van Drenthe (KvD) ten grondslag. In de regionale samenwerkingsovereenkomst ligt de nadruk op Kwetsbaarheid en Duurzaamheid. Het clusterakkoord richt zich op de gezamenlijke uitvoering van een aantal projecten, waaronder het gezamenlijk baggeren. In het cluster KvD zitten de gemeenten Tynaarlo, Assen, Noorderveld en Aa en Hunze en de waterschappen Hunze en Aa's en Noorderzijlvest. Zowel de regionale

samenwerkingsovereenkomst als het clusterakkoord lopen af in 2024. In de loop van 2024 wordt duidelijk hoe de waterketensamenwerking eruit gaat zien in 2025 en de jaren daarna. In de werkregio wordt momenteel gewerkt aan een voorstel. Dit heeft geen invloed op de voortgang van onze lopende projecten in de Kop van Drenthe. In 2025 gaan we gewoon door met het gezamenlijk baggeren.

Met onze partners in de werkregio Groningen Noord-Drenthe hebben we klimaatstresstesten uitgevoerd en een regionale adaptatiestrategie (RAS) en uitvoeringsagenda (RUA) opgesteld. Dit is de basis voor onze Lokale adaptatiestrategie (LAS, vastgesteld 25 april 2024). De RUA is ook de basis voor het aanvragen van rijkssubsidie voor onze klimaatadaptatieve maatregelen. De uitvoering van de RUA vindt gefaseerd plaats. Fase 1 (2024 en 2025) loopt. We participeren in de werkgroep communicatie, nemen deel aan kennissessies en dragen bij aan de verkenning van een gezamenlijke subsidieregeling klimaatadaptatie. Daarnaast geven we uitvoering aan onze eigen klimaatadaptatieve maatregelen en werken we aan bewustwording bij onze inwoners.

B. Uit het beleidskader voortvloeiende consequenties

In ons GRP is gekozen om onze leefomgeving duurzaam en klimaatrobust in te richten en een subsidieverordening voor het afkoppelen van regenwater vast te stellen. De ontwikkeling van de rioolheffing is dynamisch, waarbij -aan de hand van het jaarprogramma- ieder jaar een actualisatie plaatsvindt van de berekening. Op die wijze is de ontwikkeling van het tarief in balans met de werkelijke kosten. Om het tarief stabiel te houden wordt gewerkt met een voorziening.

De maatregelen die voortkomen uit ons GRP worden integraal opgepakt, zodat er altijd werk-met-werk wordt gemaakt. Daarnaast stemmen we de maatregelen af op het waterakkoord van het cluster en de regionale samenwerking.

C. De vertaling van de financiële consequenties in de begroting

De kosten voor investeringen en onderhoud aan het riool stijgen in 2025 met 6%. Dit is het gevolg van de stijging van de salariskosten vanuit de nieuwe CAO en de doorberekening van inflatie. Deze kosten worden doorberekend in de tarieven in verband met de geldende 100% kostendekkendheid. Voor de berekening van de rioolheffing maken we gebruik van een (egalisatie) voorziening. Hoe de tarieven zich na 2025 ontwikkelen is afhankelijk van onze beheeropgave, die we in 2025 en 2026 in beeld brengen.

D. Voortgang

De Omgevingswet is per 1 juli 2024 van kracht. Het is een integrale wet die alle regels voor de fysieke leefomgeving bundelt met als doel om het beheer en de ontwikkeling van de leefomgeving meer in samenhang, flexibel en participatief te maken. Dit heeft consequenties voor ons GRP en onze beheeropgave. De komende periode, 2025 en 2026, gaan we aan de slag met het onderbrengen van ons GRP in de verschillende planvormen van de Omgevingswet, zoals bijvoorbeeld: onze beleidskeuzes en doelen in onze omgevingsvisie, en onze beheeropgave in een programma.

In 2025 gaan we door met ons meer jaren onderhoudsplan (MJOP) drukriool, geven we uitvoering aan ons MJOP vrijvervalriool, gaan we van start met de actualisatie van ons meetplan, kijken we nog eens kritisch naar onze investeringsopgave en nemen daarin onze klimaatadaptatieve maatregelen mee en gaan door met de uitvoering daarvan.

De in de begroting opgenomen bedragen voor werkzaamheden worden in het desbetreffende jaar ingezet. De werkzaamheden worden zoveel mogelijk afgestemd op de andere werkzaamheden in de openbare ruimte (werk met werk maken) en in de werkregio, waardoor werkzaamheden in de tijd kunnen verschuiven. Voor klimaatadaptatieve maatregelen, die tot en met 2027 worden uitgevoerd, en niet uit het rioolfonds kunnen worden gefinancierd, is aanvullend budget aangevraagd.

Gebouwen

Basisgegevens/uitgangspunten

De gemeente Aa en Hunze heeft 50 gemeentelijke accommodaties. Deze 50 accommodaties bestaan uit onder andere 3 kerktorens, 3 molens, 3 multifunctionele accommodaties, 2 zwembaden, 3 sporthallen, 2 gymnastieklokalen, 1 sportzaal, 18 dorpshuizen (waarvan 7 in eigendom), 1 loods met overkapping voor Openbare Werken, 4 brandweerposten, 1 gemeentehuis, 1 afvalbrengrstation en 18 overige locaties. Door de verzelfstandiging van het openbaar basisonderwijs per 1 januari 2010 (stichting PrimAH) en de overheveling van het groot onderhoud per 1 januari 2015 is de gemeente niet meer verantwoordelijk voor het onderhoud van de schoolgebouwen. Als gevolg van de bevolkingskrimp is het eigendom én het onderhoud van de schoolgebouwen in Schipborg, Nieuw Annerveen, Annerveenschekanaal en Gasselternijveenschemond weer terug gegaan naar de gemeente. De schoolgebouwen in Schipborg en Gasselternijveenschemond zijn inmiddels verkocht.

A. Het Beleidskader

Het kader voor het onderhoud van de gebouwen is de door de raad vastgestelde “nota onderhoud gebouwen”. Het betreft hier het onderhoud van de gemeentelijke gebouwen, exclusief de dorpshuizen en monumenten. In deze nota wordt gestreefd naar een onderhoudsniveau tussen de conditieschalen 2 en 3, wat overeenkomt met een goede tot redelijke onderhoudstoestand. Om een bijdrage te leveren aan de taakstellende bezuiniging voor de komende jaren is het onderhoudsniveau teruggebracht naar conditieschaal 3. Het gebouwenonderhoud vindt plaats op basis van onderhoudsbegrotingen in de vorm van een zogenaamde meerjarenraming voor een periode van 10 jaar. Sinds dit jaar laat de stichting PrimAH haar MJOP van de basisscholen door een extern adviesbureau opstellen. Voor de overige gebouwen wordt de MJOP vierjaarlijks geactualiseerd. Hiervoor wordt een inspectie ter plaatse uitgevoerd. Het onderhoud van dorpshuizen vindt plaats op basis van de notitie dorpshuizenbeleid die door de raad is vastgesteld. Het beheer en onderhoud van de gebouwen van de voetbalverenigingen is de verantwoordelijkheid van de vereniging geworden.

B. Uit het beleidskader voortvloeiende consequenties

Het gebouwenonderhoud wordt conform de Meerjarenonderhoudsplanung (MJOP) en het beleidskader uitgevoerd. Over de eventuele (financiële) consequenties van de driejaarlijkse inspectie zal uw raad in de voortgangsrapportages en de begroting worden geïnformeerd.

In 2016 is de MJOP van de gebouwen en de monumenten voor de periode 2017-2028 geactualiseerd. De actualisatie van de MJOP's van de gebouwen en dorpshuizen heeft vertraging opgelopen en worden in 2024 afgerond.

De grondslag voor het verantwoorden van een voorziening betreft een recent beheerplan. De notitie materiele vaste activa van de commissie BBV geeft aan dat met een recent beheerplan, een plan niet ouder dan vijf jaar wordt bedoeld. De beheerplannen van de gemeente Aa en Hunze zijn ouder dan vijf jaar. Er mag gemotiveerd van worden afgeweken, mits de raad dit autoriseert en het transparant wordt toegelicht in de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen. De raad heeft de beheerplannen voor boekjaar 2023 nog goedkeurt middels een aanbiedingsbrief die is opgenomen in de jaarstukken 2023. Met het vaststellen van de jaarstukken stemt de raad in met de verouderde beheerplannen voor het boekjaar 2023. Voor boekjaar 2024 wordt verwacht dat de beheerplannen zijn geactualiseerd en dat de voorziening waar nodig is bijgesteld.

C. De vertaling van de financiële consequenties in de begroting

Conform het meerjarig onderhoudsschema gemeentelijke gebouwen is voor groot onderhoud en schilderwerk van gemeentelijke gebouwen (excl. monumenten, schoolgebouwen en dorpshuizen) structureel respectievelijk € 257.000 en € 120.000 in de begroting opgenomen.

Voor groot onderhoud en schilderwerk van monumenten is dat bedrag respectievelijk € 36.000 en € 20.000 structureel. Daarnaast is een bedrag van € 330.000 beschikbaar in de exploitatie voor regulier onderhoud van de gemeentelijke gebouwen (excl. schoolgebouwen en dorpshuizen). Hiervan is € 30.000 voor monumenten.

Voor het groot onderhoud van dorpshuizen is in de exploitatie jaarlijks een bedrag van € 65.000 beschikbaar; dit bedrag maakt onderdeel uit van een subsidieregeling. Door een taakstellende bezuiniging wordt nog 70% van de kosten gesubsidieerd.

D. Voortgang

De in de onderhoudsbegroting geraamde werkzaamheden worden aan het begin van het jaar op een lijst van “uit te voeren werkzaamheden” geplaatst. Bij deze lijst wordt een planning opgesteld voor het desbetreffende jaar. Uitgangspunt is de werkzaamheden in het geraamde jaar uit te voeren. Bij een aantal omvangrijke werkzaamheden komen de bedragen in een periode van 2 of 3 jaar beschikbaar. Afhankelijk van de uit te voeren werkzaamheden dient de uitvoering overigens wel aaneengesloten plaats te vinden.

De onderhoudsplannen zijn niet up-to-date. We werken al een paar jaar met een verouderd plan. Dit betekent echter niet dat we geen inzicht hebben in de actuele stand van zaken van het onderhoud en de noodzakelijke onderhoudsmaatregelen. Deze maatregelen worden uitgevoerd binnen de beschikbare budgetten. Ons doel is om de beheerplannen in 2024 te actualiseren. Eventuele aanpassingen in de voorzieningen zullen worden opgenomen in de jaarrekening 2024 en/of de bestuursrapportage 2024. Op basis van onze kennis van de gebouwen en opgedane ervaringen hebben we goed zicht op de onderhoudstoestand van de gebouwen.

Groen

Onderstaande tabel geeft een overzicht van het gemeentelijk te beheren groen.

Groenbeheer binnen de kom

Bomen	28.000 stuks
Monumentale bomen	180 stuks
Gazon	130 hectare
Ruw gras	15,5 hectare
Struiken	34,5 hectare
Vaste planten	1.400 m ²
Plantenbakken	30 stuks
Parkbos	25,5 hectare

Groenbeheer buiten de kom

Bomen	60.000 stuks
Gazon	7 hectare
Ruw gras	300 hectare
Bosplantsoen/struiken	12,5 hectare

Groen

Basisgegevens/uitgangspunten

Van het totale areaal openbaar groen dat de gemeente in onderhoud heeft, wordt een deel uitgevoerd in eigen beheer en een deel uitbesteed. Het grootste deel van het groenonderhoud in de kernen wordt uitgevoerd door de Kernteams onder begeleiding van voormannen als onderdeel van de gemeentelijke buitendienst.

A. Het beleidskader

Het groenbeheersysteem is gebruikt om bestekken op te stellen van werkzaamheden die nu in uitvoering zijn.

B. Uit het beleidskader voortvloeiende consequenties

Van 2018 tot en met 2023 is er een proef met betrekking tot het ecologisch beheren van de gemeentelijke bermen uitgevoerd. Eind 2023 is de proef met het ecologisch beheren van bermen geëvalueerd. Momenteel wordt er in samenwerking met een extern bureau gewerkt aan een bermbeheerplan. Het bermbeheerplan wordt begin 2025 aan de raad voorgelegd ter besluitvorming. Vanaf 2025 kan worden gestart met de uitvoering van het vastgestelde bermbeheerplan.

In 2025 zijn de natuurwaardenkaarten klaar. Daaruit wordt duidelijk welke maatregelen de gemeente samen met de inwoners van de gemeente Aa en Hunze kan treffen om algemene soorten (dieren en planten) te ondersteunen en deze algemeen te (be)houden.

Vanaf 2025 gaat de gemeente aan de slag met het soortenmanagementplan. Het doel hiervan is om

voortuitlopend op de gebiedsontheffing met een looptijd van 10 jaar eerst een tijdelijke ontheffing van een jaar te verkrijgen. Dit doen we door, verspreide over de kernen, het aanbrengen van kraamverblijven voor vleermuizen. Daarmee worden de wettelijke beschermde gebouwbewonende soorten van alternatieve verblijfplaatsen voorzien. Daarnaast wordt daarmee aan de wettelijke verplichting om soorten te beschermen bij het isoleren/verduurzamen van woningen voldaan.

C. De vertaling van de financiële consequenties in de begroting

Voor de financiering van het soortenmanagementplan (SMP) is het benodigde budget beschikbaar gesteld. Voor het opstellen van de natuurwaardenkaarten is een provinciale subsidie beschikbaar gesteld, daarnaast is hiervoor in deze begroting een aanvullend incidenteel budget gevraagd. De eventuele financiële consequenties voor het bermbeheerplan worden meegenomen in de bestuursrapportage 2025.

D. Voortgang

In 2021 is de buitendienst gestart met de uitvoering van ecologisch bermbeheer op ca. 25% van het areaal. In overleg met het ecologisch adviesbureau wordt het SMP uitgevoerd. De gebiedsontheffing heeft na de verlening door de provincie een looptijd van 10 jaar. Op basis van de natuurwaarden kaarten wordt een planning en een raming gemaakt waarmee we jaarlijks een aantal landschapselementen kunnen versterken om daarmee de algemene soorten te ondersteunen. Waarmee de biodiversiteit wordt bevorderd.

Recapitulatie

Recapitulatie van het middelenbeslag op het gebied van kapitaalgoederen in de productenraming 2025, inclusief salarissen en tractie.

De in de recapitulatie genoemde bedragen komen niet allemaal terug in de teksten van deze paragraaf.

Pijler	taakveld		Lasten	% totale uitgaven
Wegen				
4	2.1.1	Verkeer en vervoer algemeen	949.000	0,012
4	2.1.2	Wegen	874.000	0,011
4	2.1.2	Toevoeging voorziening wegen	949.000	0,012
4	2.1.3	Wegmeubilair	602.000	0,007
4	2.1.4	Overige aangelegenheden wegen, straten, pleinen	667.000	0,008
Water en kunstwerken				
3	5.7.3	Afwatering	745.000	0,009
Riolering				
4	7.2.1	Riolering algemeen	1.681.000	0,021
Gebouwen				
div.	Verspreid	Regulier onderhoud	330.000	0,004
		Schilderwerk	97.000	0,001
		Groot onderhoud	254.000	0,003
Groen				
4	5.7.1	Openbaar groen algemeen	2.725.000	0,034
4	5.7.2	Openbaar groen	2.030.000	0,025
		Totaal	11.903.000	0,147

Financiering

Financiering

De financieringsparagraaf is een verplicht onderdeel in de programmabegroting en –rekening en vloeit voort uit de Wet Financiering decentrale overheden (wet FIDO). Deze wet scheidt een bindend kader voor een verantwoordelijke en professionele inrichting van een treasuryfunctie bij decentrale overheden. Het belangrijkste uitgangspunt van de wet FIDO is het beheersen van de financiële risico's. De wijze waarop de risico's binnen de gemeente Aa en Hunze worden beheerst is geregeld in het treasurystatuut. Dit statuut vormt dan ook de basis voor de paragraaf financiering.

De treasuryfunctie ondersteunt de uitvoering van de programma's door middel van de financiering van beleid en het uitzetten van geldmiddelen die niet direct nodig zijn.

Treasury omvat het sturen, beheersen, verantwoorden over en toezicht houden op de financiële vermogenswaarden, de financiële geldstromen, de financiële posities en de hieraan verbonden risico's.

In 2024 is het treasurystatuut van de gemeente Aa en Hunze geactualiseerd en goedgekeurd door de raad.

Toerekening van rente

In de notitie Rente 2017 van de commissie BBV (Besluit, Begroting en Verantwoording) wordt ingegaan op de verwerking van de rentelasten en –baten in de begroting en de jaarstukken. Doelstelling van de notitie is het bevorderen van een eenduidige handelswijze met betrekking tot rente door gemeenten (harmonisering), stimuleren dat gemeenten de (verwachte) werkelijke rentelasten opnemen in de begroting en de jaarstukken en het eenduidig inzichtelijk maken van de wijze waarop de gemeenten met rente zijn omgegaan (transparantie).

De bepalingen en richtlijnen van de notitie hebben geleid tot aanpassing van het gemeentelijk rentebeleid. Hiervoor is de rentenota 2017 opgesteld. Deze nota is op 29 juni 2017 vastgesteld in de raad. Hierin is vastgelegd dat:

1. als nieuwe methode alleen de werkelijke rente van externe financieringsmiddelen wordt toegepast, conform het advies van de commissie BBV;
2. de kostendeckende tarieven worden bepaald op basis van de werkelijke rentelast;
3. de afschrijvingsmethodiek voor alle activa wordt geüniformeerd, waarmee op alle activa lineair wordt afgeschreven.

Berekening renteresultaat 2025

Externe rentelasten over de korte en lange financiering		907.113
Externe rentebaten	-/-	0
Saldo door te rekenen externe rente		907.113
Rente doorberekend aan grondexploitatie	-/-	0
Rente van projectfinanciering	-/-	0
Rentebaat van verstrekte leningen	+	0
Aan taakvelden toe te rekenen externe rente		907.113
Rente over eigen vermogen		0
Rente over voorzieningen		0
Totaal aan taakvelden toe te rekenen rente		907.113
Werkelijk aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)	-/-	-1.036.101
Renteresultaat nadelig		-128.988

Financiering

De verwachte leningenportefeuille (looptijd >1 jaar) ziet er als volgt uit:

Stand per 1 januari 2025	€ 4.200.000
Nieuwe leningen	€ 0
Reguliere aflossingen	€ <u>700.000</u>
Stand per 31 december 2025	€ 3.500.000

Wanneer er een financieringsbehoefte ontstaat, wordt eerst tot het conform de wet FIDO maximaal toegestane bedrag met kort geld gefinancierd.

Financieringsrisico's

Ten aanzien van de beleidsvoornemens voor het risicobeheer van de financieringsportefeuille zijn de volgende risico's te onderscheiden:

Renterisico

Ten aanzien van het renterisico dient te worden gekeken naar het risico van de vlottende schuld en de risico's van langlopende leningen. Ter beperking van de het renterisico zijn 2 normen opgesteld: de kasgeldlimiet en de renterisiconorm. Het doel van deze normen, uit hoofde van de wet FIDO, is te voorkomen dat bij herfinanciering van leningen bij (aanzienlijk) hogere rente grote schokken optreden in de hoogte van de rente die de gemeente moet betalen.

Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet heeft betrekking op vlottende schulden met een looptijd tot maximaal 1 jaar inclusief de debetstand op de rekening-courant. De kasgeldlimiet is gelimiteerd tot 8,5% van het bedrag van de begroting (2025 € 78,6 mln). De kasgeldlimiet is in 2025 ca. € 6,7 mln. Eenmaal per kwartaal wordt de gemiddelde liquiditeitspositie berekend. Als in drie achtereenvolgende kwartaalrapportages de

kasgeldlimiet wordt overschreden, wordt de toezichthouder daarvan op de hoogte gesteld. Daarbij moet in een plan zichtbaar worden gemaakt hoe men opnieuw aan de kasgeldlimiet denkt gaan voldoen. De toezichthouder kan, indien hij het plan ontoereikend acht, bepalen dat zijn toestemming is vereist voor het aangaan van nieuwe korte leningen. Uit de cijfers blijkt dat de onze gemeente steeds heeft voldaan aan de kasgeldlimiet. Op basis van de begroting 2025 is een meerjarige liquiditeitsprognose opgesteld. Deze prognose is in een tabel weergegeven.

Liquiditeitsprognose

Prognose per 31-12

Kasgeldlimiet	2025	2026	2027	2028
-€ 6.687.970	-€ 6.687.970	-€ 6.687.970	-€ 6.687.970	-€ 6.687.970

Prognose 2025 per einde kwartaal

Kasgeldlimiet	1e kwartaal	2e kwartaal	3e kwartaal	4e kwartaal
-€ 6.687.970	-€ 4.000.000	-€ 7.000.000	€ 0	€ 0

Renterisiconorm

De renterisiconorm heeft betrekking op leningen met een looptijd > 1 jaar. De norm houdt in dat de jaarlijkse aflossingen en de renteherzieningen samen niet meer mogen bedragen dan 20% van het begrotingstotaal. De aflossingen worden ook meegenomen omdat in geval van herfinanciering hierover ook renterisico wordt gelopen. In het onderstaande schema is het renterisico voor onze langlopende leningen in beeld gebracht. Uit dit overzicht blijkt dat nu en de komende jaren een zeer beperkt (ruim binnen de norm) renterisico op de langlopende schulden wordt gelopen.

Berekening Renterisico vaste schuld

	Omschrijving	2025	2026	2027	2028
(Bedragen x € 1.000)					
1	Renteherzieningen	0	0	0	0
2	Aflossingen	700	700	700	700
3	Renterisico (1+2)	700	700	700	700
4	Renterisiconorm (20% x € 78.682)	15.736	15.736	15.736	15.736
5a	Ruimte onder renterisiconorm (4>3)	15.036	15.036	15.036	15.036
5b	Overschrijding renterisiconorm (3>4)	0	0	0	0

Kredietrisico

Kredietrisico's doen zich voor bij de verstrekte leningen. In onderstaande tabel is aangegeven aan welke groepen leningen zijn verstrekt.

Kredietrisico's

Risicogroep	restant vordering per 1-1-2025
Deelnemingen	712.000
Langlopende personeelsleningen	200.000
Woningbouwcorporaties	0
Startersleningen	686.000
Zonneleningen	80.000
Totaal	1.678.000

De langlopende personeelsleningen zijn hypotheekleningen. Hierbij is het kredietrisico klein, omdat de verstrekte lening nooit hoger is dan de waarde van het onderpand. Er worden geen nieuwe personeelsleningen meer afgesloten. Hierdoor daalt het uitstaande bedrag.

De startersleningen zijn hypotheekleningen die worden verstrekt om het verschil tussen de verwervingskosten en de volgens NHG (Nationale Hypotheek Garantie) normen verstrekte eerste hypotheek te financieren. Het betreft een revolverend krediet van maximaal € 35.000 waarbij de eerste 3 jaar geen rente en aflossing wordt betaald. Daarna wordt per periode op basis van een inkomenstoets de hoogte van de rente en aflossing bepaald.

De zonnelening biedt een oplossing voor huiseigenaren om met een lening tegen gunstige voorwaarden in energiebesparende maatregelen te investeren. Aa en Hunze stimuleert zo energiebesparing in bestaande koopwoningen. Er worden geen zonneleningen meer verstrekt door de gemeente. Burgers kunnen hiervoor terecht bij de provincie.

De blijverslening is voor mensen die graag langer in hun woning willen blijven wonen en daarvoor aanpassingen aan hun woning willen laten doen. De interesse hiervoor is tot op heden gering.

Naast de verstrekte leningen staat de gemeente ook borg voor leningen. Dit betreft borgstellingen voor:

	Stand per 1-1-
2024	
- NHG hypotheekleningen	€ 539.834
- Woningcorporaties, bibliotheek, stichting Impuls	€ 13.362.937
- Dorpshuizen	€ 275.451

Het saldo van de borgstelling voor NHG hypotheekleningen neemt af, omdat de gemeente sinds 2011 niet meer borg staat voor nieuwe NHG hypotheekleningen (stand per 01-01-2024 was € 645.899). Door aflossing neemt, naast het saldo ook het risico af. Het saldo voor borgstelling aan Woningcorporaties is ook afgenomen (stand per 01-01-2024 was € 15.052.205). Het risico is beperkt, omdat de gemeente voor het grootste deel slechts functioneert als achtervang. Het Waarborgfonds Sociale Woningbouw staat voor borg. Het risico op de borgstellingen voor dorps huizen is wel wat hoger. De dorps huizen dienen wel als onderpand.

Bedrijfsvoering

Bedrijfsvoering

Inleiding

Vanuit Gemeente Aa en Hunze wordt een breed scala aan producten geleverd richting onze inwoners. Van paspoorten tot groenonderhoud, van het aanleggen van wegen tot het coördineren van zorg. De bedrijfsvoering processen in de organisatie ondersteunen en faciliteren het uitvoeren van deze

werkzaamheden. Op deze manier realiseren we gezamenlijk de effecten in de samenleving. Het realiseren van onze ambities is momenteel een forse uitdaging, zeker gezien de huidige arbeidsmarkt en de teruglopende financiële omstandigheden. In deze paragraaf gaan we in op de belangrijkste beleidsvoornemens rondom de bedrijfsvoering.

Algemeen

We leven in een tijd waarin de maatschappij in beweging is en de veranderingen en nieuwe ontwikkelingen elkaar snel opvolgen. We staan voor grote opgaven en zien als gemeente nieuwe taken naar ons toekomen. Dat vraagt om een organisatie die flexibel is en kan meebewegen met de actuele ontwikkelingen. Op de verschillende terreinen van de bedrijfsvoering heeft dat voortdurende aandacht en inzet.

Informatie, automatisering en informatieveiligheid

Informatie is van onschatbare waarde voor de gemeente. We investeren daarom in een flexibele, veilige en beheersbare informatiehuishouding. Maatschappelijke, technologische, wettelijke en organisatorische ontwikkelingen hebben grote invloed op onze informatiehuishouding en stellen ons voor uitdagingen. In het informatiebeleidsplan 2023 - 2026 zetten we extra stappen om de kansen van digitalisering beter te benutten en de risico's zoveel mogelijk te beheersen. De financiële vertaling hiervan treft u aan in het FMP bij het onderdelen ambities structureel en incidenteel.

Het informatiebeleidsplan gaat inmiddels het derde jaar van uitvoering in. Er wordt gewerkt aan de verbetering van de dienstverlening, het datagedreven werken, de wet Open Overheid, veiligheid en privacy en natuurlijk de bedrijfsvoering. Een belangrijke ontwikkeling waar aandacht voor is, is 'kunstmatige intelligentie'. Hierin ligt ook een link naar informatieveiligheid. Daarnaast zien we breed berichten langskomen over datalekken en cyberaanvallen. Onze jaarlijkse cyberoefening draagt bij aan het verhogen van de veiligheid, naast verdere beveiligingsmaatregelen. Dit wordt ook jaarlijks gecontroleerd in de ENSIA -audit. Ook binnen de organisatie blijven we inzetten op bewustwording en het continu verbeteren van de informatieveiligheid. Een belangrijke ontwikkeling die hierin op ons afkomt is de nieuwe Cyberbeveiligingswet (NIS2) waarin de huidige beveiligingsnormen worden omgezet in formele wetgeving.

Strategisch personeelsbeleid

Ondanks een competitieve arbeidsmarkt lukt het ons om onze opgaven uit te voeren. Wel merken we dat het een uitdaging blijft om de gestelde ambities te behalen. We zetten daarom in op onze arbeidsmarktpositie waarin we een aantrekkelijke werkgever zijn voor jonge, lerende mensen. Naast het werven van nieuwe talent is het van belang om talenten en vaardigheden te benutten; goed te bekijken waar de medewerker het meest energie van krijgt en het best bijdraagt aan de opgaven van de organisatie. Zo dragen we eraan bij om een toekomstbestendige organisatie te blijven.

We investeren in talentontwikkeling en duurzame inzetbaarheid, zodat medewerkers gefaciliteerd worden en het onze organisatie ondersteunt. Op deze manier blijven we een organisatie die flexibel kan inspelen op snel veranderende opgaven en uitdagingen. We vragen de komende jaren persoonlijke groei van zowel leidinggevendenden als medewerkers, om zo meer eigenaarschap te tonen. De ontwikkelgesprekken en talentanalyse zorgen ervoor dat we komen tot een dynamisch samenspel in de organisatie tussen nieuwe en zittende medewerkers. We zetten in op een goede match van medewerkers op rollen en taken via de gesprekscyclus en talentanalyse, zodat we meer grip krijgen op de in-, door- en uitstroom.

Verbonden partijen

Verbonden partijen

Inleiding

De gemeente Aa en Hunze heeft zowel bestuurlijke als financiële belangen in verschillende organisaties met een publiekrechtelijke (gemeenschappelijke regelingen) of privaatrechtelijke rechtsvorm (stichtingen, verenigingen, coöperaties en vennootschappen). Met de participatie in verbonden partijen realiseert de gemeente haar maatschappelijke opgaven en ambities.

Een verbonden partij is volgens Artikel 1 van het BBV (Besluit begroting en verantwoording) "Een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de gemeente een bestuurlijk en financieel belang heeft."

Onder bestuurlijk belang wordt verstaan: een zetel in het bestuur van een participatie of het hebben van stemrecht. Met een financieel belang wordt bedoeld dat de gemeente middelen ter beschikking heeft gesteld die ze kwijt is in geval van faillissement van de verbonden partij en/of als financiële problemen bij de verbonden partij verhaald kunnen worden op de gemeente.

De relatie tussen de verbonden partijen en het publieke belang wordt beschreven in de programma's van de begroting. In onderstaand overzicht wordt aangegeven aan welk programma de doelen van de verbonden partij bijdragen.

Wettelijk kader en beleid

Artikel 186 Gemeentewet en het daarop gebaseerde Besluit Begroting en verantwoording (BBV) – met name artikel 15 – regelt de wijze waarop verbonden partijen worden gemonitord. Het BBV is vernieuwd. Het is van belang dat de informatie over verbonden partijen aansluit op de informatie over de activiteiten en eventuele risico's.

Het BBV schrijft voor dat de informatie over de verbonden partijen opgenomen wordt in de beleidsprogramma's waarop de samenwerking met de verbonden partij betrekking heeft. Dit bevordert dat de financiële bijdragen aan verbonden partijen en de daaraan verbonden risico's in de beschouwingen over de gemeentebegroting worden meegenomen.

In deze paragraaf wordt inzicht gegeven in de relatie tussen de verbonden partijen en het publieke belang. Ook komen aan de orde ontwikkelingen, in welk geval voornemens als het gaat om nieuwe verbonden partijen, het beëindigen van bestaande verbonden partijen, het wijzigen van bestaande verbonden partijen of eventuele andere actualiteiten omtrent verbonden partijen die gevolgen kunnen hebben voor de taakuitvoering van de verbonden partijen, dan wel financiële consequenties en/of risico's kunnen hebben.

Kaders

Algemeen beleid

De gemeente Aa en Hunze heeft als beleid het aangaan van Gemeenschappelijke Regelingen zoveel mogelijk te beperken.

Gemeenschappelijke Regelingen kunnen wel aangegaan worden uit het oogpunt van efficiency en kostenbeheersing, wanneer het een duidelijk voordeel oplevert voor de gemeente.

Nota verbonden partijen

Op 23 april 2008 heeft de raad de Verordening ex. 212 van de Gemeentewet vastgesteld. Hierin is opgenomen bij artikel 20 lid 1 "Het college biedt op verzoek van de raad ter vaststelling door de raad een nota verbonden partijen aan."

Grip op gemeenschappelijke regelingen

In december 2021 heeft het bestuur van de Vereniging van Drentse gemeenten aan de gemeenten een rapport gezonden met aanbevelingen en een proces-voorstel om de invloed op gemeenschappelijke regelingen te versterken. In de gemeenten Aa en Hunze, Assen, Noordenveld en Tynaarlo wordt vanaf 2020 reeds in raads werkgroepen samengewerkt aan gezamenlijke beoordeling van begrotingen, jaarstukken en kaderbrieven. Het doel is door gezamenlijke zienswijzen aan te bieden grip op de regelingen te versterken.

Risico's

Naast voordelen die samenwerkingsverbanden opleveren, zijn er ook risico's aan verbonden. Door afvaardigingen in het algemeen en/of dagelijks bestuur kunnen financiële risico's worden beheerst. Het risicoprofiel van gemeenschappelijke regelingen is over het algemeen laag, veelal is er een redelijk voorspelbare stijging van de jaarlijkse exploitatielasten. Binnen de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing worden ook de financiële risico's ten aanzien van verbonden partijen beoordeeld.

Het bezit van aandelen van privaatrechtelijke ondernemingen heeft in het algemeen een positief financieel effect. De economische waarde kan namelijk hoger liggen dan de balanswaarde. Wel is voorzichtigheid geboden bij het structureel ramen van dividenduitkeringen, omdat achterblijvende uitkeringen kunnen leiden tot een structureel budgettair probleem.

Overzicht verbonden partijen

Organisatie/vestigingsplaats	Financiële bijdrage	Vertegenwoordiging	Publiek belang / Programma	Juridische vorm	Saldo resultaat	Eigen vermogen	Vreemd vermogen
	2025 in euro's				begroting 2025		
Vereniging van Nederlandse Gemeenten Den Haag	€ 47.012	Burgemeester (lid), Wethouder Berghuis (plv)	Belangenbehartiging van alle gemeenten bij andere overheden. Tweede Kamer, Kabinet en maatschappelijke organisaties zijn belangrijke gesprekspartners. Pijler 1: Bestuur en participatie	Vereniging	pm	pm	pm
Vereniging van Drentse Gemeenten Westerbork	€ 17.374	Burgemeester (lid), Wethouder Berghuis (plv)	Behartigen van de gezamenlijke belangen van de Drentse gemeenten. Bijvoorbeeld vertegenwoordiging, belangenbehartiging en pleitbezorging richting provincie en Rijk. Pijler 1: Bestuur en participatie	Vereniging	pm	pm	pm
Gemeenschappelijke regeling Eems Dollard Regio (EDR) Leer	€ 4.000	Wethouder Heling (lid), Wethouder Ten Brink (plv)	Het behartigen van de gemeenschappelijke belangen op het gebied van ruimtelijke ordening, infrastructuur, bevordering van de regionale economie, cultuur en dergelijke. Pijler 1: Bestuur en participatie	GR naar Duits recht	pm	pm	pm
Veiligheidsregio Drenthe Assen	€ 1.923.578	Burgemeester (lid), Wethouder Berghuis (plv)	Brandweezorg en hulpverlening bij brand en rampen en geneeskundige hulpverlening bij calamiteiten voor 12 Drentse gemeenten. Pijler 1: Bestuur en participatie	GR	€ 0	€ 1.599.496	€ 35.105.776
Gemeenschappelijke regeling Werkplein Drentsche Aa (WPDA)	€ 3.308.000	Wethouder Ten Brink (lid), Wethouder Heling (plv)	Uitvoering participatiewet van de 3 deelnemende gemeenten op het terrein van werk en inkomen. Hierdoor is het mogelijk de inwoner die geen werk en/of geen inkomen heeft zo goed en snel mogelijk te helpen. Zo mogelijk bij één loket. Pijler2: Zorg	GR	€ 0	€ 0	€ 13.362.000
Gemeenschappelijke Regeling Gemeentelijke Gezondheidsdienst Drenthe (GGD Drenthe) Assen	€ 998.955	Wethouder Heling (lid), Wethouder Ten Brink (plv)	Het behartigen van de gemeenschappelijke belangen van de deelnemende gemeenten op het gebied van de volksgezondheid in brede zin. Pijler2: Zorg	GR	€ 0	€ 3.229.000	€ 8.851.000
Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Drenthe	€ 1.243.059	Wethouder Berghuis (lid), Burgemeester (plv)	Uitvoering taken van alle milieutaken op het gebied van omgevingsrecht	GR	€ 0	€ 661.000	€ 5.167.000

			(vergunningverlening, toezicht en handhaving, advisering). Pijler 4: Voorzieningen, leefbaarheid en wonen					
Recreatieschap Drenthe Diever	€ 133.265	Wethouder Heling (lid), wethouder Ten Brink (plv)	Behartigen van gemeenschappelijke belangen van de deelnemende gemeenten op het gebied van recreatie en toerisme. Pijler 4: Voorzieningen, leefbaarheid en wonen	GR	€ 0	€ 1.473.061	€ 905.798	
Gemeenschappelijke regeling Publiek vervoer Groningen-Drenthe	€ 24.068	Wethouder Ten Brink (lid bestuurlijk overleg regio Noord-Midden Drenthe)	Het creëren van een optimaal, toekomstbestendig, duurzaam en betaalbaar vervoersnetwerk. Pijler2: Zorg	GR	€ 0	€ 266.000	€ 45.000	
Gemeenschappelijke regeling Noordmidden-Drentse samenwerking	€ 545.000	Wethouder Ten Brink	Samenwerking voor jeugdhulp en maatschappelijke ondersteuning in de gemeenten Aa en Hunze, Assen, Midden-Drenthe, Noordenveld en Tynaarlo t.a.v. o.a. inkoop individuele- en maatwerkvoorzieningen , contractmanagement, toezicht en handhaving en advisering m.b.t. beleidsvorming	GR	pm	pm	pm	
NV Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) Den Haag	€ -125.000	Wethouder Ten Brink (AVA)	Met gespecialiseerde dienstverlening draagt de BNG bij aan zo laag mogelijke kosten van maatschappelijke voorzieningen. Pijler 5: Middelen en ondersteuning	NV. Aandeelhouder	pm	pm	pm	
			<i>Dit betreft de verwachte dividenduitkering.</i>					
Enexis BV Den Bosch	€ -120.000	Wethouder Ten Brink (AVA)	Nutsbedrijf, distributie en transporteren van energie, netwerkbeheer. Pijler 5: Middelen en ondersteuning	BV. Aandeelhouder	72 mln. (2023)	5.320 mln. (2023)	5.140 mln. (2023)	
			<i>Dit betreft de verwachte dividenduitkering.</i>					
Waterleidingmaatschappij Drenthe Assen	€ 0	Wethouder Heling (AVA)	Een betrouwbare en continue drinkwatervoorziening tegen de laagst mogelijke prijs. Pijler 5: Middelen en ondersteuning	NV. Aandeelhouder	pm	pm	pm	

N.B. bovenstaande subsidies/financiële bijdragen zijn afgerond op duizendtallen. De opgenomen financiële bijdragen Gemeenschappelijke Regeling zijn conform begroting van de GR 2025.

Belangrijke ontwikkelingen / voornemens / risico's verbonden partijen

Algemeen

De begrotingen van de diverse gemeenschappelijke regelingen bestaan in hoofdzaak uit personeelskosten. Ontwikkelingen hierin zoals afgelopen jaar de stijgingen die in de CAO's zijn afgesproken hebben direct, niet beïnvloedbare, gevolgen voor de begroting van de regelingen. Binnen de afspraken "Samenwerken voor Drenthe" is voor de compensatie van de loon- en prijsontwikkeling een uniforme richtlijn opgenomen. Meerdere gemeenschappelijke regelingen geven aan dat de arbeidsmarktproblematiek en afwijkingen tussen de werkelijke loon en prijsontwikkeling en de compensatie een aanmerkelijk risico vormen.

Hieronder een overzicht van belangrijke ontwikkelingen en andere risico's van verbonden partijen

WPDA

Organisatie: Een belangrijk risico betreft de economische ontwikkeling. Deze bepaald voor een groot deel de opnamecapaciteit van de arbeidsmarkt. In relatie daarmee is dit ook mede bepalend voor de ontwikkeling van het aantal uitkeringen ten opzichte van de beschikbare rijksbudgetten. Het late moment van vaststelling van de definitieve rijksbijdrage (medio september van het lopende begrotingsjaar) vormt een risico.

GGD

De transformatie van de jeugdgezondheidszorg, de transformatie van Veilig Thuis Drenthe (VTD) in het kader van het traject 'Toekomstscenario Jeugd en Gezin', en data gestuurd werken zijn belangrijke ontwikkelingen. Voor het transitieproces VTD zijn nog geen middelen in de begroting 2025 opgenomen.

Omgevingsdienst Drenthe

Belangrijk onderwerp blijft ook in 2025 de uitvoering van de Omgevingswet. Na het eerste invoeringsjaar (2024) zullen de effecten voor de Omgevingsdienst zichtbaar worden en betrokken kunnen worden bij de verdere uitvoeringskeuzes.

VRD

De toenemende complexiteit van de samenleving, klimaatverandering met als gevolg vaker weerextremen en fysieke risico's zoals energietransitie waarbij de kans op langdurige verstoringen toenemen heeft ook tot gevolg dat rampen en crises complexer worden. Maatschappelijke onrust kan al snel ontstaan bij verstoringen in het dagelijks leven. De aanpak van deze verschillende crises vraagt om een flexibele en wendbare crisisorganisatie die kan opschalen naar behoefte.

Publiek Vervoer

De diverse maatregelen ter bestrijding van de covid-19 crisis hebben groot effect gehad op de vraag naar het doelgroepenvervoer. Met gedeeltelijke financiële compensatie van de vraaguitval is de vervoersstructuur in stand gehouden. We hebben gebruik gemaakt van de mogelijkheid de lopende vervoerscontracten te verlengen tot augustus 2026. Het proces om vanaf augustus 2026 over nieuwe vervoerscontracten te beschikken is in 2024 gestart. Met een kleine vaste formatie is de organisatie kwetsbaar gebleken en het bestuur wil onderzoeken hoe deze kwetsbaarheid zou kunnen worden opgelost.

Inkoopsamenwerking Noord en Midden Drenthe

In 2022 is de gemeenschappelijke regeling Inkoopsamenwerking Noord en Midden Drenthe gestart. Dit is een zogenaamde "regeling zonder meer". Ten behoeve van de Wmo en Jeugdhulp worden taken verricht voor de deelnemende gemeenten met betrekking tot inkoop, contractmanagement, toezicht, handhaving, advisering en afstemming ten aanzien van beleidsvorming en standpuntbepaling ten aanzien van subregio overstijgende vraagstukken op het gebied van het sociaal domein.

Grondbeleid

Grondbeleid

Onder grondbeleid wordt verstaan het gehele instrumentarium dat de gemeente ter beschikking staat om ruimtelijke doelstellingen te realiseren. Het grondbeleid heeft een grote financiële impact. De eventuele baten, maar vooral de financiële risico's zijn van belang voor de financiële positie van de gemeente. Gelet op deze risico's is een afzonderlijke paragraaf over het grondbeleid verplicht gesteld.

Nota Grondbeleid

In 2022 is de nota Grondbeleid 2022 vastgesteld. Met deze nota zijn de hoofdlijnen en uitgangspunten vastgesteld van het voor de toekomst door de gemeente te voeren grondbeleid om het totale grondexploitatieproces te beheersen, te bewaken en af te stemmen op alle relevante beleidskaders. Zo kan er een samenhangend, strategisch en effectief grondbeleid worden gevoerd.

In het grondbeleid is opgenomen dat we situationeel grondbeleid voeren. Concreet betekent dit dat we ontwikkelingen aan de markt overlaten en daar waar wij dat als gemeente gewenst vinden over gaan tot actief grondbeleid. Gevolg van actief grondbeleid is dat er gronden zullen worden verworven. Dit kunnen ook strategische aankopen zijn. Naar verwachting zullen er in 2025 opnieuw gronden worden aangekocht voor de realisatie van nieuwe woningen.

De Nota Grondbeleid 2022 is feitelijk een kapstok voor nadere beleidsregels of -notities. Inmiddels is het overhoekenbeleid geactualiseerd en een grondprijzenbrief vastgesteld.

Op dit moment wordt uitvoering gegeven aan het opstellen van een startnotitie voor het Maatschappelijk vastgoedbeleid. De vaststelling van het geactualiseerd beleidsdocument staat gepland voor medio 2025.

De financiële positie

Een financieel uitgangspunt bij grondexploitaties is het realiseren van een sluitende exploitatie, waarin alle kosten voor het realiseren van het openbaar gebied worden verhaald in de grondopbrengst inclusief een bijdrage in de infrastructuur in de ruimste zin van het woord.

Financiële positie per complex per 01 januari 2025 (op basis GREX. Jaarrekening 2023)

Complex	boekwaarde* 1-1-2025	m2 nog te verkopen	verwacht resultaat	verwachte einddatum
Nooitgedacht	€ -1.556.784	20.382	€ 1.551.399	2026
Totaal	€ -1.556.784	20.382	€ 1.551.399	

*Boekwaarde = gemaakte kosten -/- gerealiseerde opbrengsten

Van de complexen worden bij de jaarrekening afzonderlijke voortgangsrapportages opgenomen.

Binnen het woonplan Nooitgedacht zijn de kavels in de deelgebieden Bos en Brinken praktisch allemaal uitgegeven. Deelgebied de Es bestaat in feite uit twee delen. Deze zijn verder uitgewerkt en de verkoop van de eerste kavels is opgestart. In Anloo worden in Collectief Particulier Opdrachtgeversverband (CPO) de mogelijkheden onderzocht voor nieuwbouw aan de Raatakkers 2e fase. In Gieterveen is in voorbereiding een ontwikkeling voor het bouwen van verschillende type woningen aan het Vonderpad. Naar verwachting zal in Gasselternijveen eind 2024 grond beschikbaar komen voor tiny-houses. De bedrijfskavels op Bloemakkers zijn allemaal verkocht. De vraag naar bedrijfskavels is onderzocht en op basis daarvan zijn er uitbreidingsgronden aangekocht waarop verder archeologisch onderzoek moet worden gedaan. Dit zal naar verwachting in 2025 worden uitgevoerd.

Algemene reserve grondbedrijf en weerstandsvermogen

Verliezen kunnen het gevolg zijn van twee soorten risico's:

- voorzienbare (exploitatie) risico's;

- onvoorzienbare of algemene (conjuncturele of markt) risico's.

De voorzienbare risico's blijken uit de jaarlijkse toelichtingen op de bouwrekeningen. Ook voor onvoorzienbare risico's, ontstaan door negatieve conjuncturele ontwikkelingen en/of rentestijging, dient een algemene reserve grondbedrijf in stand te worden gehouden. Het bepalen van de noodzakelijke omvang van de algemene reserve grondbedrijf is niet eenvoudig, omdat de omvang afhangt van onzekere factoren als marktontwikkelingen, de rentestand en de verwachte resultaten.

De beoordeling of er voldoende reserves zijn om de risico's te kunnen opvangen is lastig. We trachten hieronder een reëel en zo compleet mogelijk beeld te geven.

Weerstandsvermogen conform de nota grondbeleid

In de nota Grondbeleid is de minimale omvang van het weerstandsvermogen vastgesteld. Jaarlijks worden de risico's per exploitatie berekend. De minimaal gewenste omvang van de reserve grondexploitatie is gelijk aan het totaal van de geïnventariseerde risico's, waarbij het minimum is vastgesteld op € 1 miljoen.

Risico's per exploitatie

Het is mogelijk om de risico's per exploitatie in beeld te brengen. Voor de risicoberekening zijn we ervan uitgegaan dat een aantal risico's zich voor zal doen.

De berekende risico's op basis van de per 1 januari 2023 geactualiseerde grondexploitaties zijn :

- De looptijd van de grondexploitatie is (2 jaar) langer dan begroot.
- De jaarlijkse kostenstijging is (1%) hoger dan begroot.
- De opbrengstinflatie van de grondexploitatie is (2%) lager dan begroot.
- Het rentepercentage over de boekwaarde is (1%) hoger dan begroot.

Risico per exploitatie		Risico
Complex		
Nooitgedacht	nihil	
Totaal		€ -

Algemene reserve grondbedrijf

De verwachte hoogte van de reserve grondbedrijf per 1-1-2025 is € 5.117.000

Algemene reserve grondbedrijf	
saldo per 01-01-2024	4.217.000
mutaties 2024	900.000
saldo 31-12-2024	5.117.000
verwacht resultaat 2024 (te verwerken in 2025)	770.000
Algemene reserve per 31-12-2024	5.117.000

Conclusie

Het minimaal benodigde weerstandsvermogen bedraagt € 1 miljoen. De algemene reserve
grondbedrijf voldoet aan deze eis.

Financiële begroting

Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien

Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de algemene dekkingsmiddelen. Het betreft met name de Onroerendezaakbelasting (OZB), de toeristenbelasting, de forensenbelasting en de uitkering uit het gemeentefonds. Deze middelen kennen in tegenstelling tot heffingen als de riool- of afvalstoffenheffing geen vooraf bepaald bestedingsdoel. De niet vrij aanwendbare heffingen worden, evenals de ontvangsten van de specifieke uitkeringen in de programma's waarvan ze voor een deel de kosten dekken, onder de baten verantwoord. Voor het totaalbeeld van alle lokale heffingen wordt verwezen naar paragraaf Lokale heffingen.

Overzicht algemene dekkingsmiddelen

In de tabel wordt een overzicht gegeven van de algemene dekkingsmiddelen. Onder de tabel worden de onderdelen kort toegelicht.

Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien

	Realisatie	Begroting	Toelichting				
	2023	2024*	2025***	2026	2027	2028	
(bedragen x € 1.000)							* Raming inclusief begrotingswijzigingen t/m bestuursrapportage 2024.
Lokale heffingen:							** Algemene uitkering uit het gemeentefonds o.b.v. de meicirculaire 2024.
Onroerende zaakbelastingen	4.907	4.990	5.250	5.362	5.477	5.594	*** Geprognosticeerde stand per 31 december.
Toeristenbelasting	1.986	1.865	1.940	2.365	2.415	2.415	*** De ramingen 2025 en verder zijn inclusief de nieuwe voorstellen
Forensenbelasting	237	230	235	240	245	250	
Algemene uitkering uit het gemeentefonds**	47.953	49.260	51.547	49.789	51.398	52.905	
Dividenden	407	185	245	245	245	245	
Vrije Algemene Reserve***	10.711	6.907	5.106	4.706	4.666	4.666	
Totaal algemene dekkingsmiddelen	66.201	63.437	64.323	62.707	64.446	66.075	
Bedrag voor onvoorzien	0	17	17	17	17	17	

Toelichting algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien

Lokale heffingen

De inkomsten uit de OZB voor 2025 zijn geraamd op basis van een inflatiepercentage van 2,2% (€ 110.000), areaalontwikkeling (€ 50.000) en ombuigingen € 100.000 (2%). De inkomst voor 2025 wordt berekend op basis van de OZB-opbrengst van het voorafgaande jaar, vermeerderd met de meeropbrengst voor 2025 op basis van hiervoor genoemd inflatiepercentage en areaal accres. Om een sluitende begroting te krijgen is daarnaast in de ombuigingen opgenomen dat de OZB voor 2025 met 2% extra wordt verhoogd. Voor de jaren 2026 - 2028 gaat het structureel om een inflatiepercentage van 2,2% per jaar en een areaal accres van €50.000 per jaar.

De ramingen voor de forensenbelasting worden bepaald door de raming van een voorafgaand jaar plus de trendmatige ontwikkeling.

De opbrengst toeristenbelasting stijgt in 2025 met € 75.000 als gevolg van een verhoging van het tarief met € 0,05 per nacht (van € 1,25 per overnachting naar € 1,30). De opbrengst voor 2026 en 2027 wordt verhoogd met € 50.000 per jaar. Deze aanpassing heeft geen gevolgen voor de tarieven en is het gevolg van een hoger aantal overnachtingen (areaaluitbreiding). Daarnaast is in de ombuigingen voor 2026 een verhoging de toeristenbelasting opgenomen van € 0,25 per nacht naar € 1,55. De opbrengst wordt daardoor € 375.000 hoger.

Voor het beleid omtrent de lokale heffingen wordt verder verwezen naar de paragraaf lokale heffingen.

Algemene uitkering uit het gemeentefonds

De algemene uitkering is berekend op basis van de meicirculaire 2024.

Dividenden

De gemeente Aa en Hunze ontvangt jaarlijks dividenduitkeringen uit hoofde van haar aandelenbezit in de Bank Nederlandse Gemeenten (BNG), Enexis, Essent Milieu en de Waterleidingmaatschappij Drenthe.

Vrije Algemene Reserve (VAR)

Voor 2025 wordt een bedrag aan de VAR onttrokken van € 1.801.000. Voor de periode 2026-2028 wordt per saldo een vermindering van € 440.000 geraamd. Het betreft het totaal van de incidentele mutaties van de ambities en het gemeentefonds.

Saldo financieringsfunctie

De gemeente Aa en Hunze heeft ter financiering van haar activiteiten in het verleden totaal € 7 miljoen aangetrokken. De boekwaarde hiervan bedraagt op 1 januari 2025 € 4,2 miljoen. De hiermee gepaard gaande rentelasten bedragen € 1.500. Deze lasten worden volledig toegerekend aan de diverse programma's op basis van de boekwaarde van de investeringen.

Bedrag voor onvoorzien

In de begroting is een bedrag op genomen van € 17.000.

Overhead en vennootschapsbelasting

Overhead

Overzicht van de kosten van overhead

Directe kosten, die een rechtstreekse relatie hebben met producten en diensten voor onze inwoners, rekenen wij toe aan de pijlers waar zij betrekking op hebben. Kosten die niet een directe relatie hebben met onze dienstverlening, vallen onder overhead. Overhead is formeel gedefinieerd als 'het geheel van functies gericht op de sturing en ondersteuning van medewerkers in het primaire proces'. Dit betreft de kosten van ondersteunende functies in de bedrijfsvoering zoals leidinggevenden, secretariaat, post en archief, facilitaire kosten, huisvesting, ICT, medewerkers personeelszaken, inkoop, juridische zaken en financiën, en tot slot personele kosten zoals werving & selectie en opleidingen. Onderstaand geven wij de begrote overhead in de meerjarenraming weer.

Overzicht overhead

Specificatie taakveld 0.4 Ondersteuning organisatie

(bedragen x € 1.000)

0.4.1 Ondersteuning organisatie algemeen	7.487
0.4.2 Huisvesting	563
0.4.3 Apparaatskosten	1.294
0.4.4 Automatisering	1.395

Algemeen totaal	10.739
------------------------	---------------

Toelichting

Onder pijler 5 Middelen en Ondersteuning valt taakveld 0.4 Ondersteuning organisatie. Op dit taakveld wordt de overhead gepresenteerd. Het totaalbedrag aan overhead is per saldo € 10.739.000

In het BBV is één uitzondering gemaakt op het verplicht centraal begroten van overhead. Dit betreft de toerekening van overhead aan grondexploitaties en te activeren investeringen.

De toerekening aan deze onderdelen voor respectievelijk € 93.000 en € 92.000 maken geen onderdeel uit van het totaal aan overhead.

Vennootschapsbelasting

Voor het grondbedrijf is de gemeente vennootschapsbelastingplichtig. In de begroting hebben we hiervoor een bedrag opgenomen van € 26.000.

Stand en verloop van de reserves en voorzieningen

De genoemde saldi van reserves en voorzieningen zijn inclusief de voorstellen zoals die in de begroting 2025 en de meerjarenbegroting zijn opgenomen.

Stand en verloop van de reserves en voorzieningen

Omschrijving	2025			2026			2027			2028			2029
	Sald o	Stortin g	Onttrekki ng	Sald o	Stortin g	Onttrekki ng	Sald o	Stortin g	Onttrekki ng	Sald o	Stortin g	Onttrekki ng	Sald o
(bedragen x € 1.000)													
Algemene reserves	17.678		1.801	15.877		400	15.477		40	15.437			15.437
Bestemmingsreserves	12.612	19	226	12.405	19	226	12.197	19	226	11.990	19	157	11.852
Voorzieningen	6.140	2.302	2.280	6.162	2.302	2.317	6.147	2.302	2.408	6.042	2.135	2.145	6.032
Totaal	36.430	2.321	4.307	34.443	2.321	2.943	33.821	2.321	2.673	33.469	2.153	2.302	33.321

Verloop Algemene Reserves

De algemene reserve bestaat uit de WAR (Weerstandsdeel algemene reserve), de Algemene reserve van het grondbedrijf en de (Vrije algemene reserve) VAR.

De stand van de WAR en de reserve grondbedrijf is aan het eind van 2028 respectievelijk € 5,7 miljoen en € 5,1 miljoen. Aan de WAR en de reserve grondbedrijf worden geen stortingen en/of onttrekking gedaan.

In de jaren 2025 tot en met 2028 wordt een beslag op de VAR gelegd van in totaal € 2,2 miljoen voor de dekking van de incidentele ambities.

Onderstaand wordt het verloop van de VAR uitgelicht.

Verloop Vrije Algemene Reserve (VAR)

Omschrijving	2025	2026	2027	2028
(bedragen x € 1.000)				
geprognosticeerde stand per 1 januari	6.907	5.106	4.706	4.666
storting	0	0	0	0
onttrekking	1.801	400	40	0
geprognosticeerde stand per 31 december	5.106	4.706	4.666	4.666

Totaaloverzicht van reserves en voorzieningen

De voorstellen zoals die in de begroting 2025 zijn opgenomen resulteren in een verwachte stand van de VAR per 31 december 2028 van afgerond € 4,7 miljoen.

**Totaaloverzicht
van reserves en
voorzieningen**

Omschrijving	2025			2026			2027			2028			2029	
	Sald o	Stortin g	Onttrekki ng	Sald o	Stortin g	Onttrekki ng	Sald o	Stortin g	Onttrekki ng	Sald o	Stortin g	Onttrekki ng	Sald o	Sald o
(bedragen x € 1.000)														
Weerstandsdeel Algemene Reserve (WAR)	5.653			5.653			5.653			5.653			5.653	
Vrije Algemene Reserve (VAR)	6.907		1.801	5.106			400	4.706		40	4.666			4.666
Algemene reserve grondbedrijf	5.117			5.117			5.117			5.117			5.117	
Totaal algemene reserves	17.678		1.801	15.877			400	15.477		40	15.437			15.437
Sociale wetgeving	100			100			100			100			100	
Onderhanden Werk	3.844			3.844			3.844			3.844			3.844	
Egalisatiereserve Groot onderhoud schoolgebouwen	223	19		242	19		261	19		280	19		299	
Energieknelpunten dorpshuizen en sportaccommodaties	471			471			471			471			471	
Volkshuisvestingsfo nds	621		69	552			69	483		69	414		414	
Opvang en vastgoed	3.680			3.680			3.680			3.680			3.680	
Dekking kapitaallasten diverse investerings	3.672		157	3.515			157	3.358		157	3.201		157	3.045
Totaal bestemmingsreser ves	12.612	19	226	12.405	19		226	12.197	19	226	11.990	19	157	11.852
Voorziening afvalstoffenheffing														
Wegenonderhoud	99	949	805	243	949	949	243	949	949	243	949	949	243	949
Gemeentelijk Riolering Plan (GRP)	654	650	913	391	650	835	206	650	771	85	650	704	31	
Technisch onderhoud gemeentegebouwe n	28	257	106	179	257	119	316	257	257	316	257	257	316	
Technisch onderhoud monumenten	110	36	33	114	36	9	141	36	36	141	36	36	141	
Schilderwerk gemeentegebouwe n	203	120	136	188	120	90	218	120	120	218	120	120	218	
Schilderwerk monumenten	20	20	13	27	20	5	43	20	20	43	20	20	43	
Groot onderhoud dorpshuizen	247	62	62	247	62	62	247	62	62	247			247	
Vijveronderhoud	33	56	75	14	56		70	56	56	70	56	56	70	
Pensioenvoorzienin g (vm) wethouders	3.696	105	105	3.696	105	105	3.696	105	105	3.696			3.696	
Verlofsparen	417			417			417			417			417	
Groot onderhoud Bruggen	414	46	2	458	46	111	394	46		440	46	2	485	
Gebiedsfonds windpark Oostermoer	218		31	187		31	156		31	125			125	
Totaal voorzieningen	6.140	2.302	2.280	6.162	2.302	2.317	6.147	2.302	2.408	6.042	2.135	2.145	6.032	

Totaal	36.43	2.321	4.307	34.44	2.321	2.943	33.82	2.321	2.673	33.46	2.153	2.302	33.32
	0		3			1			9			1	

Structurele toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves

Structurele toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves

Reserve	Omschrijving	2025	2026	2027	2028
(bedragen x € 1.000)					
Reserve dekking kapitaallasten	Dekking afschrijving	-157	-157	-157	-157
Reserve onderwijsgebouwen	Reservering bijdrage onderhoud	19	19	19	19
Totaal		-138	-138	-138	-138

Overzicht incidentele lasten en baten op voorzieningen

In het onderstaande overzicht zijn de incidentele lasten en baten op de voorzieningen opgenomen. Het gaat om uitgaven vanuit de meerjaren onderhoudsprogramma's. Er zijn geen incidentele baten. De voorzieningen worden op niveau gebracht door structurele stortingen vanuit de exploitatie.

Overzicht incidentele lasten en baten op voorzieningen

Omschrijving voorziening	lasten	baten
(bedragen x € 1.000)		
Voorziening afvalstoffenheffing	0	
Wegenonderhoud	805	
Gemeentelijk Riolerings Plan (GRP)	913	
Technisch onderhoud gemeentegebouwen	106	
Technisch onderhoud monumenten	33	
Schilderwerk gemeentegebouwen	136	
Schilderwerk monumenten	13	
Groot onderhoud dorpshuizen	62	
Vijveronderhoud	75	
Pensioenvoorziening (vm) wethouders	105	
Verlofsparen	0	
Groot onderhoud Bruggen	2	
Gebiedsfonds windpark Oostermoer	31	
Totaal	2.280	0

Balans en EMU overzicht

Geprognosticeerde balans

Geprognosticeerde balans

Omschrijving	2024	2025	2026	2027	2028
	actueel				
(bedragen x € 1.000)					
Activa					
<u>Vaste activa</u>					
(Im)materiële vaste activa	64.438	63.143	60.258	57.449	54.853
Financiële vaste activa	1.614	1.614	1.614	1.614	1.614
Totaal vaste activa	66.052	64.757	61.872	59.063	56.467
<u>Vlottende activa</u>					
Onderhanden werk waaronder bouwgrond	1.557				
Uitzettingen rentetypische looptijd < 1jr	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000
Liquide middelen	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
Overlopende activa	8.000	8.000	8.000	8.000	8.000
Totaal vlottende activa	13.557	12.000	12.000	12.000	12.000
Totaal generaal	79.609	76.757	73.872	71.063	68.467
Passiva					
<u>Vaste passiva</u>					
Eigen vermogen	30.289	28.281	27.674	27.427	27.289
Voorzieningen	6.140	6.162	6.147	6.042	6.032
Vaste schulden met een rentetypische looptijd van 1 jaar of langer	23.500	20.800	18.100	15.400	13.800
Totaal vaste passiva	59.929	55.243	51.921	48.869	47.121
<u>Vlottende passiva</u>					
Netto vlottende schulden looptijd < 1jr	10.800	10.800	10.800	10.800	10.800
Overlopende passiva	8.880	10.714	11.151	11.394	10.546
Totaal vlottende passiva	19.680	21.514	21.951	22.194	21.346
Totaal Passiva	79.609	76.757	73.872	71.063	68.467

EMU-saldo 2023-2027

EMU-saldo 2024-2028

Nr.	Omschrijving	2024	2025	2026	2027	2028	
	(bedragen x € 1.000)						
+1	Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	-197	-47	-	-	-	bron recapitulatie incidentele en structurele lasten en baten 2025-2028
				1.579	1.584	1.891	
+2	Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	3.307	3.423	3.415	3.424	3.322	
+3	Bruto dotaties aan de post voorzieningen ten laste van de exploitatie	2.302	2.302	2.302	2.302	2.302	
-4	Investerings in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd (geplande uitgaven)	23.907	2.128	530	618	726	
+5	Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overige, die niet op de exploitatie zijn verantwoord en niet al in mindering zijn gebracht bij post 4.						
+6	Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa: Baten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs), voor zover niet op exploitatie verantwoord:						
-7	Aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d. (alleen transacties met derden die niet op de exploitatie staan)	1.352	978	543			
+8	Baten bouwgrondexploitatie: Baten voor zover transacties niet op exploitatie verantwoord:	2.549	2.387	1.969			
-9	Lasten op balanspost Voorzieningen voor zover deze transacties met derden betreffen.	6.312	2.280	2.317	2.408	2.145	
-10	Lasten ivm transacties met derden, die niet via de onder post 1 genoemde exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves (inclusief fondsen en dergelijke) worden gebracht en die nog niet vallen onder één van bovenstaande posten. Verkoop van effecten:						
11a	Gaat u effecten verkopen? (ja/nee)	nee	nee	nee	nee	nee	
11b	Zo ja, wat is bij verkoop de te verwachten boekwinst op de exploitatie?						
	Berekend EMU-saldo		- 2.679	2.717	1.116	862	
		23.610					

Investerings 2025

Investerings 2025

Voor 2025 zijn de volgende uitbreidings- en vervangingsinvesteringen opgenomen en verwerkt in de eerste begrotingswijziging 2025.

De investeringen worden onderscheiden in investeringen met een economisch nut en investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut.

Investerings 2025

Pijler	Omschrijving	Bedrag	Jaarlast	Dekking	Indeling economisch/ Maatschappelijk nut
Uitbreidingsinvesteringen					
4	Startersleningen	360.000	5.400	Algemene dekkingsmiddelen	Maatschappelijk nut
4	Uitvoeringsprogramma mobiliteitsplan verkeer en vervoer (netto)	750.000	30.000	Algemene dekkingsmiddelen	Maatschappelijk nut
5	Verduurzamen wagenpark	80.000	6.500	Algemene dekkingsmiddelen	Economisch nut
Vervangingsinvesteringen					
4	Openbare verlichting	315.000	-15.750	Algemene dekkingsmiddelen	Maatschappelijk nut
5	Vervanging materieel buitendienst	518.000	-49.900	Algemene dekkingsmiddelen	Economisch nut
5	Vervanging hard- en software	105.000	-26.575	Algemene dekkingsmiddelen	Economisch nut
Totaal investeringen		2.128.000	-50.325		

Jaarlijks terugkerende arbeidskosten

Het BBV (Besluit Begroting en Verantwoording) schrijft voor dat jaarlijks inzicht wordt gegeven in de terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen.

Wachtgelden voormalige bestuurders

De geraamde wachtgelduitkeringen zijn het gevolg van burgemeester en wethouders wisselingen, waar nog wachtgeldverplichtingen tot en met 2025 uit voortvloeien. Voor het jaar 2025 is aan deze voormalige bestuurders een wachtgeld verschuldigd tot een bedrag van € 56.000. Structureel is in de begroting een bedrag opgenomen van € 40.000. De wachtgeldbijdragen valt voor 2025 € 14.000 hoger uit. Het structureel budget is voor 2025 niet toereikend en wordt in één van de rapportages bijgesteld.

Pensioenuitkering voormalige bestuurders

In 2025 zal aan verschillende voormalige bestuurders of hun nabestaande een pensioenuitkering verschuldigd zijn van € 243.000. Dit bedrag komt rechtstreeks ten laste van de daarvoor ingestelde pensioenvoorziening voormalige wethouders. De hoogte van de voorziening is toereikend om aan de toekomstige verplichtingen te kunnen voldoen. Bij de jaarrekening wordt jaarlijks nagegaan of de voorziening door mutaties nog toereikend is.

Lasten en baten per pijler

Samenvatting van al onze inkomsten en uitgaven incidenteel en structureel: de recapitulatie

In de onderstaande overzichten volgt een recapitulatie van al onze inkomsten en uitgaven uit onze begroting inclusief de nieuwe voorstellen en ontwikkelingen 2025 - 2028. De gegevens in de kolom "begroting 2025 primair" zijn hierbij de bedragen die de basis vormen de doorberekening en het resultaat voor de periode 2025-2028. Het

beginsaldo van de begroting 2025 start met een negatief structureel resultaat van € 58.000. Na verwerking van de nieuwe voorstellen en ontwikkelingen resulteert dit in 2025 in een structureel positief resultaat van € 92.000 en een negatief resultaat van € 1.752.000 in 2028. De nieuwe voorstellen en ontwikkelingen zijn opgenomen in 3-tal overzichten te weten: recapitulatie structureel, incidenteel en een totaal van beide.

Samenvatting van al onze inkomsten en uitgaven incidenteel en structureel: de recapitulatie

Recapitulatie incidenteel en structureel

Bedragen x € 1.000

	begroting 2025 primair	begroting 2025*	begroting 2026*	begroting 2027*	begroting 2028*
Lasten (exclusief toevoegingen reserves)					
P1. Bestuur en Samen doen	1.316	1.476	1.396	1.316	1.316
P2. Samen Leven	6.391	7.402	6.158	5.952	5.969
P3. Duurzaamheid en Economie	3.175	3.295	3.315	3.215	3.175
P4. Voorzieningen leefbaarheid en Wonen	10.274	11.138	10.010	9.792	9.822
P5. Middelen en Ondersteuning	57.565	59.929	61.414	63.608	65.709
Totaal lasten	78.721	83.240	82.293	83.883	85.991
Baten (exclusief onttrekkingen reserves)					
P1. Bestuur en Samen doen	6.097	6.097	6.097	6.097	6.097
P2. Samen Leven	32.426	32.426	32.426	32.426	32.426
P3. Duurzaamheid en Economie	1.818	1.893	2.318	2.368	2.368
P4. Voorzieningen leefbaarheid en Wonen	24.228	24.298	24.298	24.298	24.298
P5. Middelen en Ondersteuning	13.954	16.677	15.174	17.069	18.910
Totaal baten	78.524	81.392	80.314	82.259	84.100
Saldo exclusief reservemutaties	-197	-1.848	-1.979	-1.624	-1.891
Toevoegingen reserves	19	19	19	19	19
Onttrekkingen reserves	158	1.959	558	198	158
Saldo reservemutaties	139	1.940	539	179	139
Saldo inclusief reservemutaties	-58	92	-1.440	-1.445	-1.752

* inclusief nieuwe voorstellen en ontwikkelingen 2025-2028

Recapitulatie incidenteel

Samenvatting van al onze inkomsten en uitgaven incidenteel: de recapitulatie

Recapitulatie incidenteel

Bedragen x € 1.000

	begroting 2025*	begroting 2026*	begroting 2027*	begroting 2028*
Lasten (exclusief toevoegingen reserves)				
P1. Bestuur en Samen doen	160	80	0	0
P2. Samen Leven	450	125	0	0
P3. Duurzaamheid en Economie	120	140	40	0
P4. Voorzieningen leefbaarheid en Wonen	831	0	0	0
P5. Middelen en Ondersteuning	299	114	0	0
Totaal lasten	1.860	459	40	0
Baten (exclusief onttrekkingen reserves)				
P1. Bestuur en Samen doen	0	0	0	0
P2. Samen Leven	0	0	0	0
P3. Duurzaamheid en Economie	0	0	0	0
P4. Voorzieningen leefbaarheid en Wonen	0	0	0	0
P5. Middelen en Ondersteuning	59	59	0	0
Totaal baten	59	59	0	0
Saldo exclusief reservemutaties	-1.801	-400	-40	0
Toevoegingen reserves	0	0	0	0
Onttrekkingen reserves	1.801	400	40	0
Saldo reservemutaties	1.801	400	40	0
Saldo inclusief reservemutaties	0	0	0	0

* inclusief nieuwe voorstellen en ontwikkelingen 2025-2028

Recapitulatie structureel

Samenvatting van al onze inkomsten en uitgaven
structureel: de recapitulatie

Recapitulatie structureel					
Bedragen x € 1.000					
	begroting 2025 primair	begroting 2025*	begroting 2026*	begroting 2027*	begroting 2028*
Lasten (exclusief toevoegingen reserves)					
P1. Bestuur en Samen doen	1.316	1.316	1.316	1.316	1.316
P2. Samen Leven	6.391	6.952	6.033	5.952	5.969
P3. Duurzaamheid en Economie	3.175	3.175	3.175	3.175	3.175
P4. Voorzieningen leefbaarheid en Wonen	10.274	10.307	10.010	9.792	9.822
P5. Middelen en Ondersteuning	57.565	59.630	61.300	63.608	65.709
Totaal lasten	78.721	81.380	81.834	83.843	85.991
Baten (exclusief onttrekkingen reserves)					
P1. Bestuur en Samen doen	6.097	6.097	6.097	6.097	6.097
P2. Samen Leven	32.426	32.426	32.426	32.426	32.426
P3. Duurzaamheid en Economie	1.818	1.893	2.318	2.368	2.368
P4. Voorzieningen leefbaarheid en Wonen	24.228	24.298	24.298	24.298	24.298
P5. Middelen en Ondersteuning	13.954	16.618	15.115	17.069	18.910
Totaal baten	78.524	81.333	80.255	82.259	84.100
Saldo exclusief reservemutaties	-197	-47	-1.579	-1.584	-1.891
Toevoegingen reserves	19	19	19	19	19
Onttrekkingen reserves	158	158	158	158	158
Saldo reservemutaties	139	139	139	139	139
Saldo inclusief reservemutaties	-58	92	-1.440	-1.445	-1.752

* inclusief nieuwe voorstellen en ontwikkelingen 2025-2028

Toelichting op de baten en lasten per pijler

Toelichting op de baten en lasten per pijler

Financiële begroting per pijler toelichting verschillen.

Conform BBV-artikel 19, lid a en b wordt in de toelichting overzicht lasten en baten per programma, het gerealiseerde bedrag van het vorig begrotingsjaar, het geraamde bedrag van het vorig begrotingsjaar na wijziging en het geraamde bedrag van het begrotingsjaar opgenomen. In geval van aanmerkelijk verschil met de raming, respectievelijk de realisatie, van het vorig, respectievelijk voor vorig, begrotingsjaar worden deze verschillen toegelicht.

Pijler 1. Bestuur en Samen doen

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Rekening 2023	Begroting 2024 incl. wijz.	Primitieve begroting 2025
Lasten			
0.1 Bestuur	1.642	1.945	1.789
0.2 Burgerzaken	805	893	937
0.4 Overhead	0	58	0
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	1.877	2.002	2.007
1.2 Openbare orde en veiligheid	491	451	467
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	8.050	10.739	879
8.1 Ruimte en leefomgeving	37	0	0
Totaal Lasten	12.902	16.088	6.080
Baten			
0.1 Bestuur	0	0	0
0.2 Burgerzaken	371	399	399
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	0	5	5
1.2 Openbare orde en veiligheid	1	9	9
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	9.440	10.701	885
8.1 Ruimte en leefomgeving	37	0	0
Totaal Baten	9.849	11.113	1.298
Onttrekkingen			
0.10 Mutaties reserves	2.355	157	18
Stortingen			
0.10 Mutaties reserves	3.063	0	0
Gerealiseerd resultaat	-3.760	-4.817	-4.764

Toelichting pijler 1

Het verschil ten opzichte van 2024 wordt veroorzaakt door stijgingen van de salarissen en mutaties en afschrijving. Daarnaast is sprake van incidenteel vervallen ramingen voor Omgevingsvisie, de Wet Open Overheid en de opvang van vluchtelingen en ontheemden.

Pijler 2. Samen Leven

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Rekening 2023	Begroting 2024 incl. wijz.	Primitieve begroting 2025
Lasten			
1.2 Openbare orde en veiligheid	7	19	19
4.1 Openbaar basisonderwijs	44	39	42
4.2 Onderwijshuisvesting	81	80	35
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	1.232	1.404	1.219
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	353	368	302
5.6 Media	661	596	597
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	1.973	3.633	2.937
6.2 Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	4.608	5.020	49
6.23 Toegang en eerstelijnsvoorzieningen Integraal	0	0	4.122
6.3 Inkomensregelingen	9.435	8.974	8.679
6.4 WSW en beschut werk	80	82	83
6.5 Arbeidsparticipatie	443	497	489
6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	1.787	1.818	0
6.60 Hulpmiddelen en diensten (WMO)	0	0	1.731
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+	2	0	0
6.711 Huishoudelijke hulp (WMO)	0	0	1.671
6.712 Begeleiding (WMO)	0	0	2.976
6.71A Hulp bij het huishouden (WMO)	2.570	1.841	0
6.71B Begeleiding (WMO)	1.936	3.320	0
6.71C Dagbesteding (WMO)	543	50	0
6.72A Jeugdhulp begeleiding	2.224	155	149
6.72B Jeugdhulp behandeling	1.708	3.170	0
6.72C Jeugdhulp dagbesteding	550	544	0
6.73A Pleegzorg	1.023	112	0
6.73C Jeugdhulp met verblijf overig	256	292	0
6.74A Jeugdhulp behandeling GGZ zonder verblijf	136	0	0
6.74B Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf	360	45	0
6.74C Gesloten plaatsing	29	277	0
6.751 Jeugdhulp ambulant lokaal	0	0	2.674
6.761 Jeugdhulp met verblijf lokaal	0	0	836
6.762 Jeugdhulp met verblijf regionaal	0	0	389
6.763 Jeugdhulp met verblijf landelijk	0	0	45
6.791 PGB WMO	0	0	443
6.792 PGB Jeugd	0	0	512
6.821 Jeugdbescherming	0	0	240
6.822 Jeugdreclassering	0	0	122
6.82A Jeugdbescherming	269	240	0
6.82B Jeugdreclassering	20	122	0
6.91 Coördinatie en beleid WMO	0	0	258
6.92 Coördinatie en beleid Jeugd	0	0	272
7.1 Volksgezondheid	1.318	1.884	1.551
Totaal Lasten	33.646	34.582	32.442
Baten			
4.2 Onderwijshuisvesting	2	20	20
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	259	342	179
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	10	16	16
5.6 Media	127	25	25
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	339	982	425
6.2 Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	440	150	0
6.3 Inkomensregelingen	5.324	5.512	5.453
6.5 Arbeidsparticipatie	0	10	10
6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	206	137	0
6.60 Hulpmiddelen en diensten (WMO)	0	0	13
6.711 Huishoudelijke hulp (WMO)	0	0	124

Exploitatie	Rekening 2023	Begroting 2024 incl. wijz.	Primitieve begroting 2025
6.72A Jeugdhulp begeleiding	0	0	0
6.81A Beschermd wonen (WMO)	1.940	7	0
7.1 Volksgezondheid	97	108	112
Totaal Baten	8.744	7.308	6.376
Onttrekkingen			
0.10 Mutaties reserves	444	972	34
Stortingen			
0.10 Mutaties reserves	385	19	19
Gerealiseerd resultaat	-24.843	-26.320	-26.050

Toelichting pijler 2

Het verschil t.o.v. 2024 betreft o.a. vervallen incidentele ramingen voor energie- en armoedebeleid, energietoeslag, preventie en versterking voorliggend veld en kosten voor opvang van vluchtelingen. Daarnaast is sprake van een stijging van de salariskosten.

Pijler 3. Duurzaamheid en Economie

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Rekening 2023	Begroting 2024 incl. wijz.	Primitieve begroting 2025
Lasten			
3.1 Economische ontwikkeling	173	428	50
3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	109	124	127
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	6	5	5
3.4 Economische promotie	405	281	246
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	0	80	0
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	621	807	1.206
7.4 Milieubeheer	409	3.701	183
Totaal Lasten	1.723	5.426	1.818
Baten			
3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	65	28	0
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	10	16	16
3.4 Economische promotie	2.353	2.140	2.095
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	24	0	532
7.4 Milieubeheer	129	3.075	532
Totaal Baten	2.581	5.260	3.175
Onttrekkingen			
0.10 Mutaties reserves	1.048	1.469	0
Stortingen			
0.10 Mutaties reserves	532	0	0
Gerealiseerd resultaat	1.374	1.302	1.356

Toelichting pijler 3

Het verschil t.o.v. 2024 betreft met name vervallen incidentele ramingen van duurzaamheid en energietransitie, vitalisering vakantieparken en transitiewarmte.

Pijler 4. Voorzieningen, leefbaarheid en wonen

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Rekening 2023	Begroting 2024 incl. wijz.	Primitieve begroting 2025
Lasten			
2.1 Verkeer en vervoer	3.350	4.437	4.259
2.2 Parkeren	0	5	5
2.5 Openbaar vervoer	0	6	6
4.2 Onderwijshuisvesting	646	1.420	845
5.1 Sportbeleid en activering	324	331	306
5.2 Sportaccommodaties	2.015	2.026	2.036
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	80	80	79
5.5 Cultureel erfgoed	213	397	206
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	4.291	4.499	4.755
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	569	1.461	614
7.2 Riolering	1.503	1.659	1.784
7.3 Afval	2.531	2.549	2.513
7.4 Milieubeheer	1.213	1.519	1.423
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	485	466	470
8.1 Ruimte en leefomgeving	1.560	2.175	1.201
8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	2.008	2.872	2.594
8.3 Wonen en bouwen	1.830	2.259	1.131
Totaal Lasten	22.618	28.161	24.227
Baten			
2.1 Verkeer en vervoer	95	58	32
5.1 Sportbeleid en activering	319	289	269
5.2 Sportaccommodaties	389	424	424
5.5 Cultureel erfgoed	27	28	28
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	60	49	24
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	151	189	189
7.2 Riolering	2.173	2.244	2.377
7.3 Afval	3.155	3.291	3.241
7.4 Milieubeheer	75	60	0
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	103	100	100
8.1 Ruimte en leefomgeving	259	218	218
8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	2.806	2.902	2.622
8.3 Wonen en bouwen	1.281	1.162	512
Totaal Baten	10.894	11.015	10.036
Onttrekkingen			
0.10 Mutaties reserves	3.617	1.667	101
Stortingen			
0.10 Mutaties reserves	3.101	0	0
Gerealiseerd resultaat	-11.208	-15.479	-14.090

Toelichting pijler 4

Het verschil ten opzichte van 2024 wordt met name veroorzaakt door vervallen incidentele ramingen voor, omgevingswet, aanpassingen in de openbare ruimte, huisvesting en dorps huizen. Daarnaast is sprake van een stijging van de salariskosten, rentetoerekening en hogere doorberekening in de opbrengsten van riool- en afvalstoffenheffing en overige interne verrekeningen.

Pijler 5. Middelen en ondersteuning

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Rekening 2023	Begroting 2024 incl. wijz.	Primitieve begroting 2025
Lasten			
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	643	476	489
0.4 Overhead	12.233	12.106	10.148
0.5 Treasury	-393	-485	-112
0.61 OZB woningen	127	135	143
0.62 OZB niet-woningen	40	42	46
0.64 Belastingen overig	2.886	2.658	2.777
0.7 Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	43	45	0
0.8 Overige baten en lasten	393	346	443
0.9 Vennootschapsbelasting (VpB)	93	26	26
Totaal Lasten	16.066	15.350	13.960
Baten			
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	262	54	54
0.4 Overhead	688	396	401
0.5 Treasury	466	187	257
0.61 OZB woningen	4.575	3.737	3.737
0.62 OZB niet-woningen	332	1.253	1.253
0.64 Belastingen overig	2.445	2.360	2.360
0.7 Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	47.593	49.260	49.154
0.8 Overige baten en lasten	330	283	285
Totaal Baten	56.692	57.530	57.501
Onttrekkingen			
0.10 Mutaties reserves	4.751	3.387	6
Stortingen			
0.10 Mutaties reserves	4.643	254	0
0.11 Resultaat van de rekening van baten en lasten	2.296	0	0
Totaal Stortingen	6.939	254	0
Gerealiseerd resultaat	38.438	45.314	43.547

Toelichting pijler 5

Het verschil t.o.v. 2024 wordt o.a. veroorzaakt door mutaties van incidentele ramingen m.b.t. stelposten salarisbudget, onderuitputting rente en afschrijving, mutaties Algemene Uitkering, vervallen bijdragen vanuit de VAR en budgettaire neutrale verrekeningen met andere pijlers.

Incidentele baten en lasten

Incidentele baten en lasten

Bij het opstellen van de begroting worden ramingen structureel of incidenteel opgenomen. Structureel zijn de ramingen die jaarlijks voorkomen. Bij het incidenteel opnemen gaat het om 'eenmalige zaken', dan wel geldstromen waarvan de intentie is dat deze binnen een beperkt aantal jaren eindig zijn.

In onderstaande tabel zijn de incidentele ramingen op de pijlers binnen de exploitatie opgenomen over de jaren 2025 tot en met 2028. De bedragen in de kolom 2025 zijn de voorstellen ter afweging in 2025, zoals opgenomen in de eerste begrotingswijziging 2025.

Voor een uitgebreide toelichting op de hieronder genoemde onderdelen van incidentele baten en lasten wordt verwezen naar het onderdeel hoofdlijnen.

Pijler	Omschrijving	2025	2026	2027	2028	totaal
Lasten						
Ambities incidenteel						
Nieuwe ambities						
1	Tijdelijke uitbreiding griffie	-20.000	-20.000			-40.000
1	Budget initiatieven 80 jaar vrijheid	-30.000				-30.000
1	Gemeenteraadsverkiezingen	-20.000				-20.000
1	Dienstverlening	-90.000	-60.000			-150.000
1	Nij Begun		x			0
2	Onafhankelijke cliëntondersteuning	-25.000				-25.000
2	Hervormingsagenda jeugd	-300.000				-300.000
2	Armoedebeleid; preventie, informatiecampagne en samenwerking	-25.000	-25.000			-50.000
3	Energiemanagement systeem in de wijk		pm			0
3	Toekomstbestendige bedrijventerreinen	-40.000	-40.000		-40.000	-120.000
4	Verkenning nieuwbouw school/dorpshuis Gasselte en cultuuraccommodatie Gieten	-100.000			-100.000	-200.000
4	Bijdrage verbouw dorpshuis Ekehaar	-500.000				-500.000
4	Uitvoering progammplan woningbouw 2024-2025		x	x		0
4	Opstellen Natuurwaardenkaart voor beschermde soorten	-100.000				-100.000
4	Realisatie tijdelijke flexwoningen		pm			0
4	Werkbudget uitvoering gebiedsprogramma's		pm			0
Ambities uit fmp begroting 2024						
						0
2	Faciliteren informele ondersteuning in dorpen	-100.000				-200.000
3	Nieuwe koersnota economie en vrijetijdseconomie	-80.000				-80.000
4	Opstellen omgevingsvisie	-75.000				-75.000
4	Aanbrengen graskeien		pm	pm	pm	0
4	Budget uitvoering Cultuurnota	-50.000				-50.000
4	Aanvullende financiën project DAF (ICO cultuureducatie)	-5.500				-5.500
5	Informatiebeleidsplan	-100.000	-55.000			-155.000
5	Restauratie werkzaamheden archief	-40.000				-40.000
5	Inventariseren semi-statisch archief	-100.000				-100.000
Totaal ambities incidenteel						0
		1.801.000	400.000	40.000	0	2.241.000
Gemeentefonds						
5	Wet Open Overheid	-59.000				-59.000
Totaal gemeentefonds		-59.000	0	0	0	-59.000
Totaal lasten		1.860.000	400.000	40.000	0	2.300.000
Baten						
Gemeentefonds						
5	Wet Open Overheid	59.000				59.000
Totaal gemeentefonds		59.000	0	0	0	59.000
Mutaties reserves						
5	Bijdrage uit de Vrije Algemene Reserve (VAR)					0
Totaal mutaties reserves		0	0	0	0	0

Totaal baten	59.000	0	0	0	59.000
Totaal lasten - totaal baten	-	-	-	0	-
	1.801.000	400.000	40.000		2.241.000

Totaaloverzicht beleidsindicatoren

Pijler 1 Bestuur en Samen doen **aangepaste getallen zijn groen, soms geen actuelere gegevens**

Naam indicator	Eenheid	Waarde indicator jaar t-2	Waarde indicator voorgaand jaar	Waarde indicator	Bronjaar
Verwijzingen Halt	Aantal per 1.000 jongeren 12-17 jaar	5	2	2	2022
Winkeldiefstallen	Aantal per 1.000 inwoners	0,2	0,2	0	2023
Geweldsmisdrijven	Aantal per 1.000 inwoners	2	1,6	2,1	2023
Diefstallen uit woningen	Aantal per 1.000 inwoners	1	1,8	1,4	2023
Vernielingen en beschadigingen (in de openbare ruimte)	Aantal per 1.000 inwoners	3	4,5	3,7	2023

Pijler 2 Samen Leven

Naam indicator	Eenheid	Waarde indicator jaar t-2	Waarde indicator voorgaand jaar	Waarde indicator	Bronjaar
Absoluut verzuim	Aantal per 1.000 leerlingen	2,1	2,8	2,8	2022
Relatief verzuim	Aantal per 1.000 leerlingen	13	16	19	2023
Voortijdig schoolverlaters (voorheen vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv-ers))	% deelnemers aan het VO en MBO onderwijs	0,7	1,5	1,9*	2023
Jongeren met een delict voor de rechter	% 12 tot 23 jaar	1	1	0	2022
Kinderen in uitkeringsgezin	% kinderen tot 18 jaar	4	4	4	2022
Werkloze jongere	% 16 t/m 22 jarigen	1	2	1	2022
Personen met een bijstandsuitkering	Aantal per 10.000 inwoners	280	232	196	2023
Lopende re-integratie voorzieningen	Aantal per 10.000 inwoners van 15 – 74 jaar	171,8	165,2	324,3	2023
Jongeren met jeugdhulp	% van alle jongeren tot 18 jaar	13,5	13,0	13,9*	2023
Jongeren met jeugdbescherming	% van alle jongeren tot 18 jaar	1,5	1,4	1,1*	2023
Jongeren met jeugdreclassering	% van alle jongeren van 12 tot 23 jaar	geen data	geen data	geen data*	2023
Cliënten met een maatwerkarrangement WMO	Aantal per 10.000 inwoners	760	750	730	2023

* voorlopig cijfer

* voorlopig cijfer

* voorlopig cijfer

Pijler 3 Duurzaamheid en Economie

Naam indicator	Eenheid	Waarde indicator jaar t-2	Waarde indicator voorgaand jaar	Waarde indicator	Bronjaar
Funciemenging	%	43,6	43,8	43,7	2023
Vestigingen (van bedrijven)	Aantal per 1.00 inwoners 15-64 jaar	181	189	213	2023
Banen	Aantal per 1.000 inwoners 15 – 64 jaar	572,9	584,2	587,7	2023
Netto arbeidsparticipatie	% van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de beroepsbevolking	68,6	70,2	71,4	2023
Hernieuwbare elektriciteit	%	28,4	79,3	214,3	2022

Pijler 4 Voorzieningen, leefbaarheid en wonen

Naam indicator	Eenheid	Waarde indicator jaar t-2	Waarde indicator voorgaand jaar	Waarde indicator	Bronjaar
----------------	---------	---------------------------	---------------------------------	------------------	----------

Niet-sporters	%	53,7*	51,7	47,4	2022
Omvang huishoudelijk restafval	kg per inwoner	153	149	138	2022

* bronjaar
2016

Pijler 5 Middelen en ondersteuning

Naam indicator	Eenheid	Waarde indicator jaar t-2	Waarde indicator voorgaand jaar	Waarde indicator	Bronjaar
Formatie*	Fte per 1.000 inwoners	7,47	8,14	8,64	2024
Bezetting*	Fte per 1.000 inwoners	7,47	8,14	8,64	2024
Apparaatskosten*	Kosten per inwoner	€ 42	€ 49	€ 50	2024
Externe inhuur*	Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen	2,5	2,69	2,52	2024
Overhead*	% van totale lasten	11,86	13,87	12,70	2024
Gemiddelde WOZ waarde	Duizend euro	271	298	343	2023
Nieuw gebouwde woningen	Aantal per 1.000 woningen	12	5,8	7,4	2023
Demografische druk	%	86,9	88,0	89,9	2024
Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden	In Euro's	705	717	734	2024
Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden	In Euro's	766	779	800	2024